

72515

G

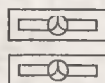

K. KLEDECKI

ROCZNIK
DLA
HANDLU I
PRZEMYSŁU
NA ROK
1922

NAKŁADEM I DRUKIEM
«POL»
POLSKA MECHAN. FABRYKA
WYROBÓW PAPIEROWYCH
(DAWN. COHN & SIEBURTH) T. Z. O. P.
W POZNANIU.

HURTOWNIA SPÓŁEK SPOŻYWCÓW TOWARZYSTWO AKCYJNE

CENTRALA: W POZNANIU ULICA GWARNA 19

(wkrótce przeniesione zostaną biura do własnego domu przy ulicy Św. Marcina nr. 27)

MAGAZYNY PRZY TAMIE GARBARSKIEJ
z własnymi bocznicami kolejowymi i połączeniem wodnym.

Adres dla depeesz: SPOŻYWCZA — POZNAŃ
Adres dla przesyłek pocztowych i listów: POZNAŃ
Skrz. poczt. 420. Telef. 1256 i 1257. Dyrekcja: 5149.

KONTA BANKOWE:

BANK ZWIĄZKU SPÓŁEK ZAROBKOWYCH POZNAŃ I GDAŃSK
BANK PRZEMYSŁOWCÓW POZNAŃ — BANK ZJEDNOCZENIA POZNAŃ
Konto czel. 1256 i 1257 w Poznaniu.

ODI

ĄDZU

Adres
Skryt

ZIĄDZ
RUDZIĄDZ
741 i 724.

BANK Z
Konto cz

GRUDZIĄDZU
ości w Poznaniu.

OD

ŃSKU

Kon

72515

ĄNSK
w Gdańsku

Dział I. Towary normalne.

Kawa, herbata, kakao, czekolada, ryż, wszelkie korzenie, śledzie norweskie szkockie i holenderskie, sól, kawa słodowa, makaron, musztarda, kasze, cykorja, mączka ryżowa i pszenna, zapalki, papierosy, mydła do prania i toaletowe, proszki do prania, proszki do pieczenia, proszki budyniowe, modre, sztynnik, keksy, pierniki, pasty na obuwie, szczotki do szorowania i zamiatania i t. d.

Dział II. Towary włókniste.

Wszelkie wyroby włókniste, trykoty, pończochy, niel, sznurowadła, ceraty, firany, kołdry, dery, fartuchy, koszule i t. d.

Dział III. Towary różne.

Naczynia fajansowe i porceianowe, szkło, sprzęty domowe, wagi dziesiętne i stołowe i t. d.

Dział IV. Towary skórzane.

Obuwie damskie i męskie, laczki pilśniowe, skórkowe, drewniaki i t. d.

Dział V. Ziemiopłody.

mąka zboże i ziemniaki.

NAJPOWAŻNIEJSZE PRZEDSIĘBIORSTWO TEGO RODZAJU NA ZACRODZIE POLSKI.

F. LISIECKI I SKA

STARY RYNEK

POZNAŃ

Adres telegraficzny: SKALIS, POZNAŃ

TELEFON 1215

FABRYKA
WYKWINTNEJ
ODZIEŻY MĘSKIEJ
I DLA CHŁOPCÓW
SKŁAD SUKNA

Polski Bank Komisyjny

Tow. Akc.

Centrala: Poznań, ul. Gwarna 19

Załatwia

*wszelkie czynności wchodzące w zakres
bankierstwa*

Poleca

*oddziały: włóknisty, chemiczny kolo-
njalny, żelaza i artykułów budowlanych*

Przeprowadza

*wszelkie transakcje z ziemiopłodami,
zajmuje się prasowaniem słomy —
siana i t. d.*

*Oddziały: Gdańsk, Langgasse Nr. 37
Warszawa, Widok Nr. 14
Łódź, Przejazd Nr. 40*

Telefony Nr. 2473 i 5561 — Skrót telegr. „Polkobank”
Pocztowe Konto Czekowe Nr. 201219

Wielkopolski Bank Rolniczy

TOW. AKC.

Centrala w Poznaniu, ul. 27 Grudnia 5

Telefony: Nr. 2873, 2874, 5095

Adr. tel.: „FRUMENTBANK“

ODDZIAŁY:

WARSZAWA,

Plac Saski w gm. Hotelu Europejskiego

Telefon 156-11

GRUDZIĄDZ,

ulica 23 Stycznia nr. 21

Telefon nr. 401

(GDAŃSK W ORGANIZACJI)

DZIAŁ BANKOWY:

Załatwia wszelkie transakcje w zakres bankierstwa wchodzące. Przyjmuje depozyty (wkłady) i płaci do 8% zależnie od umowy i terminu wypowiedzenia. Finansuje przedsiębiorstwa handlowe i przemysłowe. Otwiera pod korzystnymi warunkami konta czekowe i bieżące.

DZIAŁ

ROLNICZO-HANDLOWY

KUPUJE I SPRZEDAJE

WSZELKIE PŁODY ROLNE I ICH PRZETWORY

EKSPORTUJE I IMPORTUJE

SPECJALNIE NASIONA

ROCZNIK

DLA

HANDLU I PRZEMYSŁU

N A R O K

1922

NOTATNIK
I NIEZBĘDNY PODRĘCZNIK
DLA PP. KUPCÓW, PRZE-
MYSŁOWCÓW, BANKÓW,
ROLNIKÓW,
HOTELISTÓW,
-- ETC. ETC. --

OPRACOWAŁ I UŁOŻYŁ
MICHAŁ KULIŃSKI

NAKŁADEM I DRUKIEM FIRMY

» POL POLSKA MECHAN. FABRYKA
"WYROBÓW PAPIEROWYCH
(DAWN. COHN & SIEBURTH) T. Z. O. P.
POZNAŃ - TELEFONY 3261 i 3264 - Adr. telegr. „POL”
Grobła 14

Przedruk oraz naśladowictwo, o ile nie
dotyczy materiału ściśle statystycznego,
każdemu dostępnemu, prawnie zastrzeżone

72.515 III

WISLA W THERM
VMEV. 3. 1921.
GRA. 1921.

DO NASZYCH CZYTELNIKÓW

Otwarcie wyznajemy, że z pewną obawą przystępowaliśmy do wydawnictwa niniejszego „ROCZNIKA DLA HANDLU I PRZEMYSŁU“. Złożyły się na to różne powody i trudności, mianowicie brak doświadczenia i praktyki w tej dziedzinie, powtóre — na co główny nacisk kładziemy, obawa, by nie naśladować bezkrytycznie podobnych wydawnictw obcych, zwłaszcza niemieckich, czego zresztą w zupełności z natury rzeczy nie dało się uniknąć. Również należało przewyciężyć trudności techniczne — brak papieru, farb, materiałów etc.

W dziale informacyjno-statystycznym staraliśmy się dać li tylko to, co odnośnego kupca, przemysłowca etc. rzeczywiście zainteresować i z czego tenże korzyść odnieść może. Statystyczne dane co do kraju naszego, i jego ustroju niestety, w czasie, gdy to piszemy, nie były jeszcze (prócz Konstytucji) ustalone, to samo dotyczy Polskiego Sądownictwa Handlowego. Naszym Szan. Czytelnikom przyrzekamy za to w przyszłym „Roczniku“, sprawy te szerzej traktować.

Jeżeli tu i owdzie, mianowicie w spisach, zaszły braki i niedokładności, co oczywiście przy pierwszym wydaniu Notatnika było wręcz nieuniknionem, prosimy pokryć to wyrozumieniem, i o ile możliwe, zaszłe usterki i nieścisłości sprostować, by w drugim wydaniu „Rocznika“ nie powtórzyły się. Również chętnie przyjmujemy rady i wskazówki co ew. do zmian i ulepszeń „Rocznika“ w przyszłości. W tym celu prosimy wypełnić i nadesłać nam załącznik w Roczniku, „Dla naszych Czytelników“.

Pragniemy usilnie, by „Rocznik dla Handlu i Przemysłu“ był i stał się z czasem rzeczywiście stałym podręcznikiem dla każdego kupca i przemysłowca, i nieodłącznym jego przyjacielem.

Jeżeli zadanie to, tem pierwszym wydawnictwem naszym, chociaż w drobnej części tylko, udało się nam urzeczywistnić, będzie to dla nas zachętą, doda nam bodźca i otuchy na przyszłość, ażeby stale udoskonalać „ROCZNIK“ w obranym kierunku.

WYDAWNICTWO
ROCZNIKA
DLA HANDLU I PRZEMYSŁU

MICHAŁ KULIŃSKI

POZNAŃ, W LIPCU 1921.

KALENDARZ NA ROK 1922

STYCZEŃ

Imiona rzym.-kat. | Imiona słow.

1 N	Nowy Rok	Mieczysława
2 P	Makarego Op.	Strzeżysława
3 W	Genowefy	Wlastymila
4 Ś	Tytusa bisk.	Dobromira
5 C	Tolesfora p. i. m.	Wlastibora
6 P	Św. 3 Króli	Bojomira
7 S	Juljana m.	Światosława
8 N	Seweryna	Mścisława
9 P	Marcjanny	Władymira
10 W	Jana Dobrego	Dobrosława
11 Ś	Hygina p. i. m.	Kzesimira
12 C	Arkadiusza	Czesława
13 P	Weroniki	Bogumila
14 S	Hilarego	Radogosta
15 N	Pawła pust.	Domosława
16 P	Marcelego p.	Włodzimira
17 W	Antoniego op.	Rościława
18 Ś	Kat. św. Piotra	Jaropełka
19 C	Kanuta	Ratimira
20 P	Fabjana i Seb.	Sebastjana
21 S	Agnieszki p. i. m.	Jarosława
22 N	Winc. i Anast.	Witysława
23 P	ZAŚL. NMP.	Wróciława
24 W	Tymoteusza	Chwaliboga
25 Ś	Nawr. ś. Pawła	Miłosza
26 C	Polikarpa b.	Skarbimira
27 P	Jana Złotoust.	Przybysława
28 S	Walerego	Radomira
29 N	Franc. Salez.	Zdzisława
30 P	Martyny p.	Dobrogniewa
31 W	Piotra z Noli	Spitogniewa

LUTY

Imiona rzym.-kat. | Imiona słow.

1 S	Ignacego b.	Zegoty
2 C	NMP. Grom.	Mirosława
3 P	Błażeja b. i m.	Błażeja
4 S	Andrz. Kors. b.	Witosława bł.
5 N	Pawła i Jana m.	Dobrochny
6 P	Doroty p. i m.	Bohdana
7 W	Romualda op.	Szulisława bł.
8 Ś	Jana z Maty	Gniewom. bł.
9 C	Apolonji	Gorysława
10 P	Scholastyki	Tomila bł.
11 S	NMP. z Lurd	Świętochny
12 N	Aleksego b.	Radzyna św.
13 P	Kat. de Riccis	Jordana św.
14 W	Walentego	Niemira
15 Ś	Faustyna i Jow.	Szczęsława
16 C	Juljanny p.	Milada bł.
17 P	Sabina	Świętorada
18 S	Symeona b.	Wielosława
19 N	Konrada	Czcisława bł.
20 P	Leona b.	Lubomily
21 W	Feliksa i Eleon.	Onosława
22 Ś	Małg. z Korton.	Wróciława
23 C	Piotra Dam.	Przedziława
24 E	Macieja ap.	Bogusza
25 S	Anastazji	Sławoboja
26 N	Wiktora	Mirosława
27 P	Aleksandra b.	Wiarosława
28 W	Romana i Teof.	Tworzymira

MARZEC

1 Ś	POPIELEĆ	Budziława
2 C	Heleny ces.	Radosława
3 P	Kunegundy c.	Sławomily
4 S	Kazimierza kr.	Kazimierza
5 N	Wacława m.	Pakosława
6 P	Kolety p.	Wojsława
7 W	Tomasza z Ak.	Błogowita bł.
8 Ś	Jana Bożego	Miłogosta
9 C	Franciszki Rz.	Mścisława bł.
10 P	40 Męczennik.	Bożesława
11 S	Konstantyna	Ludosława
12 N	Grzegorza W.	Światosza
13 P	Bł. Winc. Kadł.	Nieciława
14 W	Matyldy	Bożeny
15 Ś	Izabeli p.	Długomily
16 C	Cyrjaka	Ojcosławy
17 P	Gertrudy	Zbigniewa
18 S	Cyryła Jeroz.	Boguchwała
19 N	Józefa Obl.	Bohdana
20 P	Eufemji m.	Polemira
21 W	Benedykta op.	Błogosława
22 Ś	Pawła b.	Godysława
23 C	Katarzyny Szw.	Czcmisława
24 P	Bł. Jana Sark.	Zbiława
25 S	Zw. NMP.	Ludomira
26 N	Teodora	Więcysława
27 P	Jana Dam.	Świętoboja
28 W	Jana Kapistr.	Bohdała bł.
29 Ś	Eustazjusza	Krzestawa
30 C	Jana Klimaka	Szukosława
31 P	Balbiny	Dobromira

KWIECIEŃ

1 S	Hugona b.	Zbigniewa
2 N	Franc. z Pauli	Sudomira
3 P	Ryszarda b.	Mnożyława
4 W	Izydora b.	Wlastysława
5 Ś	Wincentego	Bożywoja
6 C	Celestyna p.	Świętobór bł.
7 P	Epifaniasza m.	Przesława
8 S	Dyonizego m.	Radosława
9 N	Marji Kleof.	Dobrosława
10 P	Ezechiela pror.	Gorysława
11 W	Leona pap.	Jaromira
12 Ś	Juljusza pap.	Lubosława
13 C	+ W. CZWART.	Przemysława
14 P	+ W. PIĄTEK	Myślimira
15 S	+ W. SOBOTA	Wacława bł.
16 N	Wielkanoc	Nosisława
17 P	P. Wielk.	Krasisława
18 W	Apolonjuszam.	Gościława
19 S	Jerzego	Władimira
20 C	Teodora b.	Czesł. Męcz.
21 P	Anzelma b.	Drogomila
22 S	Kaja i Sotera	Strzeżymira
23 N	Wojciecha b.	Wojciecha
24 P	Fidelisa Sigm.	Jerzego św.
25 W	Marka ewang.	Jarosława św.
26 Ś	NMP. D. Rady	Spitimira
27 C	Anastazego p.	Bogufała
28 P	Pawła od Krz.	Zywisława
29 S	Piotra męcz.	Sławogosta
30 N	Katarzyny Sep.	Chwalisława

MAJ

1 P	Filipa i Jakóba	Lubomira
2 W	Atanazego b.	Witimira
3 Ś	Znal. ś. Krzyża	Świętosława
4 C	Florjana m.	Więnczysł.
5 P	Piusa V. p.	Chotisława
6 S	Jana w Oleju	Gościwita bł.
7 N	Juwenalisa m.	Ludomila św.
8 P	Stanisława b.	Stanisława ś.
9 W	Grzegorza	Bożorada bł.
10 Ś	Izydora oracza	Cierpimira
11 C	Franc. de Hier.	Ludowita
12 P	Pankracego	Wszemila
13 S	Hilarego b.	Cichosława
14 N	Bonifacego m.	Dobiesława
15 P	Zofji i 3 córek	Strzeżysława
16 W	Jana Nep.	Więnczysł.
17 Ś	Paschalisa	Sławomira
18 C	Wenancjusza	Wszesława
19 P	Piotra Cel. p.	Krzesosmyśła
20 S	Bernardyna	Bronimira
21 N	Feliksa	Przesława bł.
22 P	Julji p. †	Wisława bł.
23 W	Andrzeja † <small>dn. krzyż.</small>	Budziwója
24 Ś	NMP. W. w. †	Tomira
25 C	Wnieb. P.	Borysława
26 P	Filipa Ner.	Więcymila
27 S	Marji M. de Paz.	Rusława
28 N	Augustyna	Jaromira
29 P	Teodozji m.	Boguchwała
30 W	Feliksa p.	Szulimira
31 Ś	Matki B. S. Jez.	Bożesława

CZERWIEC

1 C	Jakóba Strepy	Światopełka
2 P	Erazma m.	Ratysława bł.
3 S	Klotyldy	Bratumily
4 N	Zielone Św.	Litomila
5 P	Pon. Ziel. Św.	Dobromila
6 W	Norberta op.	Cichomira
7 Ś	Robert a b.	Wisława bł.
8 C	Medarda b.	Wyszosława
9 P	Przyma i Felic.	Sławoja
10 S	Małgorzaty kr.	Bogumila św.
11 N	Barnaby Ap.	Radomila
12 P	Jana Fak.	Wyszomira
13 W	Antoniego z P.	Chotimira
14 Ś	Bazylego W.	Przedzim. bł.
15 C	Boże Ciało	Wita św.
16 P	Jana Regisa	Budzimira
17 S	Bł. Jolanty	Drogomysła
18 N	Marka i Marc.	Długosława
19 P	Gerwaz. i Prot.	Borzysława
20 W	Sylwerjusza	Bogna św.
21 Ś	Alojzego	Domysława
22 C	Paulina b.	Broniwoja
23 P	Agrypiny p.	Wandy
24 S	JANA CHRZC.	Janisława
25 N	Wilhelma op.	Wlastimila
26 P	Jana i Pawła	Rozmysława
27 W	Władysława	Władysł. św.
28 Ś	Leona pap.	Zbroisława
29 C	Piotra i Paw.	Wyszomira
30 P	Lucyny	Cichosława

KALENDARZ NA ROK 1922

LIPIEC

	Imiona rzym.-kat.	Imiona słow.
1 S	Naj. Krwi J. Ch.	Bogoslawa
2 N	NAW. NMP.	Ojcomiła
3 P	Anatola	Miłosława
4 W	Ireneusza b.	Wielislawa
5 Ś	Cyryla i Met.	Prokopa
6 C	Dominika p.	Izaskława
7 E	Pulcherji p.	Krasnor. bl.
8 S	Elżbiety kr.	Chwalimira
9 N	Mikołaja i tow.	Strach. i Cyr
10 P	Sied. braci mm.	Radziwora
11 W	Piusa I.	Olecha św.
12 J	Jana Gwałb.	Tolimira bl.
13 C	Anakleta	Radomila
14 P	Bonawentury	Dobrogosta
15 S	Henryka	Radosława
16 N	NMP. SZKAP.	Dzierżysława
17 P	Aleksego	Dzierżykraja
18 W	Szymona z Lip.	Unisława
19 S	Wincent. a P.	Wodzisława
20 C	Bl. Czesława	Czesława św.
21 P	Praksedy p.	Stosl. i Dys.
22 S	Marji Magdal.	Bolesława
23 N	Apolinar. b. i m.	Żelislawa
24 P	Kunegundy	Lubomira
25 W	Jakóba ap.	Sławosza
26 S	Anny M. NMP.	Mirosława
27 C	Pantaleona	Wszebora
28 P	Botwina m.	Świętomira
29 S	Marty p.	Cierpisława
30 N	Heleny	Ludomira
31 P	Ignacego Lojoli	Zdobysława

SIERPIEŃ

	Imiona rzym.-kat.	Imiona słow.
1 W	Piotra w ok.	Rolisława
2 Ś	NMP. ANIEL.	Światoslawa
3 C	Znal. ś. Szczep.	Letoslawa
4 P	Dominika	Ostromira bl.
5 S	NMP. ŚNIEŻ.	Stanisława ś.
6 N	Przem. Pańsk.	Chleboslawa
7 P	Kajetana	Olecha św.
8 W	Cyrjaka m.	Niezamyśla
9 Ś	Romana m.	Borysa i Chl.
10 C	Wawrzyńca b.	Wawrzyńca
11 P	Filomeny p.	Włodzimiry
12 S	Klary p.	Sławy bl.
13 N	Jana Berchm.	Roslawa
14 P	Euzebjusza	Dobrowoja
15 W	Wnieb. NPM.	Jaclawa św.
16 Ś	Joachima	Domorada
17 C	Jacka	Mirona św.
18 P	Heleny ces.	Bronisławy ś.
19 S	Marjana	Bolesława
20 N	Bernarda op.	Sobiesława
21 P	Joanny Franc.	Kazimiry
22 W	Tymoteusza	Radomila
23 Ś	Filipa Benic.	Cichomiła
24 C	Bartłomieja Ap.	Cieszmyra
25 P	Ludwika kr.	Namysława
26 S	Zefiryra p.	Włastimiry
27 N	Jana Kalas.	Przedzysława
28 P	Augusta b.	Wyszomira
29 W	Ścięc. ś. Jana	Racibora bl.
30 S	Róży z Limy	Szczęsnego ś.
31 C	Rajmunda	Świętosława

WRZESIEŃ

1 P	Idziego op.	Dzierżysława
2 S	Stefana kr.	Czciboga
3 N	Bl. Bronisławy	Przesława
4 P	Rozalji p.	Rościslawa
5 W	Wawrzyńca	Wodzisława
6 Ś	Zacharjasza p.	Drogowita
7 C	Reginy	Domoslawa
8 P	NAR. NMP.	Radosława
9 S	Piotra Klaw.	Sobiebor
10 N	Mikołaja z Tol.	Władypoja
11 P	Prota i Jacka	Łcisława
12 W	Imię NMP.	Radzimira
13 Ś	Aureljusza	Chronislawa
14 C	Podw. ś. Krzyża	Ziemom. bl.
15 S	Sied. Bol. NMP.	Budzimiła
16 S	Cyprjana	Sędzislawa
17 N	Pięt. ś. Franc.	Drogusława
18 P	Józefa z Kup.	Dobrowita
19 W	Januarego m.	Krzepimira
20 S	Eustachego	Myślislawa
21 C	Mateusza Ap.	Bożydara
22 P	Tomasza z Wil.	Zelimira
23 S	Tekli p. i m.	Bogusł. bl.
24 N	NMP. Okupu	Homira
25 P	Bl. Władysława	Świętopelka
26 W	Cyprjana i Just.	Ładysława bl.
27 Ś	Kosmy i Dam.	Damiana
28 C	Wacława m.	Wacława św.
29 P	Michała arch.	Radziboga
30 S	Hieronima	Imislawa

PAŹDZIERNIK

1 N	Remigjusza b.	Znatisława
2 P	Anioła Stróża	Stanimira
3 W	Kandyda m.	Siemiana
4 S	Franc. Seraf.	Bratysł. bl.
5 C	Placyda i Tow.	Zasława
6 P	Brunona	Bronisława
7 S	NMP. Różańc.	Roslawy
8 N	Brygidy	Wojsławy
9 P	Dyonizego	Domogosta
10 W	Franc. Borg.	Tomita
11 Ś	Greona m.	Dobromiły
12 C	Maksymiljana	Grzemislawa
13 P	Edwarda	Ziemislawa
14 S	Kaliksta p.	Dzierżymira
15 N	Jadwigi i Ter.	Drogosławy
16 P	Galusa op.	Radzislawa
17 W	Bl. Małgorzaty	Żytislawy
18 Ś	Łukasza ew.	Bratumiły
19 C	Piotra z Alkam.	Ziemowita bl.
20 P	Jana Kantego	Budzislawy
21 S	Urszuli p.	Daromiły
22 N	Korduli p. i m.	Przybysławy
23 P	Najśw. Zbawic.	Włastimira
24 W	Rafała archan.	Liemislawa
25 Ś	Chryz. i Darji	Samomyśla
26 C	Ewarysta p.	Lutosława
27 P	Florencjusza	Witomiła
28 S	Szymonai Judy	Władyboga
29 N	Narcyza b.	Dalemila
30 P	Alfonsa Rodr.	Przemysława
31 W	Wolfganga b.	Godzimira

LISTOPAD

1 S	Wsz. Święt.	Wracislawa
2 C	Dzień zad.	Witimira
3 P	Huberta b.	Chwalislawa
4 S	Karola Bor.	Mściwoja
5 N	Zacharjasza pr.	Sławomira bl.
6 P	Leonarda	Wszechwł.
7 W	Engelberta m.	Zytomira
8 Ś	4 Koronatów	Sędziwoja
9 C	Teodora m.	Bogodara
10 P	Andrzeja z Aw.	Ludomira
11 S	Marcina b.	Spitosława
12 N	Marcina p. i m.	Nowoslawa
13 P	Dydaka	Wszerada
14 W	Józefata b. i m.	Włodzimira
15 Ś	Leopolda	Przebysława
16 C	Edmunda b.	Stanisl. K. św.
17 P	Salemei	Zbiśławy
18 S	Romana m.	Radomira
19 N	Elżbiety wd.	Drogomiry
20 P	Feliksa Walez.	Sędzimira
21 W	Ofiarow. NMP.	Sławy
22 Ś	Cecylji p.	Wszemiły
23 C	Klemensa	Miływoja
24 P	Jana od Krzyża	Dorosława
25 S	Katarzyny p.	Chwalimiry
26 N	Piotra Aleks.	Lechosława
27 P	Walerjana b. m.	Tomira
28 W	Mansweta	Gościrada
29 S	Saturnina	Przemysława
30 C	Andrzeja op.	Ludoslawa

GRUDZIEŃ

1 P	Eligjusza b.	Samosławy
2 S	Bibiany p. i m.	Szulislawa
3 N	Adwent	Wiślimira
4 P	Barbary p. i m.	Lubomiły
5 W	Saby op.	Spitosławy
6 Ś	Mikołaja b.	Jarogniewa
7 C	Ambrożego b.	Ludomyśla
8 P	Niep. P. NMP.	Boguwola
9 S	Leokadij	Wyszysławy
10 N	NMP. Loret.	Radzisl. bl.
11 P	Damazego p.	Wojmira
12 W	Leoncjusza m.	Wolidara
13 Ś	Łucji p. i m.	Władysława
14 C	Alfreda kr.	Sławibora
15 P	Walerj. i Ireny	Wolimira
16 S	Euzebjusza	Zdzislawa
17 N	Łazarza b.	Zyrosława
18 P	Oczek. NMP.	Wszemira
19 W	Nemezjusza b.	Mścigniewa
20 Ś	Teofila m.	Bogumiły
21 C	Tomasza Ap.	Tomisł. bl.
22 P	Zenona m.	Drogomira
23 S	Wiktorji p. i m.	Sławomira
24 N	Wigilja Ad. i Ewy	Godysława
25 P	Boże Narodz.	Grymistawa
26 W	Szczepana m.	Wróciwoja
27 Ś	Jana E.	Radomyśla
28 C	Młodzianków	Godzislawa
29 P	Tomasza b.	Goślawa bl.
30 S	Eugenjusza	Ludomiła
31 N	Sylwestra	Łasoty

WYKAZ

dni całego roku, celem zapamiętania sobie (podkreślenta) ważnych dat n. p. płatności weksli, hipotek, procentów, terminów, Imiennin itp.

Syчень	Luty	Marzec	Kwiecień	Maj	Czerwiec	Lipiec	Sierpień	Wrzesień	Październik	Listopad	Grudzień
1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3
4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4
5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5
6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6
7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7
8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8
9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9
10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10
11	11	11	11	11	11	11	11	11	11	11	11
12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12
13	13	13	13	13	13	13	13	13	13	13	13
14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14
15	15	15	15	15	15	15	15	15	15	15	15
16	16	16	16	16	16	16	16	16	16	16	16
17	17	17	17	17	17	17	17	17	17	17	17
18	18	18	18	18	18	18	18	18	18	18	18
19	19	19	19	19	19	19	19	19	19	19	19
20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20
21	21	21	21	21	21	21	21	21	21	21	21
22	22	22	22	22	22	22	22	22	22	22	22
23	23	23	23	23	23	23	23	23	23	23	23
24	24	24	24	24	24	24	24	24	24	24	24
25	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25
26	26	26	26	26	26	26	26	26	26	26	26
27	27	27	27	27	27	27	27	27	27	27	27
28	28	28	28	28	28	28	28	28	28	28	28
29	29	29	29	29	29	29	29	29	29	29	29
30		30	30	30	30	30	30	30	30	30	30
31		31		31		31	31		31		31

KALENDARZ

NA ROK

1922

	STYCZEŃ	LUTY	MARZEC	KWIECIEŃ
Niedziela	1 8 15 22 29	5 12 19 26	5 12 19 26	2 9 16 23 30
Poniedziałek	2 9 16 23 30	6 13 20 27	6 13 20 27	3 10 17 24
Wtorek	3 10 17 24 31	7 14 21 28	7 14 21 28	4 11 18 25
Środa	4 11 18 25	1 8 15 22	1 8 15 22 29	5 12 19 26
Czwartek	5 12 19 26	2 9 16 23	2 9 16 23 30	6 13 20 27
Piątek	6 13 20 27	3 10 17 24	3 10 17 24 31	7 14 21 28
Sobota	7 14 21 28	4 11 18 25	4 11 18 25	1 8 15 22 29
	MAJ	CZERWIEC	LIPIEC	SIERPIEŃ
Niedziela	7 14 21 28	4 11 18 25	2 9 16 23 30	6 13 20 27
Poniedziałek	1 8 15 22 29	5 12 19 26	3 10 17 24 31	7 14 21 28
Wtorek	2 9 16 23 30	6 13 20 27	4 11 18 25	1 8 15 22 29
Środa	3 10 17 24 31	7 14 21 28	5 12 19 26	2 9 16 23 30
Czwartek	4 11 18 25	1 8 15 22 29	6 13 20 27	3 10 17 24 31
Piątek	5 12 19 26	2 9 16 23 30	7 14 21 28	4 11 18 25
Sobota	6 13 20 27	3 10 17 24	1 8 15 22 29	5 12 19 26
	WRZESIEŃ	PAŹDZIERNIK	LISTOPAD	GRUDZIEŃ
Niedziela	3 10 17 24	1 8 15 22 29	5 12 19 26	3 10 17 24 31
Poniedziałek	4 11 18 25	2 9 16 23 30	6 13 20 27	4 11 18 25
Wtorek	5 12 19 26	3 10 17 24 31	7 14 21 28	5 12 19 26
Środa	6 13 20 27	4 11 18 25	1 8 15 22 29	6 13 20 27
Czwartek	7 14 21 28	5 12 19 26	2 9 16 23 30	7 14 21 28
Piątek	1 8 15 22 29	6 13 20 27	3 10 17 24	1 8 15 22 29
Sobota	2 9 16 23 30	7 14 21 28	4 11 18 25	2 9 16 23 30

C. HARTWIG

TOWARZYSTWO AKCYJNE

W POZNANIU

ADRES TELEGRAFICZNY: TRANSITUS

TELEFONY: 4271, 3570, 3025, 3006, 3569

EKSPEDYCJA, INKASO, CLENIE, UBEZ-
PIECZANIE, FINANSOWANIE I MAGA-
ZYNOWANIE TOWARÓW, TRANSPORT
MEBLI, PRZEŁADUNEK OKRĘTÓW.

PRZEDSTAWICIELSTWO
NAJPOWAŻNIEJSZYCH LINIJ OKRĘTOWYCH.

FILJE:

BYDGOSZCZ,

GDAŃSK,

KATOWICE,

KŁAJPEDA,

KRAKÓW,

LWÓW,

ŁÓDŹ,

REWEL,

SOSNOWIEC,

TCZEW,

WARSZAWA,

ZBĄSZYŃ.

JENERALNY ZASTĘPCA NA NIEMCY:

HELMUTH HAENISCH

BERLIN, SZCZECIN, KRZYŻ,

STENCZ, PIŁA, WSCHOWA

KAPITAŁ ZAKŁADOWY I REZERWY:

250,000,000 Marek

„POL“

POLSKA MECH.
FABRYKA WYROBÓW
PAPIEROWYCH

(DAWNIEJ COHN & SIEBURTH) T. Z. O. P.

POZNAŃ
GROBLA NR. 14

TEL.: 3261 i 3264 • ADRES TELEGR.: „POL“

..... KONTA BANKOWE: .....
POZNAŃSKI BANK ZIEMIAN, TOW. AKC. W POZNANIU
BANK ZWIĄZKU SPÓLEK ZAROBKOWYCH W POZNANIU
POCZTOWA KASA OSZCZĘDNOŚCI NR. 200 784
.....

LITOGRAFJA
DRUKARNIA
INTROLIGATORNIA
MECH. FABRYKA TOREBEK
MECHANICZNA FABRYKA
ZESZYTÓW SZKOLNYCH
HURTOWNIA PAPIERU
I ARTYKUŁÓW PIŚMIENNYCH

NAJKORZYSTNIEJSZE ŹRÓDŁO
ZAKUPU DLA DETALISTÓW
I ODSPRZEDAJĄCYCH

ZAPOTRZEBOWANIE ROCZNE:
CA. 100 WAGONÓW PAPIERU
I TEKURY

Styczeń 1922

(31 dni)

Kal. rzym.-kat.: NOWY ROK

Kal. słow.: Mieczysława

Niedziela

1

(1—359) (Rok handlowy = 360 dni)

Jeżeli chcesz być człowiekiem po Bogu i po
ludziach, nie czepiaj się jak bluszcz drzew
obcych, żyj sokami własnymi.

Józef Szujski.

Styczeń 1922

(31 dni)

2

Poniedziałek

Kal. rzym.-kat.: MAKAREGO OP.

Kal. słow.: STRZEŻYSŁAWA

(2—358)

3

Wtorek

Kal. rzym.-kat.: GENOWEFY

Kal. słow.: WŁASTYMIŁA

(3—357)

Każda dusza musi czemkolwiek być poruszona; jeśli nią nie ruszają wielkie rzeczy, to się ruszać będzie w niskości i podłości.

A. Mickiewicz.

Styczeń 1922

(31 dni)

Kal. rzym.-kat.: TYTUSA BISK.

Kal. słow.: DOBROMIRA

Środa

4

(4—356)

Kal. rzym.-kat.: TELESFORA P. I M.

Kal. słow.: WŁASTIBORA

Czwartek

5

(5—355)

Przyszłość zdobywa, kto o nią walczy.
J. I. Kraszewski.

Styczeń 1922

(31 dni)

6

Piątek

Kal. rzym.-kat.: ŚW. 3 KRÓLI
Kal. słow.: BOJOMIRA

(6—354)

7

Sobota

Kal. rzym.-kat.: JULJANA M.
Kal. słow.: ŚWIATOSŁAWA

(7—353)

Lepsza w domu szkoda aniżeli wstyd.
Fr. Karpiński.

Styczeń 1922

(31 dni)

Kal. rzym.-kat.: SEWERYNA
Kal. słow.: MŚCISŁAWA

Niedziela

8

(8—352)

Kal. rzym.-kat.: MARCJANNY
Kal. słow.: WŁADYMIRA

Poniedziałek

9

(9—351)

Człowiek, który nie zastanawia się, jest jak
liść igraszką wypadków.

Bolesław Prus.

Styczeń 1922

(31 dni)

10

Wtorek

Kal. rzym.-kat.: JANA DOBREGO

Kal. słow.: DOBROŚŁAWA

(10—350)

11

Środa

Kal. rzym.-kat.: HYGINA P. I M.

Kal. słow.: KRZESIMIRA

(11—349)

Póglówki zwykle najwyżej głowy podnoszą.
Eliza Orzeszkowa.

Styczeń 1922

(31 dni)

Kal. rzym.-kat.: ARKADJUSZA
Kal. słow.: CZESŁAWA

Czwartek

12

(12—348)

Kal. rzym.-kat.: WERONIKI
Kal. słow.: BOGUMIŁA

Piątek

13

(13—347)

Kto zdaje się na łaskę balwanów, w końcu musi utonąć.

Kajetan Węgierski.

Styczeń 1922

(31 dni)

14

Sobota

Kal. rzym.-kat.: HILAREGO
Kal. słow.: RADOGOSTA

(14—346)

15

Niedziela

Kal. rzym.-kat.: PAWŁA PUST.
Kal. słow.: DOMOSŁAWA

(15—345)

Bóg wypożycza człowiekowi życie, ale go
nie daje na własność. Józef Supiński.

Styczeń 1922

(31 dni)

Kal. rzym.-kat.: MARCELEGO
Kal. słow.: WŁODZIMIRA

Poniedziałek

16

(16—344)

Kal. rzym.-kat.: ANTONIEGO OP.
Kal. słow.: ROŚCISŁAWA

Wtorek

17

(17—343)

Bóg jest wszechmiłością, kto więc kocha
ludzi, ten spełnia najwyższe Jego przykazanie.
Henryk Sienkiewicz.

Styczeń 1922

(31 dni)

18 Środa

Kal. rzym.-kat.: KAT. ŚW. PIOTRA
Kal. słow.: JAROPĘŁKA

(18—342)

19 Czwartek

Kal. rzym.-kat.: KANUTA
Kal. słow.: RATIMIRA

(19—341)

Szczęśliwy, kto na małym udziale przebywa.
Fr. Karpiński.

Styczeń 1922

(31 dni)

Kal. rzym.-kat.: FABJANA I SEBAST.

Kal. słow.: SEBASTJANA

Piątek

20

(20—340)

Kal. rzym.-kat.: AGNIESZKI P. I M.

Kal. słow.: JAROSŁAWA

Sobota

21

(21—339)

Widniejsze słońce w małej kropli czystej,
niż w oceanie, gdy w nim mieszka burza.
Stefan Witwicki.

Styczeń 1922

(31 dni)

22

Niedziela

Kal. rzym.-kat.: WINC. I ANAST.

Kal. słow.: WITISŁAWA

(22—338)

23

Poniedziałek

Kal. rzym.-kat.: ZAŚL. NMP.

Kal. słow.: WRÓCISŁAWA

(23—337)

Kto chce być długo starym, trzeba iżby był
krótko młodym. Ignacy Krasicki.

Styczeń 1922

(31 dni)

Kal. rzym.-kat.: TYMOTEUSZA

Kal. słow.: CHWALIBOGA

Wtorek

24

(24—336)

Kal. rzym.-kat.: NAWRÓC. Ś. PAWŁA

Kal. słow.: MIŁOSZA

Środa

25

(25—335)

Wspólna moc tylko zdoła nas ocalić.
Adam Mickiewicz.

Styczeń 1922

(31 dni)

26

Czwartek

Kal. rzym.-kat.: POLIKARPA B.
Kal. słow.: SKARBIMIRA

(26—334)

27

Piątek

Kal. rzym.-kat.: JANA ZŁOTOUST.
Kal. słow.: PRZYBYSŁAWA

(27—333)

Styczeń 1922

(31 dni)

Kal. rzym.-kat.: WALEREGO

Kal. słow.: RADOMIRA

Sobota

28

(28—332)

Kal. rzym.-kat.: FRANC. SALEZ.

Kal. słow.: ZDZISŁAWA

Niedziela

29

(29—331)

Najtrwalsza piękność w pól drobnych kwiatach, największa wielkość w prostocie.

Kornel Ujejski.

Styczeń 1922

(31 dni)

30

Poniedziałek

Kal. rzym.-kat.: MARTYNY P.
Kal. słow.: DOBROGNIWA

(30—330)

31

Wtorek

Kal. rzym.-kat.: PIOTRA Z N.
Kal. słow.: SPITOGNIEWA

(30—330)

Kto się uczy myśleć, ten się uczy odróżniać
prawdę od błędów, a w tem jest najwyższy
rozum człowieka.

Józef Supiński.

Styczeń 1922

(31 dni)

Kal. rzym.-kat.: PIOTRA Z N.
Kal. słow.: SPITOGNIEWA

Wtorek

31

(30—330)

Ludzie oszczędni są dobroczyńcami ludzkości.

Józef Supiński.

Luty 1922

(28 dni)

Kal. rzym.-kat.: IGNACEGO B.

Kal. słow.: ŻEGOTY

1

Środa

(31—329)

Dojkonalość męza jest w użyciu samoby-
nej rozumnej woli.

Tomasz Zan.

Luty 1922

(28 dni)

Kal. rzym.-kat.: NMP. GROM.

Kal. słow.: MIRCSŁAWA

Czwartek

2

(32—328)

Kal. rzym.-kat.: BŁAŻEJA B. I M.

Kal. słow.: BŁAŻEJA

Piątek

3

(33—327)

Kto starej prawdzie bacznie patrzy w oczy
Zawsze w niej nową wyczyta.

Felicjan Feliński.

Luty 1922

(28 dni)

4

Sobota

Kal. rzym.-kat.: ANDRZ. KORS. B.

Kal. słow.: WITOSŁAWA BŁ.

(34—326)

5

Niedziela

Kal. rzym.-kat.: PAWŁA I JANA M.

Kal. słow.: DOBROCHNY

(35—325)

Zaprawdę wysokie są Alp i Tatrów przy-
czół, ale wyższą są człowieka sprawy.
Józef Kremer.

Luty 1922

(28 dni)

Kal. rzym.-kat.: DOROTY P. I M.
Kal. słow.: BOHDANA

Poniedziałek

6

(36—324)

Kal. rzym.-kat.: ROMUALDA OP.
Kal. słow.: SZULISŁAWA BŁ.

Wtorek

7

(37—323)

Myśleć i czuć głęboko nie możemy wszyscy,
ale staraniem naszym być powinno; myśleć
porządnie i czuć zdrowo. Kaz. Brodziński.

Luty 1922

(28 dni)

8

Środa

Kal. rzym.-kat.: JANA Z MATY

Kal. słow.: GNIEWOMIRA BŁ.

(38—322)

9

Czwartek

Kal. rzym.-kat.: APOLONJI

Kal. słow.: GORYSŁAWA

(39—321)

Z falęta najgorzej huczy, co się ma rozbić
na płasku.

Zygmunt Krasieński.

Luty 1922

(28 dni)

Kal. rzym.-kat.: SCHOLASTYKI

Kal. słow.: TOMIŁA BŁ.

Piątek

10

(40—320)

Kal. rzym.-kat.: NMP. Z LURD

Kal. słow.: ŚWIĘTOCHNY

Sobota

11

(41—319)

Jeżeli mówimy o drugich to, co się nam
podoba, usłyszemy o sobie to, co boli.

Fr. Karpiński.

Luty 1922

(28 dni)

Kal. rzym.-kat.: ALEKSEGO B.
Kal. słow.: RADZYNA ŚW.

12

Niedziela

(42—318)

13

Poniedziałek

Kal. rzym.-kat.: KAT. DE RICCI
Kal. słow.: JORDANA ŚW.

(43—317)

Luty 1922

(28 dni)

Kal. rzym.-kat.: WALENTEGO

Kal. słow.: NIEMIRA

Wtorek

14

(44—316)

Kal. rzym.-kat.: FAUSTYNA I JOW.

Kal. słow.: SZCZĘŚŁAWA

Środa

15

(45—315)

Jak kwiątki owej sławnej wróżki Sybilli, tak są dni życia ludzkiego: im mniej ich zostaje, tem są droższe.   Alojzy Żółkowski.

Luty 1922

(28 dni)

16

Czwartek

Kal. rzym.-kat.: JULJANNY P.
Kal. słow.: MILADA BŁ.

(46—314)

17

Piątek

Kal. rzym.-kat.: SABINA
Kal. słow.: ŚWIĘTORADA

(47—313)

Chwała jest huczna, ale szacunek jest cichy.

X. Biskup Łętowski.

Luty 1922

(28 dni)

Kal. rzym.-kat.: SYMEONA B.

Kal. słow.: WIELOSŁAWA

Sobota

18

(48—312)

Ostateczny termin wypowiedzenia kwartalnego.

Kal. rzym.-kat.: KONRADA
Kal. słow.: CZCISŁAWA BŁ.

Niedziela

19

(49—311)

Pospiech roztrąca niewykończone dzieła,
przysypując rozwalinami łaknących pracowników.
Józef Supiński.

Luty 1922

(28 dni)

20

Poniedziałek

Kal. rzym.-kat.: LEONA

Kal. słow.: LUBOMIŁY

(50—310)

21

Wtorek

Kal. rzym.-kat.: FELIKSA I ELEON.

Kal. słow.: ONOSŁAWA

(51—309)

Moc dobrego czynienia niech zawsze stoi
obok powagi!

Tadeusz Czacki.

Luty 1922

(28 dni)

Kal. rzym.-kat.: MAŁG. Z KORTON.

Kal. słow.: WRÓCISŁAWA

Środa

22

(52—308)

Kal. rzym.-kat.: PIOTRA DAM.

Kal. słow.: PRZEDZISŁAWA

Czwartek

23

(35—307)

Wyzwalin ten doczeka dnia,
Kto własną wolą wyzwolony.
Stanisław Wyspiański.

Luty 1922

(28 dni)

Kal. rzym.-kat.: MACIEJA AP.
Kal. słow.: BOGUSZA

24

Piątek

(54—306)

25

Sobota

Kal. rzym.-kat.: ANASTAZJI
Kal. słow.: SŁAWOBOJA

(55—305)

nie jeden narzeka na gorycz życia, bo
jego słodyczami popsuł sobie kołodek.

Luty 1922

(28 dni)

Kal. rzym.-kat.: WIKTORA
Kal. słow. MIROSLAWA

Niedziela

26

(56—304)

Kal. rzym.-kat.: ALEKSANDRA B.
Kal. słow. WIAROSŁAWA

Poniedziałek

27

(57—303)

Nie wprzód niebo, ale wprzód Idzie zasługa.
Andrzej Maks. Fredro.

Luty 1922

(28 dni)

Kal. rzym.-kat.: ROMANA I TEOF.

Kal. słow.: TWORZYMIRA

28

Wtorek

(58—302)

(59—301)

(60—300)

Pe tem wyższego męża można poznać w tłumie
Ze on zawsze to tylko zwyki robić, co umie.
Adam Mickiewicz.

Marzec 1922

(31 dni)

Kal. rzym.-kat.: POPIELEC
Kal. słow.: BUDZISŁAWA

Środa

1

(61—299)

Co za młodu w nas wsiąkło, to w nas żyje,
to nie było, to jest ciągle, to jest wiecznie
młode z pod praw czasu wyjęte.

Stan. Rossow.

Marzec 1922

(31 dni)

Kal. rzym.-kat.: HELENY CES.
Kal. słow.: RADOSŁAWA

2

Czwartek

(62—298)

3

Piątek

Kal. rzym.-kat.: KUNEGUNDY CES.
Kal. słow.: SŁAWOMIŁY

(63—297)

Im więcej cierni, tem wspanialsza z nich
będzie korona.

Z. Kaczkowski.

Marzec 1922

(31 dni)

Kal. rzym.-kat.: KAZIMIERZA KR.
Kal. słow.: KAZIMIERZA

Sobota

4

(64—296)

Kal. rzym.-kat.: WACŁAWA M.
Kal. słow.: PAKOSŁAWA

Niedziela

5

(65—295)

Gnuśny, wiotki, lękomy, zwadliwy — nie
dobry przyjaciel.

Jan Kochanowski.

Marzec 1922

(31 dni)

6

Poniedziałek

Kal. rzym.-kat.: KOLETY P.
Kal. słow.: WOJSŁAWA

(66—294)

7

Wtorek

Kal. rzym.-kat.: TOMASZA Z AK.
Kal. słow.: BŁOGOWITA BŁ.

(67—293)

I w nagrodzie miarę znać trzeba, gdy większa nad zasługę, ciężarem jest nagradzającemu, a nagrodzonemu zamiast zaszczytu — obelga.

Marzec 1922

(31 dni)

Kal. rzym.-kat.: JANA BOŻEGO

Kal. słow.: MIŁOGOSTA

Środa

8

(68—292)

Kal. rzym.-kat.: FRANCISZKI RZ.

Kal. słow.: MŚCISŁAWA BŁ.

Czwartek

9

(69—291)

Są głupstwa przyzwolcie powiedziane, tak
jak są głupcy przyzwolcie ubrani.

Z. Kaczkowski.

Marzec 1922

(31 dni)

Kal. rzym.-kat.: 40 MĘCZENNIKÓW
Kal. słow.: BOŻESŁAWA

10

Piątek

(70—290)

11

Sobota

Kal. rzym.-kat.: KONSTANTYNA W.
Kal. słow.: LUDOSŁAWA

(71—289)

Szczęśliwa zawsze jest praca,
Hojnym się zyskiem oplaca.
Fr. D. Książnin.

Marzec 1922

(31 dni)

Kal. rzym.-kat.: GRZEGORZA W.
Kal. słow.: ŚWIATOSZA

Niedziela

12

(72—288)

Kal. rzym.-kat.: BŁ. WINC. KADŁ.
Kal. słow.: NIECISŁAWA

Poniedziałek

13

(73—287)

Każda umiejętność, każda nauka, każda
prawda, tem więcej ma wagi, im silniejsze
i cięższe było pasowanie, którem okupioną
została.

Marzec 1922

(31 dni)

14

Wtorek

Kal. rzym.-kat.: MATYLDY
Kal. słow. BOŻENY

(74—286)

15

Środa

Kal. rzym.-kat.: IZABELI P.
Kal. słow.: DŁUGOMIŁY

(75—285)

Nad przepych światła i blasków pozory,
Widoczniejsze pióra białe zniżonej pokory.
Antoni Malczewski.

Marzec 1922

(31 dni)

Kal. rzym.-kat.: CYRJAKA
Kal. słow.: OJCOSŁAWY

Czwartek

16

(76—284)

Kal. rzym.-kat.: GERTRUDY
Kal. słow.: ZBIGNIEWA

Piątek

17

(77—283)

Wszystko upada pod kosą śmierci prócz cnoty!
Stanisław Potocki.

Marzec 1922

(31 dni)

Kal. rzym.-kat.: CYRYLA JEROZ.
Kal. słow.: BOGUCHWAŁA

18

Sobota

(78—282)

19

Niedziela

Kal. rzym.-kat.: JÓZEFA OBL.
Kal. słow.: BOHDANA

(79—281)

Na coé się przyda ziemię i niebo roz-
mierzyć, jeśli się w własnych sprawach roz-
mierzyć nie umiesz.

Mikołaj Rej.

Marzec 1922

(31 dni)

Kal. rzym.-kat.: EUFEMJI M.

Kal. słow.: POLEMIRA

Poniedziałek

20

(80—280)

Kal. rzym.-kat.: BENEDYKTA OP.

Kal. słow.: BŁOGOSŁAWA

Wtorek

21

(81—279)

Żadna sprawa nie jest dobrze poczęta w samej rzeczy, która nie jest wprzód ukończona w myśli Stanisław Lubomirski.

Marzec 1922

(31 dni)

Kal. rzym.-kat.: PAWŁA B.
Kal. słow.: GODYSŁAWA

22

Środa

(82—278)

23

Czwartek

Kal. rzym.-kat.: KATARZYNY SZW.
Kal. słow.: CZCIMISŁAWA

(83—277)

Odwracamy twarz, oczy, od niemyłych sobie,
Czyś pewien, że Bóg tego nie uczyni tobie?
Elżbieta Drużbicka.

Marzec 1922

(31 dni)

Kal. rzym.-kat.: BŁ. JANA SARK

Kal. słow. ZBISŁAWA

Piątek

24

(84—276)

Kal. rzym.-kat.: ZW. NMP.

Kal. słow.: LUDOMIRA

Sobota

25

(85—275)

Rychlejš się uczeń u tego mistrza nauczy,
na którego robotę patrzy, niżli u tego, który
o robocie mówi. **Piotr Skarga.**

Marzec 1922

(31 dni)

26 Niedziela

Kal. rzym.-kat.: TEODORA
Kal. słow.: WIĘCYSŁAWA

(86—274)

27 Poniedziałek

Kal. rzym.-kat.: JANA DAM.
Kal. słow.: ŚWIĘTOBOJA

(87—273)

Człowiek z rozumem a bez uczuć, jest
już za życia zmarłym upiorem bez serca.
Józef Kremer.

Marzec 1922

(31 dni)

Kal. rzym.-kat.: JANA KAPISTR.
Kal. słow.: BOHDAŁA BŁ.

Wtorek

28

(88—272)

Kal. rzym.-kat.: EUSTAZJUSZA
Kal. słow.: KRZESŁAWA

Środa

29

(89—271)

Nieszczęście nawet modzie podlega u ludzi:
Młode—rzewni, roztkliwi; zeszaryte—nudzi.
Fr. Morawski.

Marzec 1922

(31 dni)

Kal. rzym.-kat.: JANA KLIMAKA

Kal. słow.: SZUKOSŁAWA

30

Czwartek

(90—270)

31

Piątek

Kal. rzym.-kat.: BĄLBINY

Kal. słow.: DOBROMIRA

(90—270)

Lecz zaklinam, niech żywi nie tracą nadziei,
I przed narodem niosą oświaty kaganiec.
Juljusz Słowacki.

Marzec 1922

(31 dni)

Kal. rzym.-kat.: BALBINY
Kal. słow.: DOBROMIRA

Piątek

31

(90—270) (Ciąg dalszy)

Lepsza w kwietniu jedna chwilka,
Niż w jesieni całe grudnie.
Adam Mickiewicz.

Kwiecień 1922

(30 dni)

1

Sobota

Kal. rzym.-kat.: HUGONA B.
Kal. słow.: ZBIGNIEWA

(91--269)

Lepszy jest dobrego nabycia kawałek, niż
całej Indji złoto niezbożnikowi.

Wesp. Kochowski.

Kwiecień 1922

(30 dni)

Kal. rzym.-kat.: FRANC. Z PAULI

Kal. słow.: SUDOMIRA

Niedziela

2

(92—268)

Kal. rzym.-kat.: RYSZARDA B.

Kal. słow.: MNOŻYSŁAWA

Poniedziałek

3

(93—267)

Szacowną cechą talentu jest, kiedy pojęcie wielkie i głębokie objawia w sposób tak prosty, że mu nadaje postać pospolitego rozsądku.
Sniadecki.

Kwiecień 1922

(30 dni)

4

Wtorek

Kal. rzym.-kat.: IZYDORA B.

Kal. słow.: WŁASTISŁAWA

(94—266)

5

Środa

Kal. rzym.-kat.: WINCENEGO

Kal. słow.: BOŻYWOJA

(95—265)

Człowiek, który nie duszą żyć nie umie,
jest niewolnikiem wszystkich ciała udęczeń.
J. I. Kraszewski.

Kwiecień 1922

(30 dni)

Kal. rzym.-kat.: CELESTYNA P.

Kal. słow.: ŚWIĘTOBORA BŁ.

Czwartek

6

(96—264)

Kal. rzym.-kat.: EPIFANIUSZA M.

Kal. słow.: PRZESŁAWA

Piątek

7

(97—263)

Kto wzrósł w serca nawałnicach.
Temu nie straszne są gromy.

Seweryn Goszczyński.

Kwiecień 1922

(30 dni)

8

Sobota

Kal. rzym.-kat.: DYONIZEGO M.
Kal. słow.: RADOSŁAWA

(98—262)

9

Niedziela

Kal. rzym.-kat.: MARJI KLEOF.
Kal. słow.: DOBROŚŁAWA

(99—261)

Przeszłość mówi do nas często głosem
drobiazgów, jak prawda przez usta maluczkich.
Stanisław Tarnowski.

Kwiecień 1922

(30 dni)

Kal. rzym.-kat.: EZECHIELA PROR.

Kal. słow.: GORYSŁAWA

Poniedziałek

10

(100—260)

Kal. rzym.-kat.: LEONA PAP.

Kal. słow.: JAROMIRA

Wtorek

11

(101—259)

Miłość daje szczęście a nienawiść cierpienie.
Bolesław Prus.

Kwiecień 1922

(30 dni)

Kal. rzym.-kat.: JULJUSZA PAP.
Kal. słow.: LUBOSŁAWA

12

Środa

(102—258)

13

Czwartek

Kal. rzym.-kat.: † W. CZWARTEK
Kal. słow.: PRZEMYSŁAWA

(103—257)

Porywcość jest karykaturą odwagi, ale
godzić się daje z najsromotniejszym tchórz-
stwem.
Henryk Rzewuski.

Kwiecień 1922

(30 dni)

Kal. rzym.-kat.: † W. PIĄTEK
Kal. słow.: MYŚLIMIRA

Piątek

14

(104—256)

Kal. rzym.-kat.: † W. SOBOTA
Kal. słow.: WACŁAWA BŁ.

Sobota

15

(105—255)

Klejnot rozumu w cichym siedzi sklepie,
Młyn wietrzny chociaż niema co mleć trzępłe.
Elżbieta Drużbacka.

Kwiecień 1922

(30 dni)

16

Niedziela

Kal. rzym.-kat.: **WIELKANOC**

Kal. słow.: **NOSISŁAWA**

(106—254)

17

Poniedziałek

Kal. rzym.-kat.: **PON. WIELK.**

Kal. słow.: **KRASIŚŁAWA**

(107—253)

Tylko prawdą a pracą naród żyje i dźwiga
się; kłamstwo jak opium truje i usypia.

X. W. Kalinka.

Kwiecień 1922

(30 dni)

Kal. rzym.-kat.: APOLONJUSZA M.

Kal. słow.: GOŚCISŁAWA

Wtorek

18

(108—252)

Kal. rzym.-kat.: JERZEGO

Kal. słow.: WŁADIMIRA

Środa

19

(109 -251)

Czego nie potrzebujesz, to choćbyś za
grosz kupił, drogo jest.

Dawid Pilchowski.

Kwiecień 1922

(30 dni)

20

Czwartek

Kal. rzym.-kat.: TEODORA B.

Kal. słow.: CZESŁAWA M.

(110—250)

21

Piątek

Kal. rzym.-kat.: ANZELMA B.

Kal. słow.: DROGOMIŁA

(111—249)

Nauki i młodość pielęgnują — i sędziwość
pieszczą — i pomyślności blasku dodają — i
w przeciwnościach ulgę przynoszą
J. M. Ossoliński.

Kwiecień 1922

(30 dni)

Kal. rzym.-kat.: KAJA I SOTERA

Kal. słow.: STRZEŻYMIRA

Sobota

22

112—248)

Kal. rzym.-kat.: WOJCIECHA B.

Kal. słow.: WOJCIECHA

Niedziela

23

(113 -247)

Pedant wychowawca, potrafił najpiękniejsze kwiaty fantazji rosnące w sercach młodszych zamienić na pożyteczne, lecz suche siano.

Kwiecień 1922

(30 dni)

24

Poniedziałek

Kal. rzym.-kat.: FIDELISA SIGM.
Kal. słow.: JERZEGO ŚW.

(114—246)

25

Wtorek

Kal. rzym.-kat.: MARKA EWANG.
Kal. słow.: JAROSŁAWA ŚW.

(115—245)

Człowiek szczęśliwy jest ten, którego siły
swoje pogodził z przedmiotami natury, zgadł
jej zamiary.

Tomasz Zan.

Kwiecień 1922

(30 dni)

Kal. rzym.-kat.: NMF. D. RADY

Kal. słow.: SPITIMIRA

Środa

26

(116—244)

Kal. rzym.-kat.: ANASTAZEGO P.

Kal. słow.: BOGUFAŁA

Czwartek

27

(117—243)

Wszystko swoim strwa jadem,
Niespokojna chęć człowieka.

J. U. Niemcewicz.

Kwiecień 1922

(30 dni)

28

Piątek

Kal. rzym.-kat.: PAWŁA OD KRZ

Kal. słow.: ŻYWISŁAWA

(118—242)

29

Sobota

Kal. rzym.-kat.: PIOTRA MĘCZ.

Kal. słow.: SŁAWOGOSTA

(119—241)

Bez pragnienia, człowiek byłby bezczynnym i martwym.

Józef Supiński.

Kwiecień 1922

(30 dni)

Kal. rzym.-kat.: KATARZYNY SEP.

Kal. słow.: CHWALISŁAWA

Niedziela

30

(120—240)

Męski czyn iść do sławy przez ogień kartaczy,
Lecz uciec od rozkoszy większe męstwo znaczy.

Antoni Gorecki.

Maj 1922

(31 dni)

1

Poniedziałek

Kal. rzym.-kat.: FILIPA I JAKÓBA

Kal. słow.: LUBOMIRA

(121—239)

Czego za świeża skorupa nawrzała,
Ten zapach będzie w sobie długo miała.
Jan Kochanowski.

Maj 1922

(31 dni)

Kal. rzym.-kat.: ATANAZEGO B.

Kal. słow.: WITIMIRA

Wtorek

2

(122—238)

Kal. rzym.-kat.: ZNAL. Ś. KRZYŻA

Kal. słow.: ŚWIĘTOSŁAWA

Środa

3

(123—237)

Mędrzec zwyczajnych ludzi z rozmowy ocenia,
A nadzwyczajnych mężów poznaje z milczenia.
Adam Mickiewicz.

Maj 1922

(31 dni)

4

Czwartek

Kal. rzym.-kat.: FLORJANA M.
Kal. słow.: WIĘCZYSLAWA

(124—236)

5

Piątek

Kal. rzym.-kat.: PIUSA V. p.
Kal. słow.: CHOTISŁAWA

(125—235)

Pycha — to karłów zbuntowanych siła,
Wawrzyn jej zwycięstw na krótko wawrzynem.
Zygmunt Krasiński.

Maj 1922

(31 dni)

Kal. rzym.-kat.: JANA W OLEJU
Kal. słow.: GOŚCIWITA BŁ.

Sobota

6

(126—234)

Kal. rzym.-kat.: JUWENALISA M.
Kal. słow.: LUDOMILA ŚW.

Niedziela

7

(127—233)

Matki i ojcowie! dzieci wasze są tem czem
je mieć chcecie.

Klementyna Hoffmanowa.

Maj 1922

(31 dni)

8

Poniedziałek

Kal. rzym.-kat.: STANISŁAWA B.
Kal. słow.: STANISŁAWA ŚW.

(128—232)

9

Wtorek

Kal. rzym.-kat.: GRZEGORZA
Kal. słow.: BOŻORADA BŁ.

(129—231)

Łatwiej urość w sławy dymie,
Niż utrzymać sławne imię.
Wincenty Pol.

Maj 1922

(31 dni)

Kal. rzym.-kat.: IZYDORA ORACZA
Kal. słow.: CIERPIMIRA

Środa

10

(130—230)

Kal. rzym.-kat.: FRANC. DE HIER.
Kal. słow.: LUDOWITA

Czwartek

11

(131—229)

Niechciejcie . . . . .
Z powierzchowności sądzić o człowieku.
J. U. Niemcewicz.

Maj 1922

(31 dni)

12

Piątek

Kal. rzym.-kat.: PANKRACEGO
Kal. słow.: WSZEMIŁA

(132—228)

13

Sobota

Kal. rzym.-kat.: HILAREGO B.
Kal. słow.: CICHOSŁAWA

(133—227)

Gdybyśmy odrzucili formy, obcowanie z ludźmi stałoby się istną torturą.

Józef Bliziński.

Maj 1922

(31 dni)

Kal. rzym.-kat.: BONIFACEGO M.
Kal. słow.: DOBIESŁAWA

Niedziela

14

(134—226)

Kal. rzym.-kat.: ZOFJI I 3 CÓREK
Kal. słow.: STRZEŻYSŁAWA

Poniedziałek

15

(135—225)

Stara, szanowna, pyłem siwa księga,
Cudownie przeszłość z obecnością sprzęga.
Wiktor Gomulicki.

Maj 1922

(31 dni)

16

Wtorek

Kal. rzym.-kat.: JANA NEP.

Kal. słow.: WIĘCZYŚLAWA

(136—224)

17

Środa

Kal. rzym.-kat.: PASCHALISA

Kal. słow.: SŁAWOMIRA

(137—13)

Kto jak słońce zagasa — wstanie jako słońce.
Juljusz Słowacki.

Maj 1922

(31 dni)

Kal. rzym.-kat.: WENANCJUSZA
Kal. słow.: WSZESŁAWA

Czwartek

18

(138—222)

Kal. rzym.-kat.: PIOTRA CEL. P.
Kal. słow.: KRZESOMYŚLA

Piątek

19

(139—221)

Kto w kręgl żądze mógł ująć, w długiem
bezpieczeństwie dni swych żywie.
Jan Kochanowski.

Maj 1922

(31 dni)

20

Sobota

Kal. rzym.-kat.: BERNARDYNA
Kal. słow.: BRONIMIRA

(140—220)

Ostateczny termin wypowiedzenia kwartalnego.

21

Niedziela

Kal. rzym.-kat.: FELIKSA
Kal. słow.: PRZESŁAWA BŁ.

(141—219)

Upadek dobrych więcej zasmuca aniżeli w złem trwanie niegodziwych.

A. E. Koźmian.

Maj 1922

(31 dni)

Kal. rzym.-kat.: JULJI P.
Kal. słow.: WISŁAWA BŁ.

Poniedziałek

22

(142—218)

Kal. rzym.-kat.: ANDRZEJA †
Kal. słow.: BUDZIWOJA

Wtorek

23

(143 -217)

Kto chce przodować reszcie ludzkości, ten
musi wyprzedzać ludzkość.

Józef Supiński.

Maj 1922

(31 dni)

Kal. rzym.-kat.: NMP. WSPOMN. W.
Kal. słow.: TOMIRA

24 Środa

(144—216)

25 Czwartek

Kal. rzym.-kat.: WNIEB. P.
Kal. słow.: BORYSŁAWA

(145—215)

Najbogatszym z ludzi jest człowiek oszczędny, — najuboższym skąpy.

Anonim.

Maj 1922

(31 dni)

Kal. rzym.-kat.: FILIPA NER.

Kal. słow.: WIĘCYMIŁA

Piątek

26

(146—214)

Kal. rzym.-kat.: MARJI M. DE PAZ.

Kal. słow.: RUSŁAWA

Sobota

27

(147—213)

Dopóki cnota, a nie złotem świeci.
Póty naród wolny,
Juljan z Poradowa.

Maj 1922

(31 dni)

28

Niedziela

Kal. rzym.-kat.: AUGUSTYNA

Kal. słow.: JAROMIRA

(148—212)

29

Poniedziałek

Kal. rzym.-kat.: TEODOZJI M.

Kal. słow.: BOGUCHWAŁA

(149—211)

Cnota skarb wieczny, cnota klejnot drogi,
Tegoć nie wydrze nieprzyjaciel srogi.
Jan Kochanowski.

Maj 1922

(31 dni)

Kal. rzym.-kat.: FELIKSA P.

Kal. słow.: SZULIMIRA

Wtorek

30

(150—210)

Kal. rzym.-kat.: MATKI B. S. JEZ.

Kal. słow.: BOŻESŁAWA

Środa

31

(151—209)

Największym nieszczęściem dla społeczeństwa są ludzie mali, których to społeczeństwo robi wielkimi.
Adam Sapieha.

Maj 1922

(31 dni)

31

Środa

Kal. rzym.-kat.: MATKI B. S. JEZ.

Kal. słow.: BOŻESŁAWA

(151—209)

Coś myślą pojął — dosięgniesz ramieniem,
Ujrzysz na oczy — coś przeczuł natchnieniem.
Zygmunt Krasiński.

Czerwiec 1922

(30 dni)

Kal. rzym.-kat.: JAKÓBA STREPY
Kal. słow.: ŚWIATOPEŁKA

Czwartek

1

(151—209)

Nie kocha swej ojczyzny ten, kto którą-
kolwiek częścią narodu swego gardzi.

Eliza Orzeszkowa.

Czerwiec 1922

(30 dni)

2

Piątek

Kal. rzym.-kat.: ERAZMA M.
Kal. słow.: RATYSŁAWA BŁ.

(152—208)

3

Sobota

Kal. rzym.-kat.: KLOTYLDY
Kal. słow.: BRATUMIŁY

(153—207)

Błąda tym narodom, które unosząc się nad
tem co zdobi i uprzyjemnia, zapominają o tem,
co je przy życiu trzyma. **Józef Supiński.**

Czerwiec 1922

(30 dni)

Kal. rzym.-kat.: ZIELONE ŚW.
Kal. słow.: LITOMIŁA

Niedziela

4

(154—206)

Kal. rzym.-kat.: PON. ZIEL. ŚW.
Kal. słow.: DOBROMIŁA

Poniedziałek

5

(155—205)

Lubo prawda, że epoka, że czas tworzy
swoich ludzi, toć z drugiej strony i to prawda,
że woła ludzi i ich dzielność stwarza czas
swoj.

Czerwiec 1922

(30 dni)

6

Wtorek

Kal. rzym.-kat.: NORBERTA OP.
Kal. słow.: CICHOMIRA

(156--204)

7

Środa

Kal. rzym.-kat.: ROBERTA B.
Kal. słow.: WISŁAWA BŁ.

(157--203)

Kto przyjaciela nie ma, jest jakoby malowany obraz na ścianie, co na wszystkich patrzy a z nikim nie mówi.

Mikołaj Rej.

Czerwiec 1922

(30 dni)

Kal. rzym.-kat.: MEDARDA B.

Kal. słow.: WYSZOSŁAWA

Czwartek

8

(158—202)

Kal. rzym.-kat.: PRYMA I FELIC.

Kal. słow.: SŁAWOJA

Piątek

9

(159—201)

Brud zawsze brudem, myj go sofizmami,
Pierz i lat tysiąc, on zawsze cię splami.

Zygmunt. Krasiński.

Czerwiec 1922

(30 dni)

10

Sobota

Kal. rzym.-kat.: MAŁGORZATY KR.
Kal. słow.: BOGUMIŁA ŚW.

(160—200)

11

Niedziela

Kal. rzym.-kat.: BARNABY AP.
Kal. słow.: RADOMIŁA

(161—199)

Nic tak nie podnosi człowieka, jak myśl
o własnej znikomości.

J. I. Kraszewski.

Najpoważniejsza
w Polsce instytucja
ogłoszeniowo-reklamowa

Towarzystwo Akcyjne

REKLAMA POLSKA

Warszawa

Wilno

Łódź

Kraków

Lwów

Gdańsk

Berlin

Bydgoszcz

Toruń

Katowice

POZNAŃ

Aleje Marcinkowskiego 6

Telefony: 27-26 i 15-95

Przyjmuje

OGŁOSZENIA

do wszystkich pism świata
podług najtańszych kosztorysów.

Generalna Reprezentacja Agencji Hava-
sa (Agence Havas) w Paryżu, Londynie,
Brukseli, Madrycie, Lizbonie, Rzymie itd.

Wzory ogłoszeń

Rysunki, Klisze

Własne wydawnictwa reklamowe

**WIELKOPOLSKA
SPÓŁKA HANDLOWA
WYROBÓW
TABACZNYCH**

T. Z O. P.

POZNAŃ

BIURA CENTRALNE: ALEJE MARCINKOWSKIEGO Nr. 28

TELEF.: 2695, 3962, 3966
SKRZYŃKA POCZT. Nr. 37

ADRES TELEGRAFICZNY:
PAPIEROSY, POZNAŃ

SKŁAD DETALICZNY: UL. 27. GRUDNIA 7, NAR. KANTAKA 11

ODDZIAŁY:

W BYDGOSZCZY

DWORCOWA 50 — TELEF. 831

W GNIEŹNIE

WARSZAWSKA 13 — TEL. 400

**NAJWIĘKSZE PRZEDSIĘBIORSTWO
TEGO RODZAJU W POLSCE**

**GENERALNE PRZEDSTAWICIELSTWO
FABRYKI WYROBÓW TYTONIOWYCH
„SARMATIA“**

TOW. AKC. W POZNANIU

Czerwiec 1922

(30 dni)

Kal. rzym.-kat.: JANA FAK.
Kal. słow.: WYSZOMIRA

Poniedziałek

12

(162—198)

Kal. rzym.-kat.: ANTONIEGO Z P.
Kal. słow.: CHOTIMIRA

Wtorek

13

(163—197)

Nie zawsze ten dotrzyma, kto godził się
bez namysłu.

Marja Rodziewiczówna.

Czerwiec 1922

(30 dni)

14

Środa

Kal. rzym.-kat.: BAZYLEGO W.
Kal. słow.: PRZEDZIM. BŁ.

(164—196)

15

Czwartek

Kal. rzym.-kat.: BOŻE CIAŁO
Kal. słow.: WITA ŚW.

(165—195)

Równy prawdą jak fałszem można przejść świat cały, ale prawdą można i wrócić, a fałszem nie.
Alojzy Żółkowski.

Czerwiec 1922

(30 dni)

Kal. rzym.-kat.: JANA REGISA

Kal. słow.: BUDZIMIRA

Piątek

16

(166—194)

Kal. rzym.-kat.: BŁ. JOLANTY

Kal. słow.: DROGOMYSŁA

Sobota

17

(167—193)

Trzeba się uczyć, upłynął wiek złoty.
Ignacy Krasicki.

Czerwiec 1922

(30 dni)

18

Niedziela

Kal. rzym.-kat.: MARKA I MARC.

Kal. słow.: DŁUGOSŁAWA

(168—192)

19

Poniedziałek

Kal. rzym.-kat.: GERWAZ. I PROT.

Kal. słow.: BORZYSŁAWA

(169—191)

Lepiej z małego garnuszka jeść w spokojności, niż morze wychlepać ze zgrzybotą.

Eliza Orzeszkowa.

Czerwiec 1922

(30 dni)

Kal. rzym -kat.: SYLWERJUSZA

Kal. słow.: BOGNA ŚW.

Wtorek

20

(170—190)

Kal. rzym.-kat.: ALOJZEGO

Kal. słow.: DOMYSŁAWA

Środa

21

(171—189)

Życia nie mierzy się sumą uzyskanego przez nie osobistego dobra, ale wysokością celów do których zmierza.

Czerwiec 1922

(30 dni)

22

Czwartek

Kal. rzym.-kat.: PAULINA B.
Kal. słow.: BRONIWOJA

(172—188)

23

Piątek

Kal. rzym.-kat.: AGRYPINY P.
Kal. słow.: WANDY

(173—187)

nie godzi się umierać do hem, gdy żyjemy
ciałem.
J. I. Kraszewski.

Czerwiec 1922

(30 dni)

Kal. rzym.-kat.: JANA CHRZC.

Kal. słow.: JANISŁAWA

Sobota

24

(174—186)

Kal. rzym.-kat.: WILHELMA OP.

Kal. słow.: WŁASTIMIŁA

Niedziela

25

(175—185)

Niewolnik ma nad sobą tylko jednego pana
ambitny tyłu, ilu jest osób mogących się
przyczynić do jego wyniesienia.

Czerwiec 1922

(30 dni)

26

Poniedziałek

Kal. rzym.-kat.: JANA I PAWŁA

Kal. słow.: ROZMYŚLAWA

(176—184)

27

Wtorek

Kal. rzym.-kat.: WŁADYSŁAWA

Kal. słow.: WŁADYSŁAWA ŚW.

(177—183)

Mężczyzna ściślej dochowuje tajemnicy
cudzej niż własnej — niewiasta czyni wręcz
przeciwnie.

Czerwiec 1922

(30 dni)

Kal. rzym.-kat.: LEONA PAP.

Kal. słow.: ZBROISŁAWA

Środa

28

(178—182)

Kal. rzym.-kat.: PIOTRA I PAWEŁA

Kal. słow.: WYSZOMIRA

Czwartek

29

(179—181)

Kobiety są krańcowe: bądź lepsze, bądź gorsze od mężczyzn.

Czerwiec 1922

(30 dni)

30 Piątek

Kal. rzym.-kat.: LUCYNY

Kal. słow.: CICHOSŁAWA

(180—180)

Wielu jest takich, których imię tylko coś
warte. Z daleka imponują, z bliska — mniej
są niż nic.

Lipiec 1922

(31 dni)

Kal. rzym -kat.: NAJ. KRWI J. CH.
Kal. słow.. BOGOSŁAWA

Sobota

1

(181—179)

Lipiec 1922

(31 dni)

2

Niedziela

Kal. rzym.-kat.: NAW. NMP.
Kal. słow.: OJCOMIŁA

(182—178)

3

Poniedziałek

Kal. rzym.-kat.: ANATOŁA
Kal. słow.: MIŁOSŁAWA

(183—177)

✱ Nazbyt wszyscy sobą zstęci, by mieli czas na przenikanie i rozważanie innych. Stąd przy wielkiej zasłudze a tem większej skromności można być długo nieznanym.

Lipiec 1922

(31 dni)

Kal. rzym.-kat.: IRENEUSZA B.
Kal. słow.: WIELISŁAWA

Wtorek

4

(184—176)

Kal. rzym.-kat.: CYRYLA I MET.
Kal. słow.: PROKOPA

Środa

5

(185—175)

Osoba którą wysokie stanowisko broni od
docinków, nie powinna też sama sobie nigdy
na nie pozwalać.

Lipiec 1922

(31 dni)

6

Czwartek

Kal. rzym.-kat.: DOMINIKA P.

Kal. słow.: IZASŁAWA

(186—174)

7

Piątek

Kal. rzym.-kat.: PULCHERJI P.

Kal. słow.: KRASNOR. BŁ.

(187—173)

Istnieją pewne^ś wzniosłe uczucia, pewne wzniosłe i szlachetne postęпки, które wynikają nie tyle z potęgi naszego rozumu, ile z przyrodzonej dobroci.

Lipiec 1922

(31 dni)

Kal. rzym.-kat.: ELŻBIETY KR.

Kal. słow.: CHWALIMIRA

Sobota

8

(188—172)

Kal. rzym.-kat.: MIKOŁAJA I TOW.

Kal. słow.: STRACH. I CYR.

Niedziela

9

(189—171)

Nigdy nie możemy powiedzieć o sobie, byłem ambitny. Ambitnym albo się nie jest wcale, albo się nim jest zawsze. Lecz przychodzi czas, gdy się może powiedzieć: kochałem.

Lipiec 1922

(31 dni)

10

Poniedziałek

Kal. rzym.-kat.: SIED. BRACI MM.
Kal. słow.: RADZIWORA

(190—170)

11

Wtorek

Kal. rzym.-kat.: PIUSA I.
Kal. słow.: OLECHA ŚW.

(191—169)

Rzeczy wielkie wprawiają w podziw, ma-
łostki odręczają: oswajamy się z jednymi
i drugimi przez przyzwyczajenie.

Lipiec 1922

(31 dni)

Kal. rzym.-kat.: JANA GWALB.

Kal. słow.: TOLIMIRA BŁ.

Środa

12

(192—168)

Kal. rzym.-kat.: ANAKLETA

Kal. słow.: RADOMIŁA

Czwartek

13

(193—167)

Zdarza się nieraz, że kobieta ukrywa przed mężczyzną całą miłość, którą dlań żywi, gdy jednocześnie ten udaje przed nią miłość, którą nie czuje wcale.

Lipiec 1922

(31 dni)

14

Piątek

Kal. rzym.-kat.: BONAVENTURY

Kal. słow.: DOBROGOSTA

(194—166)

15

Sobota

Kal. rzym.-kat.: HENRYKA

Kal. słow.: RADOSŁAWA

(195—165)

Człowiek zacny z rąk własnych bierze zapłatę za pełnione obowiązki, gdy rozkoszą jest dlań ich wykonywanie, może się też obejść bez pochwał, uznania i wdzięczności, na których mu nieraz zbywa.

Lipiec 1922

(31 dni)

Kal. rzym.-kat.: NMP. SZKAP.

Kal. słow.: DZIERŻYSŁAWA

Niedziela

16

(196—164)

Kal. rzym.-kat.: ALEKSEGO

Kal. słow.: DZIERŻYKRAJA

Poniedziałek

17

(197—163)

Mędrzec stroni niekiedy od światła z obawy przed jego zawodami.

Lipiec 1922

(31 dni)

18

Wtorek

Kal. rzym.-kat.: SZYMONA Z LIP.

Kal. słow.: UNISŁAWA

(198—162)

19

Środa

Kal. rzym.-kat.: WINCENT. A P.

Kal. słow.: WODZISŁAWA

(199—161)

Jest rozkosz w czystej przyjaźni, której
nie dosięgną ludzie z urodzenia młerni.

Lipiec 1922

(31 dni)

Kal. rzym.-kat.: BŁ. CZESŁAWA

Kal. słow.: CZESŁAWA ŚW.

Czwartek

20

(200—160)

Kal. rzym.-kat.: PRAKSEDY P.

Kal. słow.: STOSŁ. I DYS.

Piątek

21

(201—159)

Czyby się jednak nie dało odkryć sztuki
podobania się własnej żonie?

Lipiec 1922

(31 dni)

22

Sobota

Kal. rzym.-kat.: MARJI MAGDAL.
Kal. słow.: BOLESŁAWA

(202—158)

23

Niedziela

Kal. rzym.-kat.: APOLINAR. B. I M.
Kal. słow.: ŻELISŁAWA

(203—157)

To, że ktoś tajemnicę zdradził, jest winą
tego, który mu ją zwierzył.

Lipiec 1922

(31 dni)

Kal. rzym.-kat.: KUNEGUNDY

Kal. słow.: LUBOMIRA

Poniedziałek

24

(204—156)

Kal. rzym.-kat.: JAKÓBA AP.

Kal. słow.: SŁAWOSZA

Wtorek

25

(205—155)

Kto jest z usposobienia roztropny, będzie się starał nie obrażać nikogo, a już najmniej człowieka mądrego, bodaj przez wzgląd na własne dobro.

Lipiec 1922

(31 dni)

26 Środa

Kal. rzym.-kat.: ANNY M. NMP.
Kal. słow.: MIROSLAWA

(206—154)

27 Czwartek

Kal. rzym.-kat.: PANTALEONA
Kal. słow.: WSZEBORA

(207—153)

Mężczyzna może zwiść kobietę udanem
uczuciem, pod warunkiem że nie kocha Innej
na prawdę.

Lipiec 1922

(31 dni)

Kal. rzym.-kat.: BOTWINA M.

Kal. słow.: ŚWIĘTOMIRA

Piątek

28

(208—152)

Kal. rzym.-kat.: MARTY P.

Kal. słow.: CIERPISŁAWA

Sobota

29

(209—151)

Wszystkie sposoby, zasady i wybiegi polityki prowadzą do jednego celu: oszukać, a nie być oszukanyim.

Lipiec 1922

(31 dni)

30

Niedziela

Kal. rzym.-kat.: HELENY
Kal. słow.: LUDOMIRA

(210—150)

31

Poniedziałek

Kal. rzym.-kat.: IGNACEGO LOJOLI
Kal. słow.: ZDOBYŚŁAWA

(210—150)

Mędrzec niekiedy unika towarzystwa w obawie nudy.

Lipiec 1922

(31 dni)

Kal. rzym.-kat.: IGNACEGO LOJOLI

Kal. słow.: ZDOBYŚLAWA

Poniedziałek

31

(210—150) (Ciąg dalszy)

Jakże trudno być zadowolonym z kogoś!

Sierpień 1922

(31 dni)

1

Wtorek

Kal. rzym.-kat.: PIOTRA W OK.

Kal. słow.: ROLISŁAWA

(211—149)

Odczuwamy rozkosz, spotykając wzrok
osoby, którą przed chwilą obdarowaliśmy.

Sierpień 1922

(31 dni)

Kal. rzym.-kat.: NMP. ANIELSKIEJ

Kal. słow.: ŚWIATOSŁAWA

Środa

2

(212—148)

Kal. rzym.-kat.: ZNALEZ. Ś. SZCZEP.

Kal. słow.: LETOSŁAWA

Czwartek

3

(213—147)

Młodzi ludzie, że są pełni namiętności,
zaprzatających im duszę, łatwiej niż starcy
znoszą samotność.

Sierpień 1922

(31 dni)

4

Piątek

Kal. rzym.-kat.: DOMINIKA
Kal. słow.: OSTROMIRA BŁ.

(214—146)

5

Sobota

Kal. rzym.-kat.: NMP. ŚNIEŻNEJ
Kal. słow.: STANISŁAWA ŚW.

(215—145)

Tylko dobre urodzenie lub dobre wychowanie czyni człowieka dyskretnym.

Sierpień 1922

(31 dni)

Kal. rzym.-kat.: PRZEM. PAŃSK.

Kal. słow.: CHLEBOSŁAWA

Niedziela

6

(216—144)

Kal. rzym.-kat.: KAJETANA

Kal. słow.: OLECHA ŚW.

Poniedziałek

7

(217—143)

Potrzeba gotówki pojednała szlachtę z nie-
szlachtą i zniosła wywody herbowe.

Sierpień 1922

(31 dni)

8

Wtorek

Kal. rzym.-kat. CYRJAKA M.
Kal. słow.: NIEZAMYŚLA

(218—142)

9

Środa

Kal. rzym.-kat.: ROMANA M.
Kal. słow.: BORYSA I CHL.

(219—141)

Niema nic pożądanego w stałym posiadaniu
przedmiotu, pozbawionego możności lub chę-
ci zniknięcia...

(Krzak bzu).

Sierpień 1922

(31 dni)

Kal. rzym.-kat.: WAWRZYŃCA B.

Kal. słow.: WAWRZYŃCA

Czwartek

10

(220—140)

Kal. rzym.-kat.: FILOMENEY P.

Kal. słow.: WŁODZIMIRY

Piątek

11

(221—139)

Ubóstwo i praca posiadają w sobie dwie
tajemnice wielkich radości i wielkich cierpień.
(Pamiętnik Wacławy).

Sierpień 1922

(31 dni)

12

Sobota

Kal. rzym.-kat.: KLARY P.
Kal. słow.: SŁAWY BŁ.

(222—138)

Ostateczny termin wypowiedzenia kwartalnego.

13

Niedziela

Kal. rzym.-kat.: JANA BERCHM.
Kal. słow.: ROSŁAWA

(223—137)

Nic tak nie podnosi człowieka, jak myśl
o własnej znikomości.

J. I. Kraszewski.

Sierpień 1922

(31 dni)

Kal. rzym.-kat.: EUZEBJUSZA
Kal. słow.: DOBROWOJA

Poniedziałek

14

(224—136)

Kal. rzym.-kat.: WNIEB. NMP.
Kal. słow.: JACŁAWA ŚW.

Wtorek

15

(225—135)

Najwięcej odczuwamy brak tego — czego
nie posiadamy. (M. K.)

Sierpień 1922

(31 dni)

16

Środa

Kal. rzym.-kat.: JOACHIMA
Kal. kłow. DOMORADA

(226—134)

17

Czwartek

Kal. rzym.-kat.: JACKA
Kal. słow.: MIRONA ŚW.

(227—133)

Rezygnacja jest drogą do szczęścia.

Sierpień 1922

(31 dni)

Kal. rzym.-słow.: HELENY CES.

Kal. słow.: BRONISŁAWY ŚW.

Piątek

18

(228—132)

Kal. rzym.-kat.: MARJANA

Kal. słow.: BOLESŁAWA

Sobota

19

(229—131)

Sierpień 1922

(31 dni)

20

Niedziela

Kal. rzym.-kat.: BERNARDA OP.
Kal. słow.: SOBIESŁAWA

(230—130)

21

Poniedziałek

Kal. rzym.-kat.: JOANNY FRANC.
Kal. słow.: KAZIMIRY

(231—129)

Grzeczność, to siostra litości.

Sierpień 1922

(31 dni)

Kal. rzym.-kat.: TYMOTEUSZA

Kal. słow.: RADOMIŁA

Wtorek

22

(232—128)

Kal. rzym.-kat.: FILIPA BENIC.

Kal. słow.: CICHOMIŁA

Środa

23

(233—127)

Kto nigdy nie cierpiał, nie umie nikogo
opłakiwać.

Sierpień 1922

(31 dni)

24

Czwartek

Kal. rzym.-kat.: BARTŁOMIEJA AP.
Kal. słow.: CIESZYMIRA

(234—126)

25

Piątek

Kal. rzym.-kat.: LUDWIKA KR.
Kal. słow.: NAMYSŁAWA

(235—125)

Wyrzeczenie się nie przychodzi nigdy bez
trudu, wtedy szczególnie, gdy człowiek mni-
ma, że się wyrzeka na zawsze.
(Pamiętnik Wacławy).

Sierpień 1922

(31 dni)

Kal. rzym.-kat.: ZEFIRYNA P.

Kal. słow.: WŁASTIMIRY

Sobota

26

(236—124)

Kal. rzym.-kat.: JANA KALAS.

Kal. słow.: PRZEDZISŁAWA

Niedziela

27

(237—123)

Jest-że szczęśliwym życie, które spożywa
dobra odziedziczone, w zamian nie produku-
jąc nic?... (Redzina Brochwiczów).

Sierpień 1922

(31 dni)

28

Poniedziałek

Kal. rzym.-kat.: AUGUSTA B.
Kal. słow.: WYSZOMIRA

(238—122)

29

Wtorek

Kal. rzym.-kat.: ŚCIĘC. ŚW. JANA
Kal. słow.: RACIBORA BŁ.

(239—121)

I radość ma swoje łzy — jak cierpienia...

Sierpień 1922

(31 dni)

Kal. rzym.-kat.: RÓŻY Z LIMY
Kal. słow.: SZCZĘSNEGO ŚW.

Środa

30

(240—120)

Kal. rzym.-kat.: RAJMUNDA
Kal. słow.: ŚWIĘTOSŁAWA

Czwartek

31

(240—120)

Jeden dzień wart trzy — dlatego, który
umie go wykorzystać.

Sierpień 1922

(31 dni)

31

Czwartek

Kal. rzym.-kat.: RAJMUNDA

Kal. słow.: ŚWIĘTOSŁAWA

(240—120) (Ciąg dalszy)

Prawda wychodzi często z ust dziecka.

Wrzesień 1922

(30 dni)

Kal. rzym.-kat.: IDZIEGO OP.

Kal. słow.: DZIERŻYSŁAWA

Piątek

1

(241—119)

Wrzesień 1922

(30 dni)

2

Sobota

Kal. rzym.-kat.: SZCZEPANA KR.
Kal. słow.: CZCIBOGA

(242—118)

3

Niedziela

Kal. rzym.-kat.: BŁ. BRONISŁAWY
Kal. słow.: PRZESŁAWA

(243—117)

Z dobrą wolą najdalej się zajdzie.

Wrzesień 1922

(30 dni)

Kal. rzym.-kat.: ROZALJI P.

Kal. słow.: ROŚCISŁAWA

Poniedziałek

4

(244—116)

Kal. rzym.-kat.: WAWRZYŃCA

Kal. słow.: WODZISŁAWA

Wtorek

5

(245—115)

Miód jest słodki, lecz gorzka zań cena ..

Wrzesień 1922

(30 dni)

6 Środa

Kal. słow.: ZACHARJASZA P.
Kal. rzym.-kat.: DROGOWITA

(246—114)

7 Czwartek

Kal. rzym.-kat. REGINY
Kal. słow. DOMOSŁAWA

(247—113)

Największe szczęście to te, które dajemy.

Wrzesień 1922

(30 dni)

Kal. rzym.-kat.: NAR. NMP.

Kal. słow.: RADOSŁAWA

Piątek

8

(248—112)

Kal. rzym.-kat.: PIOTRA KLAW.

Kal. słow.: SOBIEBORA

Sobota

9

(249—111)

Szczęście jednego jest częstokroć nie-
szczęściem drugiego.

Wrzesień 1922

(30 dni)

Kal. rzym.-kat.: MIKOŁAJA Z TOL.
Kal. słow.: WŁADYBOJA

10

Niedziela

(250—110)

11

Poniedziałek

Kal. rzym.-kat.: PROTA I JACKA
Kal. słow.: IŚCISŁAWA

(251—109)

Przyjaźń nie kroczy z wielkim krzykiem.

Wrzesień 1922

(30 dni)

Kal. rzym.-kat.: IMIĘ NMP.

Kal. słow.: RADZIMIRA

Wtorek

12

(252—108)

Kal. rzym.-kat.: AURELJUSZA

Kal. słow.: CHRONISŁAWA

Środa

13

(253—107)

Fortis leo—fortio miles—fortissima mulier
(silny lew — mocniejszy żołnierz — najsilniejsza—niewiasta).

Wrzesień 1922

(30 dni)

Kal. rzym.-kat.: PODWYZ. ŚW. KRZ.
Kal. słow.: ZIEMOM. BŁ.

14

Czwartek

(254—106)

15

Piątek

Kal. rzym.-kat.: SIEDMIU BOL. NMP.
Kal. słow.: BUDZIMIŁA

(255—105)

Mądrzec nie troszczy się o duże rzeczy:
o przeszłość i przyszłość, gdyż pierwszej zmie-
nić, a drugiej zbadać nie może.

Wrzesień 1922

(30 dni)

Kal. rzym.-kat.: CYPRJANA

Kal. słow.: SĘDZISŁAWA

Sobota

16

(256—104)

Kal. rzym.-kat.: PIĘT. ŚW. FRANC.

Kal. słow.: DROGUSŁAWA

Niedziela

17

(257—103)

Jednym z najdroższych owoców życia —
jest pozyskanie serca drugiego.

Wrzesień 1922

(30 dni)

18

Poniedziałek

Kal. rzym.-kat.: JÓZEFA Z KUP.
Kal. słow.: DOBROWITA

(258—102)

19

Wtorek

Kal. rzym.-słow.: JANUAREGO M.
Kal. słow.: KRZEPIMIRA

(259—101)

Pewność, że wszystko na ziemi, nie będąc
ostatecznie złem, nie jest także doskonałym,
leży w serce i umysł ckliwość nieznośną.
(Bracia).

Wrzesień 1922

(30 dni)

Kal. rzym.-kat.: EUSTACHEGO

Kal. słow.: MYŚLIŚLAWA

Środa

20

(260—100)

Kal. rzym.-kat.: MATEUSZA AP.

Kal. słow.: BOŻYDARA

Czwartek

21

(261—99)

Któż potrafi dokładnie określić te nagle smutki i obawy, które nieraz bez wyraźnej przyczyny, wśród chwil najśłodszych nawet sciskają serce człowieka?..

(W klatce).

Wrzesień 1922

(30 dni)

22

Piątek

Kal. rzym.-kat.: TOMASZA Z WIL.
Kal. słow.: ZELIMIRA

(262—98)

23

Sobota

Kal. rzym.-kat.: TEKLI P. I M.
Kal. słow.: BOGUSŁAWA BŁ.

(263—97)

Nikt nie może bezkarnie wypadać ze środowiska swego i właściwych mu warunków życia.
(Dwa bieguny).

Wrzesień 1922

(30 dni)

Kal. rzym.-kat.: NMP, OKUPU
Kal. słow.: HOMIRA

Niedziela

24

(264—96)

Kal. rzym.-kat.: BŁ. WŁADYSŁAWA
Kal. słow.: ŚWIĘTOPEŁKA

Poniedziałek

25

(265—95)

Wrzesień 1922

(30 dni)

Kal. rzym.-kat.: CYPRJANA I JUST.

Kal. słow.: ŁADYSŁAWA BŁ.

26

Wtorek

(266—94)

27

Środa

Kal. rzym.-kat.: KOSMY I DAM.

Kal. słow.: DAMIANA

(267—93)

Poradę każdy da, lecz pomoc i pociechę
ten tylko, kto kocha.

Wrzesień 1922

(30 dni)

Kal. rzym.-kat.: WACŁAWA M.
Kal. słow.: WACŁAWA ŚW.

Czwartek

28

(268—92)

Kal. rzym.-kat.: MICHAŁA ARCH.
Kal. słow.: RADZIBOGA

Piątek

29

(269—91)

Zaszczytem jest być przyjacielem nieszczę-
śliwego.

Wrzesień 1922

(30 dni)

30

Sobota

Kal. rzym.-kat.: HIERONIMA

Kal. słow.: IMISŁAWA

(270—90)

Mądry przyjmuje radę, głupi nią pogardza
i potem poznać go można.

Klementyna Hoffmanowa.

Październik 1922

(31 dni)

Kal. rzym.-kat.: REMIGJUSZA B.
Kal. słow.: ZNATISŁAWA

Niedziela

1

(271—89)

Marzyć o przyszłości, czerpać słodycz
z przeszłego szczęścia, jest to brać procent od
kapitału szczęścia, złożonego w sercu własnem,
Ignacy Chodźko.

Październik 1922

(31 dni)

2

Poniedziałek

Kal. rzym.-kat.: ANIOŁA STRÓŻA
Kal. słow.: STANIMIRA

(272—88)

3

Wtorek

Kal. rzym.-kat.: KANDYDA M.
Kal. słow.: SIEMIANA

(273—87)

Ludzie najszczęśliwsi powinni być zarazem najlepszymi, jeżeli takimi nie są, snadź szczęście ich nieprawdziwe, albo oni go nie warci i prędko je utracą.

(Wesoła teoria, a smutna praktyka).

Październik 1922

(31 dni)

Kal. rzym.-kat.: FRANC. SERAF.

Kal. słow.: BRATYSŁAWA BŁ.

Środa

4

(274—86)

Kal. rzym.-kat.: PLACYDA I TOW.

Kal. słow.: ZASŁAWA

Czwartek

5

(275—85)

To Pan zdaniem mojem,
Kto przestał na swoim.

Jan Kochanowski.

Październik 1922

(31 dni)

6 Piątek

Kal. rzym.-kat.: BRUNONA
Kal. słow.: BRONISŁAWA

(276—84)

7 Sobota

Kal. rzym.-kat.: NMP. RÓŻAŃCOWEJ
Kal. słow.: ROSŁAWY

(277—83)

Coś myślą pojął — dosięgniesz zamieniem
Ujrzysz na oczy — coś przeczuł naichnieniem.
Zygmunt Krasiński.

Październik 1922

(31 dni)

Kal. rzym.-kat.: BRYGIDY

Kal. słow.: WOJSŁAWY

Niedziela

8

(278—82)

Kal. rzym.-kat.: DYONIZEGO

Kal. słow.: DOMOGOSTA

Poniedziałek

9

(279—81)

Z wiary waszej, wola wasza,
Z woli waszej, czyn wasz będzie.
Zygmunt Krasinski.

Październik 1922

(31 dni)

10

Wtorek

Kal. rzym.-kat.: FRANC. BORG.
Kal. słow.: TOMIŁA

(280--80)

11

Środa

Kal. rzym.-kat.: GEREONA M.
Kal. słow.: DOBROMIŁY

(281—79)

Wzrok ludzi nie strzeże od Boga ręki.
Juljusz Słowacki.

Październik 1922

(31 dni)

Kal. rzym.-kat.: MAKSYMILJANA
Kal. słow.: GRZEMISŁAWA

Czwartek

12

(282—78)

Kal. rzym.-kat.: EDWARDA
Kal. słow.: ZIEMISŁAWA

Piątek

13

(283—77)

Piękne sumienie stać przy przyjacielu,
jeszcze piękniejsze zostawać przy prawdzie.
Jan Kochanowski.

Październik 1922

(31 dni)

14

Sobota

Kal. rzym.-kat.: KALIKSTA P.
Kal. słow.: DZIERŻYMIRA

(284—76)

15

Niedziela

Kal. rzym.-kat.: JADWIGI I TERESY
Kal. słow.: DROGOSŁAWY

(285—75)

Nie trzeba żałować róż, gdy ploną lasy.
Juljusz Słowacki.

Październik 1922

(31 dni)

Kal. rzym.-kat.: GALUSA OP.
Kal. słow.: RADZISŁAWA

Poniedziałek

16

(286—74)

Kal. rzym.-kat.: BŁ. MAŁGORZATY
Kal. słow.: ŻYTISŁAWY

Wtorek

17

(287—73)

Trzeźwość a miara to są najwielniejsi
stróżowie zdrowia naszego.

Jan Kochanowski.

Październik 1922

(31 dni)

18 Środa

Kal. rzym.-kat.: ŁUKASZA EW.
Kal. słow.: BRATUMIŁY

(288—72)

19 Czwartek

Kal. rzym.-kat.: PIOTRA Z ALKAM.
Kal. słow.: ZIEMOWITA BŁ.

(289—71)

Młode myśli to orły szerokoskrzydłe, co
lerą nad ziemią i orlim wzrokiem szukają kwiatu
wesela i owocu szczęścia.

(W klatce).

Październik 1922

(31 dni)

Kal. rzym.-kat.: JANA KANTEGO

Kal. słow.: BUDZISŁAWY

Piątek

20

(290—70)

Kal. rzym.-kat.: URSZULI P.

Kal. słow.: DAROMIŁY

Sobota

21

(291—69)

Lepiej z małego garnuszka jeść w spokojności, niżli może wychleptać ze zgryzołą.
(Nad Niemnem).

Październik 1922

(31 dni)

22

Niedziela

Kal. rzym.-kat.: KORDULI P. I M.
Kal. słow.: PRZYBYSŁAWY

(292—68)

23

Poniedziałek

Kal. rzym.-kat.: NAJŚW. ZBAWIC.
Kal. słow.: WŁASTIMIRA

(293—67)

Młodość to taki ptak, który z za najgrubszych chmur jeszcze słońca dopatrzy i, choć z ołowiem na skrzydłach, jeszcze ku niemu wzbijać się potrafi.

Panna Róża.

Październik 1922

(31 dni)

Kal. rzym.-kat.: RAFAŁA ARCHAN.

Kal. słow.: LIEMISŁAWA

Wtorek

24

(294—66)

Kal. rzym.-kat.: CHRYZ. I DARJI

Kal. słow.: SAMOMYSŁA

Środa

25

(295—65)

Patrz swego powołania, a pracuj do zdechnu.
F. S. Klonowicz.

Październik 1922

(31 dni)

26

Czwartek

Kal. rzym.-kat.: EWARYSTA P.
Kal. słow.: LUTOSŁAWA

(296—64)

27

Piątek

Kal. rzym.-kat.: FLORENCJUSZA
Kal. słow.: WITOMIŁA

(297—63)

Nie mała mądrość mądrze mówić,
Lecz największa—mądrze czynić.
Andrzej Max. Fredro.

Październik 1922

(31 dni)

Kal. rzym.-kat.: SZYMONA I JUDY
Kal. słow.: WŁADYBOGA

Sobota

28

(298—62)

Kal. rzym.-kat.: NARCYZA B.
Kal. słow.: DALEMİŁA

Niedziela

29

(299—61)

Nie wprzód niebo, ale wprzód idzie zasługa.
Andrzej Max. Fredro.

Październik 1922

(31 dni)

30 **Poniedziałek**

Kal. rzym.-kat.: ALFONSA RODR.
Kal. słow.: PRZEMYSŁAWA

(300—60)

31 **Wtorek**

Kal. rzym.-kat.: WOLFGANGA B.
Kal. słow.: GODZIMIRA

(300—60)

Październik 1922

(31 dni)

Kal. rzym.-kat.: WOLFGANGA B.

Kal. słow.: GODZIMIRA

Wtorek

31

(300—60) (Ciąg dalszy)

Kto mi bierze sławę dobrą, bierze mi życie.
Jan Chr. Pasek.

Listopad 1922

(30 dni)

1

Środa

Kal. rzym.-kat.: WSZ. ŚWIĘT.

Kal. słow.: WRACISŁAWA

(301--59)

Nie wolna od napaści najczystsza cnota.
Stanisław Trembecki.

Listopad 1922

(30 dni)

Kal. rzym.-kat.: DZIEŃ ZADUSZNY

Kal. słow.: WITIMIRA

Czwartek

2

(302—58)

Kal. rzym.-kat.: HUBERTA B.

Kal. słow.: CHWALISŁAWA

Piątek

3

(303—57)

Nie ten u mnie żył długo, kto wiek przeżył długi,
Lecz kto życie wielkiem ozdobił zasługi.
Adam Naruszewicz.

Listopad 1922

(30 dni)

4

Sobota

Kal. rzym.-kat. KAROLA BOR.
Kal. słow. MŚCIWOJA

(304—56)

5

Niedziela

Kal. rzym.-kat.: ZACHARJASZA PR.
Kal. słow.: SŁAWOMIRA BŁ.

(305—55)

Jest to prawda doświadczona, że potrzeba
rozum ostrzy.

Jan Chr. Pasek.

Listopad 1922

(30 dni)

Kal. rzym.-kat.: LEONARDA
Kal. słow.: WRZECHWŁADA

Poniedziałek

6

(306—54)

Kal. rzym.-kat.: ENGELBERTA M.
Kal. słow.: ŻYTOMIRA

Wtorek

7

(307—53)

Są, którzy wolą być niegodnie sławni, niż
sławy godni.

Stanisław Lubomirski.

Listopad 1922

(30 dni)

8

Środa

Kal. rzym.-kat.: 4 KORONATÓW

Kal. słow.: SĘDZIWOJA

(308—52)

9

Czwartek

Kal. rzym.-kat.: TEODORA M.

Kal. słow.: BOGODARA

(309—51)

Rzadko się niepoczciwość, tak jak zaczęła
kończy.

Ignacy Krasicki.

Listopad 1922

(30 dni)

Kal. rzym.-kat.: ANDRZEJA Z AW.

Kal. słow.: LUDOMIRA

Piątek

10

(310—50)

Kal. rzym.-kat.: MARCICNA B.

Kal. słow.: SPITOSŁAWA

Sobota

11

(311—49)

Padnie taka budowla, gdzie grunt nie jest
stały. Ignacy Krasicki.

Listopad 1922

(30 dni)

12

Niedziela

Kal. rzym.-kat.: MARCINA ²P. I M.
Kal. słow.: NOWOSŁAWA

(312—48)

13

Poniedziałek

Kal. rzym.-kat.: DYDAKA
Kal. słow.: WSZERADA

(313—47)

W życiu najdoskonalszego nawet i najbardziej trzeźwego umysłu człowieka bywają niekiedy bardzo długie sny i marzenia.

Eliza Orzeszkowa.

Listopad 1922

(30 dni)

Kal. rzym.-kat.: JÓZEFATA B. I M.

Kal. słow.: WŁODZIMIRA

Wtorek

14

(314—46)

Kal. rzym.-kat.: LEOPOLDA

Kal. słow.: PRZEBYSŁAWA

Środa

15

(315—45)

Uciechy i tryumf prawdziwy sprawić może dopiero przytrzymanie w piersi iskry, którą każdy powiew wiatru unosi w coraz to inną stronę.

Eliza Orzeszkowa.

Listopad 1922

(30 dni)

16

Czwartek

Kal. rzym.-kat.: EDMUNDA B.
Kal. słow.: ŚW. STANISŁ. K.

(316—44)

17

Piątek

Kal. rzym.-kat.: SALOMEI
Kal. słow.: ZBISŁAWY

(317—43)

Wszędzie i zawsze przynosimy z sobą samych siebie, i wewnętrzna treść nasza rozpromienia lub zasmuca to, co nas otacza.
Eliza Orzeszkowa.

Listopad 1922

(30 dni)

Kal. rzym.-kat.: ROMANA M.

Kal. słow.: RADOMIRA

Sobota

18

(318—42)

Kal. rzym.-kat.: ELŻBIETY WD.

Kal. słow.: DROGOMIRY

Niedziela

19

(319—41)

Trzeba się uczyć, upłynął wiek złoty.
Ignacy Krasicki.

Listopad 1922

(30 dni)

20

Poniedziałek

Kal. rzym.-kat.: FELIKSA WALEZ.
Kal. słow.: SĘDZIMIRA

(320—40)

Ostateczny termin wypowiedzenia kwartalnego.

21

Wtorek

Kal. rzym.-kat.: OFIAROW. NMP.
Kal. słow.: SŁAWY

(321—39)

Czego nie potrzebujesz, to choćbyś za
grosz kupił, drogo jest.

Dawid Pilchowski.

Listopad 1922

(30 dni)

Kal. rzym.-kat.: CECYLJI P.

Kal. słow.: WSZEMIŁY

Sroda

22

(322—38)

Kal. rzym.-kat.: KLEMENSA

Kal. słow.: MIŁYWOJA

Czwartek

23

(323—37)

Zapomnij błędów bliźnich, gdy jesteś z bliźniemi; a kiedy sam zostaniesz,—rozmyślaj nad twemi.

Fr. Morawski.

Listopad 1922

(30 dni)

24

Piątek

Kal. rzym.-kat.: JANA OD KRZYŻA

Kal. słow.: DOROSŁAWA

(324—36)

25

Sobota

Kal. rzym.-kat.: KATARZYNY P.

Kal. słow.: CHWALIMIRY

(325—35)

Wolę być lwem w nieszczęściu, niż szczę-
snym ślimakiem.

Kajetan Węgierski.

Listopad 1922

(30 dni)

Kal. rzym.-kat.: PIOTRA ALEKS.

Kal. słow.: LECHOSŁAWA

Niedziela

26

(326—34)

Kal. rzym.-kat.: WALERJANA B. M.

Kal. słow.: TOMIRA

Poniedziałek

27

(327—33)

Kto zdaje się na łaskę bałwanów, w końcu
musi utonąć.

Kajetan Węgierski.

Listopad 1922

(30 dni)

28

Wtorek

Kal. rzym.-kat.: MANSWETA

Kal. słow.: GOŚCIRADA

(328--32)

29

Środa

Kal. rzym.-kat.: SATURNINA

Kal. słow.: PRZEMYSŁAWA

(329—31)

Listopad 1922

(30 dni)

Kal. rzym.-kat.: ANDRZEJA OP.

Kal. słow.: LUDOSŁAWA

Czwartek

30

(330—30)

Lepsza w domu szkoda, aniżeli wstyd.
Fr. Karpiński.

Grudzień 1922

(31 dni)

1

Piątek

Kal. rzym.-kat.: ELIGJUSZA B.

Kal. słow.: SAMOSŁAWY

(331—29)

Jest-że szczęśliwym życie, nie rozgrzane promieniem żadnej wielkiej miłości, nie opromienione glorią czynu, nie uświetnione szlachetnymi bojami, nie podążające do celów wysokich?
(Rodzina Borchwiczów)

Grudzień 1922

(31 dni)

Kal. rzym.-kat.: BIBIANY P. I M.

Kal. słow.: SZULISŁAWA

Sobota

2

(332—28)

Kal. rzym.-kat.: ADWENT

Kal. słow.: WIŚLIMIRA

Niedziela

3

(333—27)

Możliwsza jedna garść z pokojem, niżli
dwie z wojną.

(Nad Niemnem).

Grudzień 1922

(31 dni)

4

Poniedziałek

Kal. rzym.-kat.: BARBARY P. I M.

Kal. słow.: LUBOMIŁY

(334—26)

5

Wtorek

Kal. rzym.-kat.: SABY OP.

Kal. słow.: SPITOSŁAWY

(335—25)

Nie dopędzisz wczora cugiem,
Nie wyorzysz jutra pługiem.

Ks. Józef Baka.

Grudzień 1922

(31 dni)

Kal. rzym.-kat.: MIKOŁAJA B.

Kal. słow.: JAROGNIEWA

Środa

6

(336—24)

Kal. rzym.-kat.: AMBROŻEGO B.

Kal. słow.: LUDOMYŚLA

Czwartek

7

(337—23)

Paść może naród wielki, zginąć jedynie
nikczemny.

Stanisław Staszic.

Grudzień 1922

(31 dni)

8

Piątek

Kal. rzym.-kat.: NIEP. P. NMP.
Kal. słow.: BOGUWOLA

(338 -22)

9

Sobota

Kal. rzym.-kat.: LEOKADJI
Kal. słow.: WYSZOSŁAWY

(339 -21)

Tylko użyteczność stanowi między ludźmi
różność.

Stanisław Staszic.

Grudzień 1922

(31 dni)

Kal. rzym.-kat.: NMP. LORETAN.

Kal. słow.: RADZISŁAWA BL.

Niedziela

10

(340—20)

Kal. rzym.-kat.: DAMAZEGO P.

Kal. słow.: WOJMIRA

Poniedziałek

11

(341—19)

Kto krok czyni ku dobremu, już ma zastępcę,
bo nie ośmiela następców, bo wskazał przykład.
Tadeusz Czacki.

Grudzień 1922

(31 dni)

12

Wtorek

Kal. rzym.-kat.: LEONCJUSZA M.

Kal. słow.: WOLIDARA

(342 18)

13

Środa

Kal. rzym.-kat.: ŁUCJI P. I M.

Kal. słow.: WŁADYSŁAWA

(343—17)

Żeby być różą—nie dość być czerwoną.
Trzeba być wonną i wdzięczną.

J. N. Niemcewicz.

Grudzień 1922

(31 dni)

Kal. rzym.-kat.: ALFREDA KR.

Kal. słow.: SŁAWIBORA

Czwartek

14

(344—16)

Kal. rzym.-kat.: WALERJANA I IREN.

Kal. słow.: WOLIMIRA

Piątek

15

(345—15)

Żadna jarzyna tak nie oddyma, jak rallość
własna.

Alojzy Żółkowski.

Grudzień 1922

(31 dni)

16 Sobota

Kal. rzym.-kat.: EUZEBJUSZA
Kal. słow.: ZDZIŚLAWA

(346 - 14)

17 Niedziela

Kal. rzym.-kat.: ŁAZARZA B.
Kal. słow.: ŻYROSŁAWA

(347 - 13)

Martwi młodość, że ucieka,
martwi starość, że nadchodzi.
Alejzy Żółkowski.

Grudzień 1922

(31 dni)

Kal. rzym.-kat.: OCZEKIW. NMP.

Kal. słow.: WSZEMIRA

Poniedziałek

18

(348—12)

Kal. rzym.-kat.: NEMEZJUSZA B.

Kal. słow.: MŚCIGNIEWA

Wtorek

19

(349—11)

Zamieć każdy przed swym progiem,
A pan burmistrz pójdzie z Bogiem.
Kazimierz Brodziński.

Grudzień 1922

(31 dni)

20

Środa

Kal. rzym.-kat.: TEOFILA M.
Kal. słow.: BOGUMIŁY

(350—10)

21

Czwartek

Kal. rzym.-kat.: TOMASZA AP.
Kal. słow.: TOMISŁAWA BŁ.

(351—09)

Młodzieńcze! dwie podróże czekają na ciebie: jedna z duszy w war światła, druga powrót w ciebie.

Fr. Morawski.

Grudzień 1922

(31 dni)

Kal. rzym.-kat.: ZENONA M.

Kal. słow.: DROGOMIRA

Piątek

22

(352—8)

Kal. rzym.-kal.: WIKTORJI P. I M.

Kal. słow.: SŁAWOMIRA

Sobota

23

(353—7)

Gdy n'ema co mówić, trzeba cicho siedzieć!
Lepiej milczeć rybeńko, niż głupstwo powie-
dzieć.

Al. Fredro.

Grudzień 1922

(31 dni)

Kal. rzym.-kat.: WIGILJA ADAMA I EWY
Kal. słow.: GODYSŁAWA

24

Niedziela

(354—6)

25

Poniedziałek

Kal. rzym.-kat.: BOŻE NARODZ.
Kal. słow.: GRYMISŁAWA

(355—5)

Lepsza w kwietniu jedna chwilka,
Niż w jesieni całe grudnie.
Adam Mickiewicz.

Grudzień 1922

(31 dni)

Kal. rzym.-kat.: SZCZEPANA M.

Kal. słow.: WRÓCIWOJA

Wtorek

26

(356—4)

Kal. rzym.-kat.: JANA E.

Kal. słow.: RADOMYŚLA

Środa

27

(357—3)

Mędrzec zwyczajnych ludzi z rozmowy ocenia,
A nadzwyczajnych mężów poznaje z mił zenia.
Adam Mickiewicz.

Grudzień 1922

(31 dni)

28

Czwartek

Kal. rzym.-kat.: MŁODZIANKÓW

Kal. słow.: GODZISŁAWA

(358—2)

29

Piątek

Kal. rzym.-kat.: TOMASZA B.

Kal. słow.: GOSŁAWA BŁ.

(359—1)

Po tem wyższego męża można poznać
w tłumie, że on zawsze to tylko zwykły robić,
co umie.

Adam Mickiewicz.

Grudzień 1922

(31 dni)

Kal. rzym.-kat.: EUGENJUSZA

Kal. słow.: LUDOMIŁA

Sobota

30

(360—0)

Kal. rzym.-kat.: SYLWESTRA

Kal. słow.: LASOTY

Niedziela

31

(360—0)

Grudzień 1922

(31 dni)

31

Niedziela

Kal. rzym.-kat.: SYLWESTRA

Kal. słow.: LASOTY

(360-0)

To tylko dzieło warto czegoś, z którego
człowiek może poprawić się i mądrości nau-
czyć.

Adam Mickiewicz.

NOWY ROK 1923

NOWY ROK 1923

DODATEK

I. DZIAŁ INFORMACYJNO- STATYSTYCZNY

- ROCZNIKA -
DLA HANDLU
I PRZEMYSŁU
NA ROK 1922

U S T A W A K O N S T Y T U C Y J N A

RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ
UCHWALONA W DNIU 17 MARCA 1921 R.

W IMIĘ BOGA WSZECHMOGĄCEGO!

My, Naród Polski, dziękując Opatrzności za wyzwolenie nas z półtorawiekowej niewoli, wspominając z wdzięcznością męstwo i wytrwałość ofiarnej walki pokoleń, które najlepsze wysiłki swoje sprawie niepodległości bez przerwy poświęcały, nawiązując do świetnej tradycji wiekopomnej Konstytucji 3-go Maja — dobro całej, Zjednoczonej i niepodległej Matki-Ojczyzny, mając na oku, a pragnąc Jej byt niepodległy, potęgę i bezpieczeństwo oraz ład społeczny utwierdzić na wiekuistych zasadach prawa i wolności, pragnąc zarazem zapewnić rozwój wszystkich Jej sił moralnych i materialnych dla dobra całej, odradzającej się ludzkości, wszystkim obywatelom Rzeczypospolitej równość, a pracy poszanowanie, należne prawa i szczególną opiekę Państwa zabezpieczyć — tę oto Ustawę Konstytucyjną na Sejmie Ustawodawczym Rzeczypospolitej Polskiej uchwalamy i stanowimy.

ROZDZIAŁ I.

Rzeczpospolita.

Artykuł 1.

Państwo Polskie jest Rzeczpospolitą.

Artykuł 2.

Władza zwierzchnia w Rzeczypospolitej Polskiej należy do Narodu. Organami Narodu w zakresie ustawodawstwa są Sejm i Senat, w zakresie władzy wykonawczej — Prezydent Rzeczypospolitej łącznie z odpowiedzialnymi ministrami, w zakresie wymiaru sprawiedliwości — niezawisłe sądy.

ROZDZIAŁ II.

Władza ustawodawcza.

Artykuł 3.

Zakres ustawodawstwa państwowego obejmuje stanowienie wszelkich praw publicznych i prywatnych i sposobu ich wykonania.

Niema ustawy bez zgody Sejmu, wyrażonej w sposób, regulaminowo ustalony.

Ustawa uchwalona przez Sejm zyskuje moc obowiązującą w czasie, przez nią samą określonym.

Rzeczpospolita Polska, opierając swój ustrój na zasadzie szerokiego samorządu terytorjalnego, przekazuje przedstawicielstwom tego samorządu właściwy zakres ustawodawstwa, zwłaszcza z dziedziny administracji, kultury i gospodarstwa, który zostanie bliżej określony ustawami państwowymi.

Rozporządzenie władzy, z których wynikają prawa lub obowiązki obywateli, mają moc obowiązującą tylko wtedy, gdy zostały wydane z upoważnienia ustawy i z powołaniem się na nią.

Artykuł 4.

Ustawa państwowa ustala corocznie budżet państwa na rok następny.

Artykuł 5.

Ustaianie stanu liczebnego wojska i zezwalenie na coroczny pobór rekruta może nastąpić jedynie w drodze ustawodawczej.

Artykuł 6.

Zaciągnięcie pożyczki państwowej, zbycie, zamiana i obciążenie nieruchomości państwowej, nałożenie podatków i opłat publicznych, ustanowienie ceł i monopolów, ustalenie systemu monetarnego, jakoteż przyjęcie gwarancji finansowej przez Państwo — może nastąpić tylko na mocy ustawy.

Artykuł 7.

Rząd przedstawi corocznie zamknięcie rachunków państwowych do parlamentarnego zatwierdzenia.

Artykuł 8.

Sposób wykonania parlamentarnej kontroli nad długami Państwa określi oddzielna ustawa.

Artykuł 9.

Do kontroli całej administracji państwowej pod względem finansowym, badania zamknięć rachunków Państwa, przedkładania corocznie Sejmowi wniosku o udzieleniu lub odmówieniu Rządowi absolutorjum — jest powołana Najwyższa Izba Kontroli, oparta na zasadzie kolegialności i niezależności sędziowskiej członków jej kolegium, usuwalnych tylko uchwałą Sejmu, większością trzech piątych głosujących. Organizację Najwyższej Izby Kontroli i sposób jej działania określi szczegółowo osobna ustawa.

Prezes Najwyższej Izby Kontroli zajmuje stanowisko równorzędne ministrowi, nie wchodzi jednak w skład Rady Ministrów a jest za sprawowanie swego urzędu i za podległych mu urzędników odpowiedzialny bezpośrednio przed Sejmem.

Artykuł 10.

Prawo inicjatywy ustawodawczej przysługuje Rządowi i Sejmowi. Wnioski i projekty ustaw, pociągające za sobą wydatki ze Skarbu Państwa, muszą podawać sposób ich zużycia i pokrycia.

Artykuł 11.

Sejm składa się z posłów, wybranych na lat pięć, licząc od dnia otwarcia Sejmu, w głosowaniu powszechnym, tajnym, bezpośrednim, równym i stosunkowym.

Artykuł 12.

Prawo wybierania ma każdy obywatel polski bez różnicy płci, który w dniu ogłoszenia wyborów ukończył 21 rok życia, używa w pełni praw cywilnych i zamieszkuje w okręgu wyborczym przynajmniej od przedednia ogłoszenia wyborów w „Dzienniku Ustaw”. Prawo głosowania może być wykonywane tylko osobiście. Wojskowi w służbie czynnej nie mają prawa głosowania.

Artykuł 13.

Prawo wybieralności ma każdy obywatel, mający prawo wybierania do Sejmu, nie wyjmując wojskowych w służbie czynnej, niezależnie od miejsca zamieszkania o ile ukończył lat 25.

Artykuł 14.

Nie mogą korzystać z prawa wyborczego obywatele, skazani za przestępstwa, które określi ordynacja wyborcza, jako pociągające za sobą czasową lub stałą utratę prawa wybierania, wybieralności, a także piastowanie mandatu poselskiego.

Artykuł 15.

Państwowi urzędnicy administracyjny, skarbowi i sądowi nie mogą być wybierani w tych okręgach, w których pełnią swą służbę. Przepis ten nie dotyczy urzędników, pełniących swą służbę przy władzach centralnych.

Artykuł 16.

Pracownicy państwowi i samorządowi, z chwilą wyboru na posła, otrzymują na czas trwania mandatu poselskiego urlop. Lata, spędzone na wykonaniu mandatu poselskiego, liczą się do lat służby.

Przepis ten nie dotyczy ministrów, podsekretarzy stanu i profesorów wyższych uczelni.

Artykuł 17.

Poseł, powołany do płatnej służby państwowej, traci mandat: przepis ten nie dotyczy powołania na stanowisko ministrów, podsekretarzy stanu i profesorów wyższych uczelni.

Artykuł 18.

Ordynacja wyborcza określi sposób wyboru posłów sejmowych.

Artykuł 19.

Sejm sprawdza ważność wyborów niezaprotestowanych. O ważności wyborów zaprotestowanych rozstrzyga Sąd Najwyższy.

Artykuł 20.

Posłowie są przedstawicielami całego narodu i nie są krępowani żadnymi instrukcjami wyborców.

Posłowie składają na ręce Marszałka wobec Izby następujące ślubowanie:

„Ślubuję uroczyście, jako poseł na Sejm Rzeczypospolitej Polskiej, wedle najlepszego mego rozumienia i zgodnie z sumieniem, rzetelnie pracować wyłącznie dla dobra Państwa Polskiego, jako całości“.

Artykuł 21.

Posłowie nie mogą być pociągnięci do odpowiedzialności za swoją działalność w Sejmie lub poza Sejmem, wchodzącą w zakres wykonania mandatu poselskiego, ani w czasie trwania mandatu, ani po jego wygaśnięciu. Za jego przemówienia i odezwania się, tudzież manifestacje w Sejmie, posłowie odpowiadają tylko przed Sejmem. Za naruszenie prawa osoby trzeciej, mogą być pociągnięci do odpowiedzialności sądowej, o ile władza sądowa uzyska na to zezwolenie Sejmu.

Postępowanie karno-sądowe, karno-administracyjne lub dyscyplinarne, wdrożone przeciw posłowi przed uzyskaniem mandatu poselskiego, ulegnie na żądanie Sejmu zawieszeniu aż do wygaśnięcia mandatu.

Bieg przedawnienia przeciw posłowi w postępowaniu karnem ulega przerwie na czas trwania mandatu poselskiego.

Przez cały czas trwania mandatu, posłowie nie mogą być pociągani do odpowiedzialności karno-sądowej, karno-administracyjnej i dyscyplinarnej, ani pozbawieni wolności bez zezwolenia Sejmu. W wypadku schwywania posła na gorącym uczynku zbrodni pospolitej, jeżeli jego przytrzymanie jest niezbędne dla zabezpieczenia wymiaru sprawiedliwości, względnie dla unieszkodliwienia skutków przestępstwa, władza sądowa ma obowiązek bezzwłocznego zawiadomienia o tem Marszałka Sejmu dla uzyskania zezwolenia Sejmu na areszt i dalsze postępowanie karne. Na żądanie Marszałka przytrzymany musi być niezwłocznie uwolniony.

Artykuł 22.

Poseł nie może na swoje ani na obce imię kupować lub uzyskiwać dzierżaw dóbr państwowych, przyjmować dostaw publicznych i robót rządowych ani otrzymywać od Rządu koncesji lub innych korzyści osobistych.

Poseł nie może również otrzymywać od Rządu żadnych odznaczeń, z wyjątkiem wojskowych.

Artykuł 23.

Poseł nie może być redaktorem odpowiedzialnym.

Artykuł 24

Posłowie otrzymują djety w wysokości, regulaminem określonej, i mają prawo bezpłatnego korzystania z państwowych środków komunikacji dla podróży po całym obszarze Rzeczypospolitej.

Artykuł 25.

Prezydent Rzeczypospolitej może zwołać Sejm, odracza i zamyka Sejm i Senat.

Sejm winien być zwołany na pierwsze posiedzenie w trzeci wtorek po dniu wyborów i corocznie najpóźniej w październiku na sesję zwyczajną celem uchwalenia budżetu, stanu liczebnego i poboru wojska, oraz innych spraw bieżących.

Prezydent Rzeczypospolitej może zwołać Sejm w każdym czasie na sesję nadzwyczajną wedle własnego uzdania, a winien to uczynić na żądanie $\frac{1}{3}$ części ogółu posłów w ciągu dwóch tygodni.

Inne wypadki zebrania się Sejmu na sesję nadzwyczajną określa Konstytucja.

Odroczenie wymaga zgody Sejmu, jeżeli ma być w ciągu tej samej sesji zwyczajnej powtórzone, lub jeżeli przerwa ma trwać dłużej, niż 30 dni.

Sejm, zwołany w październiku na sesję zwyczajną nie może być zamknięty przed uchwaleniem budżetu.

Artykuł 26.

Sejm może się rozwiązać mocą własnej uchwały, powziętej większością $\frac{2}{3}$ głosów. Prezydent Rzeczypospolitej może rozwiązać Sejm za zgodą $\frac{3}{5}$ ustawowej liczby członków Senatu przy obecności połowy ustawowej liczby posłów.

Jednocześnie w obu wypadkach z samego prawa rozwiązuje się Senat.

Wybory odbędą się w ciągu 40 dni od dnia rozwiązania, termin ten będzie oznaczony bądź w uchwale Sejmu, bądź w orędziu prezydenta o rozwiązaniu Sejmu.

Artykuł 27.

Posłowie wykonywują swe prawa i obowiązki poselskie osobiście.

Artykuł 28.

Sejm wybiera ze swego grona marszałka, jego zastępców, sekretarzy i komisje.

Mandaty marszałka i jego zastępców trwają po rozwiązaniu Sejmu aż do ukonstytuowania się nowego Sejmu.

Artykuł 29

Sposób i porządek obrad sejmowych, rodzaj i ilość komisji, liczbę wicemarszałków i sekretarzy prawa i obowiązki marszałka — określa regulamin sejmowy

Marszałek mianuje urzędników sejmowych, za których działania odpowiada przed Sejmem.

Artykuł 30

Posiedzenia Sejmu są jawne. Na wniosek marszałka, przedstawiciela rządu lub 30 posłów może Sejm uchwalić tajność posiedzenia.

Artykuł 31.

Nikt nie może być pociągnięty do odpowiedzialności za zgodne z prawdą sprawozdanie z jawnego posiedzenia Sejmu i komisji sejmowej.

Artykuł 32.

Do prawomocności uchwał potrzebna jest zwykła większość głosów, przy obecności co najmniej jednej trzeciej części ogółu ustawowej liczby posłów, o ile inne przepisy konstytucji nie zawierają odmiennych postanowień.

Artykuł 33.

Posłowie mają prawo zwracać się z interpelacjami do rządu bądź do poszczególnych ministrów, w sposób regulaminem przepisany. Minister ma obowiązek udzielić odpowiedzi ustnie lub pisemnie w terminie nie dłuższym, niż 6 tygodni, albo w umotywowanym oświadczeniu usprawiedliwić brak rzeczowej odpowiedzi. Na żądanie interpelantów, odpowiedź musi być Sejmowi zakomunikowana. Sejm może odpowiedź rządu uczynić przedmiotem dyskusji i uchwały.

Artykuł 34.

Sejm może wylaniać i naznaczać dla zbadania poszczególnych spraw nadzwyczajne komisje, z prawem przesłuchiwania stron interesowanych oraz wzywania świadków i rzeczoznawców. Zakres działania i uprawnień tych komisji uchwała Sejm.

Artykuł 35.

Każdy projekt ustawy, przez Sejm uchwalony, będzie przekazany Senatowi do rozpoznania. Jeżeli Senat nie podniesie w ciągu 30 dni od dnia doręczenia mu uchwalonego projektu ustawy żadnych przeciwko niemu zarzutów, prezydent Rzeczypospolitej zarządzi ogłoszenie ustawy. Na wniosek Senatu prezydent Rzeczypospolitej może zarządzić ogłoszenie ustawy przed upływem 30 dni.

Jeżeli Senat postanowi projekt, uchwalony przez Sejm, zmienić lub odrzucić, powinien zapowiedzieć to Sejmowi w ciągu powyższych 30 dni, a najdalej w ciągu następnych 30 dni, zwrócić Sejmowi z propozycjami zmianami.

Jeżeli Sejm zmiany, przez Senat proponowane, uchwali zwykłą większością, albo odrzuci większością $\frac{11}{20}$ głosujących, prezydent Rzeczypospolitej zarządzi ogłoszenie ustawy w brzmieniu, ustalonym ponowną uchwałą Sejmu.

Artykuł 36.

Senat składa się z członków:

1. Wybranych przez poszczególne województwa w głosowaniu powszechnym, tajnym, bezpośrednim, równym i stosunkowym. Każde województwo stanowi jeden okręg wyborczy, przyczem w stosunku do liczby mandatów sejmowych na ilość mieszkańców, liczba mandatów do Senatu wynosi $\frac{1}{4}$ część. Prawo wybierania do Senatu ma każdy wyborca do Sejmu, który w dniu ogłoszenia wyborów ukończył lat 30 i w dniu tym zamieszkuje w okręgu wyborczym przynajmniej do roku; nie tracą jednak prawa wyborczego świeżo osiedli koloniści, którzy opuścili poprzednie miejsce zamieszkania, korzystając z reformy rolnej; również nie tracą tego prawa robotnicy, którzy zmienili miejsce pobytu wskutek zmiany miejsca pracy, oraz urzędnicy państwowi, przeniesieni służbowo. Prawo wyborcze ma każdy obywatel, posiadający prawo wybierania do Sejmu nie wyłączając wojskowych w służbie czynnej, o ile z dniem ogłoszenia wyborów ukończył lat 40.

Kadencja Senatu rozpoczyna się i kończy z kadencją sejmową.

Nikt nie może być jednocześnie członkiem Sejmu i Senatu.

Artykuł 37.

Postanowienia artykułów 14, 15, 16, 17, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 27, 28, 29, 30, 31, 32 i 33 stosują się odpowiednio także do Senatu, względnie jego członków.

Artykuł 38.

Żadna ustawa nie może stać w sprzeczności z niniejszą konstytucją, ani naruszać jej postanowień.

ROZDZIAŁ III.

Władza wykonawcza.

Artykuł 39.

Prezydenta Rzeczypospolitej wybierają na lat siedem bezwzględną większością głosów Sejm i Senat, połączone w Zgromadzenie narodowe. Zgromadzenie narodowe zwołuje prezydent Rzeczypospolitej w ostatnim kwartale siedmioletnia swego urzędowania.

Jeżeli zwołanie nie nastąpi na 30 dni przed upływem siedmioletnia, Sejm i Senat łączą się z samego prawa Zgromadzenie narodowe na zaproszenie marszałka Sejmu i pod jego przewodnictwem.

Artykuł 40.

Jeżeli prezydent Rzeczypospolitej nie może sprawować urzędu, oraz w razie opróżnienia urzędu prezydenta Rzeczypospolitej wskutek śmierci, zrzeczenia się lub innej przyczyny zastępuje go marszałek Sejmu.

Artykuł 41.

W razie opróżnienia urzędu prezydenta Rzeczypospolitej, Sejm i Senat łączą się natychmiast na zaproszenie marszałka Sejmu i pod jego przewodnictwem, z samego prawa Zgromadzenie narodowe, celem wyboru prezydenta.

Gdyby Sejm był przywiązany w chwili, gdy urząd prezydenta Rzeczypospolitej jest opróżniony, marszałek Sejmu zarządzi niezwłocznie nowe wybory do Sejmu i Senatu.

Artykuł 42.

Jeżeli prezydent Rzeczypospolitej przez trzy miesiące nie sprawuje urzędu, marszałek zwoła niezwłocznie Sejm i podda jego uchwale, czy urząd prezydenta Rzeczypospolitej należy uznać za opróżniony.

Uchwała, uznająca urząd za opróżniony, zapada większością $\frac{2}{3}$ głosów, w obecności przynajmniej połowy ustawowej, to jest ordynacją wyborczą ustalonej, liczby posłów.

Artykuł 43.

Prezydent Rzeczypospolitej sprawuje władzę wykonawczą przez odpowiedzialnych przed Sejmem ministrów i podległych im urzędników.

Każdy urzędnik Rzeczypospolitej musi podlegać ministrowi który za jego działania odpowiada przed Sejmem.

Nominacje urzędników kancelarji cywilnej prezydenta Rzeczypospolitej kontrasygnuje prezes Rady Ministrów i jest za ich działania odpowiedzialny przed Sejmem.

Artykuł 44.

Prezydent Rzeczypospolitej podpisuje ustawy wraz z odpowiednimi ministrami i zarządza ogłoszenie ich w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej.

Prezydent Rzeczypospolitej ma prawo, celem wykonania ustaw i z powołaniem się na upoważnienie ustawowe, wydawać rozporządzenia wykonawcze, zarządzenia, rozkazy i zakazy i przeprowadzenie ich użyciem przymusu zapewnić.

Takież prawo w swoim zakresie działania, mają ministrowie i władze im podległe.

Każdy akt rządowy prezydenta Rzeczypospolitej wymaga dla swej ważności podpisu prezesa Rady ministrów i właściwego ministra, którzy przez podpisanie aktu biorą zań odpowiedzialność.

Artykuł 45.

Prezydent Rzeczypospolitej mianuje i odwołuje prezesa Rady Ministrów, na jego wniosek mianuje i odwołuje ministrów, a na wniosek Rady Ministrów obsadza urzędy cywilne i wojskowe, zastrzeżone w ustawach.

Artykuł 46.

Prezydent Rzeczypospolitej jest zarazem najwyższym zwierzchnikiem sił zbrojnych państwa, nie może jednak sprawować naczelnego dowództwa w czasie wojny.

Naczelnego wodza sił zbrojnych państwa, na wypadek wojny, mianuje prezydent Rzeczypospolitej na wniosek Rady Ministrów, przedstawiony przez ministra spraw wojskowych, który za akty, związane z dowództwem w czasie wojny, jak i za wszelkie sprawy kierownictwa wojskowego odpowiada przed Sejmem.

Artykuł 47.

Prawo darowania i złagodzenia kary, oraz darowania skutków zasądzenia karno-sądowego w poszczególnych wypadkach, przysługuje prezydentowi Rzeczypospolitej.

Prezydent nie może stosować tego prawa do ministrów, zasądzonych na skutek postawienia ich w stan oskarżenia przez Sejm.

Amnestja może być udzielona tylko w drodze ustawodawczej.

Artykuł 48.

Prezydent Rzeczypospolitej reprezentuje państwo na zewnątrz, przyjmuje przedstawicieli dyplomatycznych państw obcych i wysyła przedstawicieli dyplomatycznych państwa polskiego do państw obcych.

Artykuł 49.

Prezydent Rzeczypospolitej zawiera umowy z innymi państwami i podaje je do wiadomości Sejmu.

Umowy handlowe i celne oraz umowy, które stale obciążają pod względem finansowym państwo, albo zawierają przepisy prawne, obowiązujące obywateli, albo też wprowadzają zmianę granic państwa, a także przymierza — wymagają zgody Sejmu.

Artykuł 50.

Prezydent Rzeczypospolitej może wypowiedzieć wojnę i zawrzeć pokój tylko za uprzednią zgodą Sejmu.

Artykuł 51.

Za czynności urzędowe prezydent Rzeczypospolitej nie jest odpowiedzialny ani parlamentarnie, ani cywilnie.

Za zdradę kraju, pogwałcenie konstytucji lub przestępstwa karne — prezydent Rzeczypospolitej może być pociągnięty do odpowiedzialności tylko przez Sejm uchwałą, powziętą większością $\frac{2}{3}$ głosów, przy obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów. Sprawę rozpatruje i wyrok wydaje trybunał stanu według postanowień osobnej ustawy. Z chwilą postawienia w stan oskarżenia przed trybunałem stanu — prezydent Rzeczypospolitej jest zawieszony w urzędowaniu.

Artykuł 52.

Prezydent Rzeczypospolitej otrzymuje uposażenie według przepisów osobnej ustawy.

Artykuł 53.

Prezydent Rzeczypospolitej nie może piastować żadnego innego urzędu, ani należeć do składu Sejmu i Senatu.

Artykuł 54.

Przed objęciem urzędu, prezydent Rzeczypospolitej składa przysięgę w Zgromadzeniu narodowym następującej treści:

„Przysięgam Bogu Wszechmogącemu, w Trójcy Świętej Jedynemu, i ślubuję Tobie, Narodzie Polski, na urzędzie prezy-

denta Rzeczypospolitej, który obejmują: Praw Rzeczypospolitej a przede wszystkim Ustawy Konstytucyjnej święcie przestrzegać i bronić; dobru powszechnemu Narodu ze wszystkich sił wiernie służyć; wszelkie zło i niebezpieczeństwo od Państwa czujnie odwracać; godności imienia polskiego strzedz niezachwanie; sprawiedliwość względem wszystkich bez różnicy obywateli za pierwszą sobie mieć cnotę; obowiązkom urzędu i służby poświęcić się niepodzielnie. Tak mi dopomóż Bóg i Święta Syna Jego Męka, Amen."

Artykuł 55.

Ministrowie tworzą Radę Ministrów pod przewodnictwem prezesa Rady ministrów.

Artykuł 56.

Rada ministrów ponosi solidarną odpowiedzialność konstytucyjną i parlamentarną za ogólny kierunek działalności rządu.

Poza tem ponoszą ją ministrowie oddzielnie, każdy w swoim zakresie, za działalność w urzędzie, a to zarówno za zgodność tej działalności z konstytucją i innymi ustawami państwa, za działanie podległych organów jak i za kierunek swej polityki.

Artykuł 57.

W tymże samym zakresie obowiązuje ministrów solidarna i indywidualna odpowiedzialność za akta rządowe prezydenta Rzeczypospolitej.

Artykuł 58.

Do odpowiedzialności parlamentarnej pociągają ministrów Sejm zwyczajną większością. Rada Ministrów i każdy minister z osobna ustępują na żądanie Sejmu.

Artykuł 59.

Konstytucyjną odpowiedzialność ministrów i sposób jej urzeczywistnienia określi osobna ustawa

Uchwała, stawiająca ministra w stan oskarżenia, musi być powzięta w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów większością trzech piątych oddanych głosów.

Rozpoznanie spraw i wydanie wyroku należy do trybunału stanu. Minister nie może uchylić się od odpowiedzialności konstytucyjnej przez zrzeczenie się urzędu. Z chwilą postawienia, w stan oskarżenia minister jest zawieszony w urzędowaniu.

Artykuł 60.

Ministrowie i delegowani przez nich urzędnicy mają prawo brać udział w posiedzeniach sejmowych i przemawiać poza kolejną mówców — napisanych do głosu; w głosowaniach mogą brać udział, o ile są posłami.

Artykuł 61.

Ministrowie nie mogą piastować żadnego innego urzędu, ani uczestniczyć w zarządzie i władzach kontrolujących towarzystw i instytucji, na zysk obliczonych.

Artykuł 62

Jeżeli urząd ministra sprawuje tymczasowy kierownik ministerjum, odnoszą się do niego wszelkie przepisy o urzędzie ministra

Prezes Rady Ministrów w razie potrzeby porucza swoje zastępstwo jednemu z ministrów

Artykuł 63

Liczbę, zakres działania i wzajemny stosunek ministrów, jak również kompetencje Rady Ministrów określi osobna ustawa.

Artykuł 64

Trybunał stanu składa się z pierwszego prezesa sądu najwyższego, jako przewodniczącego, oraz dwunastu członków, których wybierają z poza swego grona: ośmiu Sejm i czterech Senat.

Członkami trybunału stanu mogą być wybrane osoby, nie piastujące żadnego urzędu państwowego i używające pełni praw obywatelskich.

Wyboru członków trybunału stanu dokonywują Sejm i Senat natychmiast po ukonstytuowaniu się na cały okres kadencji sejmowej.

Artykuł 65

Dla celów administracyjnych państwo polskie podzielone będzie w drodze ustawodawczej na województwa, powiaty i gminy miejskie i wiejskie, które będą równocześnie jednostkami samorządu terytorjalnego.

Jednostki samorządowe mogą się łączyć w związki dla przeprowadzenia zadań, wchodzących w zakres samorządu.

Związki takie mogą otrzymać charakter publiczno-prawny tylko na podstawie osobnej ustawy.

Artykuł 66.

W organizacji administracji państwowej prowadzona będzie zasada dekoncentracji, przy możliwym zespoleniu organów administracji państwowej w poszczególnych jednostkach terytorjalnych — w jednym urzędzie pod jednym zwierzchnikiem oraz zasada udziału obywateli, powołanych drogą wyborów w wykonaniu zadań tych urzędów w granicach, określonych ustawami.

Artykuł 67.

Prawo stanowienia w sprawach, należących do zakresu działania samorządu, przysługuje radom obieralnym. Czynności wykonawcze samorządu wojewódzkiego i powiatowego należą do organów, utworzonych na zasadzie zespolenia kolegów, obieranych przez ciała reprezentacyjne, z przedstawicielami państwowych władz administracyjnych i pod ich przewodnictwem.

Artykuł 68.

Obok samorządu terytorjalnego osobna ustawa powoła samorząd gospodarczy dla poszczególnych dziedzin życia gospodarskiego, a mianowicie: izby rolnicze, handlowe, przemysłowe, rzemieślnicze, pracy najemnej i inne, połączone w naczelną izbę gospodarczą Rzeczypospolitej, których współpracę z władzami państwowymi w kierowaniu życiem gospodarczym i w zakresie zamierzeń ustawodawczych określa ustawy.

Artykuł 69.

Zróżła dochodowe państwa i samorządu będą ustawami ściśle rozgraniczone.

Artykuł 70.

Państwo będzie sprawowało nadzór nad działalnością samorządu przez wydziały samorządu wyższego stopnia; nadzór ten mogą jednak ustawy przekazać częściowo sądownictwu administracyjnemu.

Wypadki, w których uchwały organów samorządu wymagać będą wyjątkowo zatwierdzenia przez organa samorządu wyższego stopnia lub przez ministra, będą określone ustawami.

Artykuł 71.

Odwołanie od orzeczeń organów, zarówno rządowych jak i samorządowych, dopuszczone będzie tylko do jednej wyższej instancji, o ile ustawy nie przewidują w tym względzie wyjątków.

Artykuł 72.

Ustawy przeprowadzą zasadę, iż od karnych orzeczeń władz administracyjnych, zapadłych w pierwszej instancji, będzie przysługiwało stronom prawo odwołania się do właściwego sądu.

Artykuł 73

Do orzeczenia o legalności aktów administracyjnych w zakresie administracji tak rządowej jak i samorządowej, powoła osobna ustawa sądownictwo administracyjne, oparte w swej organizacji na współdziałaniu czynnika obywatelskiego i sędziowskiego, z najwyższym trybunałem administracyjnym na czele.

ROZDZIAŁ IV.

Sądownictwo.

Artykuł 74.

Sądy wymierzają sprawiedliwość w imieniu Rzeczypospolitej Polskiej.

Artykuł 75.

Organizacja, zakres i sposób działania wszelkich sądów będą określone w drodze ustawodawczej.

Artykuł 76.

Sędziów mianuje prezydent Rzeczypospolitej, o ile ustawa nie zawiera innego postanowienia, jednakże sędziowie pokoju z reguły wybierani są przez ludność.

Urząd sędziowski może objąć tylko osoba, odpowiadająca warunkom przez prawo wymaganym.

Artykuł 77.

Sędziowie są w sprawowaniu swego urzędu sędziowskiego niezawisli i podlegają tylko ustawom.

Orzeczenia sądowe nie mogą być zmienionymi przez władzę ustawodawczą ani przez władzę wykonawczą.

Artykuł 78

Sędzia może być złożony z urzędu, zawieszony w urzędowaniu, przeniesiony na inne miejsce lub w stan spoczynku wbrew swojej woli jedynie mocą orzeczenia sądowego i tylko w wypadkach, w ustawie przewidzianych.

Przepis ten nie dotyczy wypadku, gdy przeniesienie sędziego na inne miejsce lub w stan spoczynku jest wywołane zmianą w organizacji sądów, postanowioną w drodze ustawy.

Artykuł 79.

Sędziowie nie mogą być pociągnięci do odpowiedzialności karnej ani pozbawieni wolności bez uprzedniej zgody wskazanego przez ustawę sądu, o ile nie są schwytani na gorącym uczynku, lecz i w tym wypadku może sąd zażądać niezwłocznie uwolnienia aresztowanego.

Artykuł 80.

Odrębne stanowisko sędziów, ich prawa i obowiązki oraz uposażenie określi osobna ustawa.

Artykuł 81.

Sądy nie mają prawa badania ważności ustaw, należycie ogłoszonych.

Artykuł 82.

Rozprawy przed sądem okrzekającym, zarówno w sprawach cywilnych, jak karnych, są jawne, o ile ustawy w tym względzie nie przewidują wyjątku.

Artykuł 83

Do orzeczenia o zbrodniach, zagrożonych cięższymi karami, i o przestępstwach politycznych będą powołane sądy przysięgłych. Czyny, podlegające sądom przysięgłych — organizację tych sądów i tok postępowania — określa szczegółowe ustawy.

Artykuł 84.

Ustanawia się sąd najwyższy dla spraw sądowych, cywilnych i karnych.

Artykuł 85.

Organizację sądów wojskowych, ich właściwość, tok postępowania oraz prawa i obowiązki członków tych sądów określa osobne ustawy.

Artykuł 86.

Do rozstrzygania sporów o właściwość między władzami administracyjnymi a sądami będzie powołany na mocy ustawy osobny trybunał kompetencyjny.

ROZDZIAŁ V.

Powszechne obowiązki i prawa obywatelskie.

Artykuł 87.

Obywatel polski nie może być równocześnie obywatelem innego państwa.

Artykuł 88.

Obywatelstwo polskie nabywa się:

- a) przez urodzenie z rodziców, mających obywatelstwo polskie,
- b) przez nadanie obywatelstwa ze strony powołanej władzy państwowej.

Inne postanowienia co do obywatelstwa polskiego, jego nabycia oraz utraty określają osobne ustawy.

Artykuł 89.

Pierwszym obowiązkiem obywatela jest wierność dla Rzeczypospolitej Polskiej.

Artykuł 90.

Każdy obywatel ma obowiązek szanowania i przestrzegania konstytucji państwa i innych obowiązujących ustaw i rozporządzeń władz państwowych i samorządowych.

Artykuł 91.

Wszyscy obywatele są obowiązani do służby wojskowej. Rodzaj i sposób, porządek i czas trwania służby, zwolnienie od tego obowiązku oraz wszelkie świadczenia na cele wojskowe będą określone w drodze ustawodawczej.

Artykuł 92.

Wszyscy obywatele mają obowiązek ponosić wszelkie ciężary i świadczenia publiczne, ustanowione na podstawie ustaw.

Artykuł 93.

Wszyscy obywatele są zobowiązani szanować władzę prawną i ułatwiać spełnianie jej zadań oraz sumiennie pełnić obowiązki publiczne, do jakich powoła ich naród lub właściwa władza.

Artykuł 94.

Oywatele mają obowiązek wychowania swoich dzieci na prawych obywateli ojczyzny i zapewnienia im co najmniej początkowego wykształcenia.

Obowiązek ten określi bliżej osobna ustawa.

Artykuł 95.

Rzeczpospolita Polska zapewnia na swoim obszarze pełną ochronę życia, wolności i mienia wszystkim bez różnicy pochodzenia, narodowości, języka, rasy lub religii.

Cudzoziemcy używają, pod warunkiem wzajemności, równych praw z obywatelami państwa polskiego, oraz mają równe z nimi obowiązki, o ile ustawy wyraźnie nie wymagają obywatelstwa polskiego.

Artykuł 96.

Wszyscy obywatele są równi wobec prawa. Urzędy publiczne są w równej mierze dla wszystkich dostępne, na warunkach prawem przepisanych.

Rzeczpospolita Polska nie uznaje przywilejów rodowych ani stanowych, jak również żadnych herbów, tytułów rodowych i innych, z wyjątkiem naukowych, urzędowych i zawodowych. Obywatelowi Rzeczypospolitej nie wolno przyjmować bez zezwolenia prezydenta Rzeczypospolitej tytułów, ani orderów cudzoziemskich.

Artykuł 97.

Ograniczenia wolności osobistej, zwłaszcza rewizja osobista i aresztowanie, dopuszczalne są tylko w wypadkach, prawem przepisanych, i w sposób, określony ustawami, na podstawie polecenia władz sądowych.

O ileby polecenie sądowe nie mogło być wydane natychmiast, powinno być doreczone najpóźniej w ciągu 48 godzin z podaniem przyczyn rewizji lub aresztowania.

Aresztowani, którym w przeciągu 48 godzin nie podano na piśmie z podpisem władz sądowych przyczyny aresztowania, odzyskują niezwłocznie wolność.

Ustawy określają środki przymusowe, przysługujące władzom administracyjnym dla przeprowadzenia ich zarządzeń.

Artykuł 98.

Nikt nie może być pozbawiony sądu, któremu z prawa podlega. Sądy wyjątkowe są dopuszczalne tylko w wypadkach, oznaczonych ustawami, wydanymi przed popełnieniem czynu karygodnego. Ściganie obywatela i wymierzenie kary jest dopuszczalne tylko na zasadzie obowiązującej ustawy. Kary połączone z udręczeniami fizycznymi są niedozwolone i nikt takim karom podlegać nie może.

Żadna ustawa nie może zamykać obywatelowi drogi sądowej dla dochodzenia krzywdy i straty.

Artykuł 99.

Rzeczpospolita Polska uznaje wszelką własność czy to osobistą poszczególnych obywateli, czy to zbiorową związków obywateli, instytucji, ciał samorządowych i wreszcie samego

państwa, jako jedną z najważniejszych podstaw ustroju społecznego i porządku prawnego, oraz poręcza wszystkim mieszkańcom, instytucjom czy społecznościom ochronę ich mienia, a dopuszcza tylko w wypadkach, ustawą przewidzianych, zniesienie lub ograniczenie własności, czy to osobistej, czy to zbiorowej, ze względów wyższej użyteczności, za odszkodowaniem. Tylko ustawa może postanowić, jakie dobra i w jakim zakresie, ze względu na pożytek ogółu, mają stanowić wyłącznie własność państwa, oraz o ile prawa obywateli i ich prawnie uznanych związków do swobodnego użytkowania ziemi, wód, minerałów i innych skarbów przyrody — mogą, ze względów publicznych, doznać ograniczenia.

Ziemia, jako jeden z najważniejszych czynników bytu narodu i państwa, nie może być przedmiotem nieograniczonego obrotu. Ustawy określają przysługujące państwu prawo przymusowego wykupu ziemi, oraz regulowanie obrotu ziemią, przy uwzględnieniu zasady, że ustrój rolny Rzeczypospolitej Polskiej ma się opierać na zdolnych do prawidłowej wytwórczości i stanowiących osobistą własność gospodarstwach rolnych.

Artykuł 100.

Mieszkanie obywatela jest nietykalne. Naruszenie tego prawa przez wejście do mieszkania, rewizję domową i zajęcie papierów lub ruchomości, poza koniecznością wykonania zarządzeń administracyjnych, opartych na wyraźnym upoważnieniu ustawowem, może nastąpić tylko na polecenie władz sądowych, w sposób i w wypadkach, ustawą przepisanych.

Artykuł 101.

Każdy obywatel ma wolność obrania sobie na obszarze państwa miejsca zamieszkania i pobytu, przesiedlania się i wychodźstwa, niemniej wolność wyporu zajęcia i zarobkowania oraz przenoszenia swej własności.

Ograniczenie tych praw może wprowadzić tylko ustawa.

Artykuł 102

Praca, jako główna podstawa bogactwa Rzeczypospolitej pozostawiać ma pod szczególną ochroną państwa.

Każdy obywatel ma prawo do opieki państwa nad jego pracą, a w razie braku pracy, choroby, nieszczęśliwego wypadku i niedołąstwa — do ubezpieczenia społecznego, które ustali osobna ustawa.

Państwo ma obowiązek udostępnienia także opieki moralnej i pociechy religijnej obywatelom, którymi się bezpośrednio opiekuje w zakładach publicznych, jak: zakłady wychowawcze, koszary, szpitale, więzienia, przytulki.

Artykuł 103.

Dzieci bez dostatecznej opieki rodzicielskiej, zaniedbane pod względem wychowawczym — mają prawo do opieki i pomocy państwa w zakresie oznaczonym ustawą.

Odjęcie rodzicom władzy nad dzieckiem może nastąpić tylko w drodze orzeczenia sądowego

Osobne ustawy normują opiekę macierzyństwa.

Praca zarobkowa dzieci niżej lat 15, praca nocna kobiet i robotników młodocianych w gałęziach przemysłu szkodliwych dla ich zdrowia, jest zakazane.

Stałe zatrudnianie pracą zarobkową dzieci i młodzieży w wieku szkolnym, jest zakazane.

Artykuł 104.

Każdy obywatel ma prawo, swobodnego wyrażania swoich myśli i przekonań, o ile' przez to nie narusza przepisów prawa.

Artykuł 105.

Poręcza się wolność prasy. Nie może być wprowadzona cenzura, ani system koncesyjny na wydawanie druków. Nie może być odjęty dziennikarzom i drukom krajowym debiet pocztowy, ani ograniczone ich rozpowszechnienie na obszarze Rzeczypospolitej.

Ustawa osobna określi odpowiedzialność za nadużycie tej wolności.

Artykuł 106.

Tajemnica listów i innej korespondencji może być naruszona tylko w wypadkach, prawem przewidzianych.

Artykuł 107.

Obywatele mają prawo wnosić pojedynczo lub zbiorowo petycje do wszelkich ciał reprezentacyjnych i władz publicznych, państwowych i samorządowych.

Artykuł 108.

Obywatele mają prawo koalicji, zgromadzania się i wiązania stowarzyszeń i związków.

Wykonanie tych praw określają ustawy.

Artykuł 109.

Każdy obywatel ma prawo zachowania swej narodowości i pielęgnowania swojej mowy i właściwości narodowych.

Osobne ustawy państwowe zabezpiecza mniejszościom w państwie polskim pełny i swobodny rozwój ich właściwości narodowościowych przy pomocy autonomicznych związków mniejszości o charakterze publiczno-prawnym, w obrębie związków samorządu powszechnego.

Państwo będzie miało w stosunku do ich działalności prawo kontroli oraz uzupełnienia w razie potrzeby ich środków finansowych.

Artykuł 110.

Obywatele polscy, należący do mniejszości narodowościowych, wyznaniowych lub językowych, mają równe z innymi

obywatelami prawo zakładania, nadzoru i zawiadywania swoim własnym kosztem zakładów dobroczynnych, religijnych i społecznych, szkół i innych zakładów wychowawczych, oraz używania w nich swobodnie swej mowy i wykonywania przepisów swej religii.

Artykuł 111.

Wszystkim obywatelom poręcza się wolność sumienia i wyznania. Żaden obywatel nie może być z powodu swego wyznania i przekonań religijnych ograniczony w prawach, przysługujących innym obywatelom.

Wszyscy mieszkańcy państwa polskiego mający prawo wolnego wyznawania zarówno publicznie, jak prywatnie swej wiary i wykonywania przepisów swej religii lub obrządku, o ile to nie sprzeciwia się porządkowi publicznemu, ani obyczajności publicznej.

Artykuł 112.

Wolności wyznania nie wolno używać w sposób przeciwny ustawom. Nikt nie może uchylać się od spełnienia obowiązków publicznych z powodu swoich wierzeń religijnych. Nikt nie może być zmuszony do udziału w czynnościach lub obrzędach religijnych, o ile nie podlega władzy rodzicielskiej lub opiekuńczej.

Artykuł 113.

Każdy związek religijny, uznany przez państwo, ma prawo urządzać zbiorowe i publiczne nabożeństwa, może samodzielnie prowadzić swe sprawy wewnętrzne, może posiadać i nabywać majątek ruchomy i nieruchomy, zarządzać nim i rozporządzać, pozostaje w posiadaniu i używaniu swoich fundacji i funduszów, tudzież zakładów dla celów wyznaniowych, naukowych i dobroczynnych. Żaden związek religijny jednak nie może stawać w sprzeczności z ustawami państwa.

Artykuł 114.

Wyznanie rzymsko-katolickie, będące religią przeważającą większości narodu, zajmuje w państwie naczelne stanowisko wśród uprawnionych wyznań.

Kościół rzymsko-katolicki rządzi się własnymi prawami. Stosunek państwa do Kościoła będzie określony na podstawie układu ze Stolicą Apostolską, który podlega ratyfikacji przez Sejm.

Artykuł 115.

Kościół mniejszości religijnych i inne prawnie uznane związki religijne rządzą się same własnymi ustawami, których uznania państwo nie odmówi, o ile nie zawierają postanowień sprzecznych z prawem.

Stosunek państwa do tych kościołów i wyznań będzie ustalony w drodze ustawowej po porozumieniu się z ich prawnymi reprezentacjami.

Artykuł 116.

Uznanie nowego lub dotychczas prawnie nieuznanego wyznania nie będzie odmówione związkom religijnym, których urządzenia, nauka i ustrój nie są przeciwne porządkowi publicznemu, ani obyczajności publicznej.

Artykuł 117.

Badania naukowe i ogłaszanie ich wyników są wolne. Każdy obywatel ma prawo nauczać, założyć szkołę lub zakład wychowawczy i kierować nimi, skoro uczyni zadość warunkom, w ustawie przepisany, w zakresie kwalifikacji nauczycieli, bezpieczeństwa powierzonych mu dzieci i lojalnego stosunku do państwa.

Wszystkie szkoły i zakłady wychowawcze, zarówno publiczne jak prywatne, podlegają nadzorowi władz państwowych w zakresie, przez ustawy określonym.

Artykuł 118.

W zakresie szkoły powszechnej nauka jest obowiązkowa dla wszystkich obywateli państwa. Czas, zakres i sposób pobierania tej nauki określi ustawa.

Artykuł 119.

Nauka w szkołach państwowych i samorządowych jest bezpłatna.

Państwo zapewni uczniom wyjątkowo zdolnym, a niezamożnym, stypendja na utrzymanie w zakładach średnich i wyższych.

Artykuł 120.

W każdym zakładzie naukowym, którego program obejmuje kształcenie młodzieży poniżej lat 18 utrzymywanym w całości lub w części przez państwo lub ciała samorządowe, jest nauka religii dla wszystkich uczniów obowiązkowa. Kierownictwo lub nadzór nauki religii w szkołach należy do właściwego związku religijnego z zastrzeżeniem naczelnego prawa nadzoru dla państwowych władz szkolnych.

Artykuł 121.

Każdy obywatel ma prawo do wynagrodzenia szkody, jaką mu wyrządziły organy władzy państwowej, cywilnej lub wojskowej, przez działalność urzędową, niezgodną z prawem lub obowiązkami służby. Odpowiedzialnym za szkodę jest państwo solidarnie z winnymi organami; wniesienie skargi przeciw państwu i przeciw urzędnikom nie jest zależne od zezwolenia władzy publicznej. Tak samo odpowiedzialne są gminy i inne ciała samorządowe oraz organy tychże.

Przeprowadzenie tej ustawy określają osobne ustawy.

Artykuł 122.

Postanowienia o prawach obywatelskich stosują się także do osób, należących do siły zbrojnej. Wyjątki od tej zasady określają osobne ustawy wojskowe

Artykuł 123.

Sila zbrojna może być użyta tylko na żądanie władzy cywilnej przy ścisłym zachowaniu ustaw do usmierzenia rozruchów lub do przymusowego wykonania przepisów prawnych. Wyjątki od tej zasady dopuszczalne są tylko na mocy ustaw o stanie wyjątkowym i wojennym.

Artykuł 124.

Czasowe zawieszenie praw obywatelskich: wolności osobistej (art. 97), nietykalności mieszkania (art. 100), wolności prasy (art. 105), tajemnicy korespondencji (art. 106), prawa koalicji, zgromadzenia się i zawiązywania stowarzyszeń (art. 108), może nastąpić dla całego obszaru państwowego lub dla miejscowości, w których okaże się konieczne ze względów bezpieczeństwa państwowego.

Zawieszenie takie zarządzić może tylko Rada Ministrów za zezwoleniem prezydenta Rzeczypospolitej podczas wojny, albo gdy grozi wybuch wojny, jako też w razie rozruchów wewnętrznych lub rozległych kłótni o charakterze zdrady państwa, albo bezpieczeństwa obywateli.

Zarządzenie takie Rady Ministrów w czasie trwania sesji sejmowej musi być natychmiast przedstawione Sejmowi do zatwierdzenia. W razie wydania takiego zarządzenia, mającego obowiązywać na obszarze, obejmującym więcej niż jedno województwo, w czasie przerwy w obradach sejmowych — Sejm zbiera się automatycznie w ciągu dni 8 od ogłoszenia owego zarządzenia, celem powzięcia odpowiedniej decyzji.

Jeśli Sejm odmówi zatwierdzenia, stan wyjątkowy natychmiast traci moc obowiązującą. Jeżeli Rada Ministrów zarządzi stan wyjątkowy po zakończeniu okresu sejmowego lub po rozwiązaniu Sejmu zarządzenie rządu powinno być przedstawione Sejmowi nowowybranemu niezwłocznie na pierwszym posiedzeniu.

Zasady te określi bliżej ustawa o stanie wyjątkowym.

Zasady czasowego zawieszenia wyżej wymienionych praw obywatelskich w czasie wojny, na przestrzeni obszaru, objętego działaniami wojennymi, określi ustawa o stanie wojennym.

Artykuł 125.

Zmiana konstytucji może być uchwalona tylko w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów, względnie członków Senatu, większością $\frac{2}{3}$ głosów.

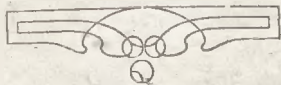
Wniosek o zmianę konstytucji winien być podpisany co najmniej przez $\frac{1}{4}$ część ustawowej liczby posłów, a wniesienie takiego wniosku zapowiedziane co najmniej na 15 dni.

Drugi Sejm, zebrany na podstawie tej konstytucji, może dokonać rewizji ustawy konstytucyjnej własną uchwałą, powziętą większością $\frac{2}{3}$ przy obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów.

Artykuł 126.

Niniejsza konstytucja ma moc obowiązującą z dniem jej ogłoszenia, względnie o ile urzeczywistnienie jej poszczególnych postanowień zawisło od wydania odpowiednich ustaw, z dniem ich wejścia w życie.

Wszelkie istniejące obecnie przepisy i urządzenia prawne, niezgodne z postanowieniami tej konstytucji, będą najpóźniej do roku od uchwalenia tej konstytucji przedstawione ciału ustawodawczemu do uzgodnienia z nią w drodze ustawodawczej.

HANDEL I PRZEMYSŁ POLSKI ZE SZCZEGÓLNYM UWZGLĘDNIENIEM POLSKI ZACHODNIEJ.

Chcąc zobrazować całokształt Handlu i Przemysłu Polskiego, trzeba sobie na samprzód uprzytomnić, pod jakimi warunkami przemysł nasz i handel rozwijał się w ostatnim 10 leciu.

Rozdzieleni pomiędzy 3 zaborcze mocarstwa, nie posiadaliśmy nie tylko opieki i pomocy państwowej przy tworzeniu nowych gałęzi przemysłu i nowych placówek handlu rodzimego, — lecz wręcz utrudniano i tamowano na każdym kroku i wszelkimi środkami państwowymi i prywatnymi, zakładanie nowych przedsiębiorstw i warsztatów pracy.

W byłej Kongresówce kwitł przed wojną wielki przemysł (metalowy, włóknisty i mineralny), lecz był on tylko w drobnej części nasz: w większej mierze pracowały w nim kapitały obce (niemiecki, żydowski, angielski, francuski, belgijski) z drugiej strony był on prawie wyłącznie dostosowany do rynków wschodnich, dokąd nieomal cały eksport skierowywano.

Natomiast nie można mówić w był. Kongresówce o Handlu polskim; znajdował on się prawie wyłącznie, zwłaszcza w mniejszych miasteczkach i na wsi, w rękach żydowskich. Niektóre gałęzie handlu, jak bławatny, żywnościowy, żelazny, papierniczy, były niepodzielną domeną żydowstwa. Polskie sklepy w Warszawie, Łodzi, Płocku, Włocławku i niektórych jeszcze innych miastach były tylko oazami na pustyni. W ostatnich latach przed wojną zaczęły powstawać kooperatywy, które, zwłaszcza w dziale żywnościowym i kolonialnym, doprowadzały do wcale pokaźnych rezultatów. Rozwój ten został wskutek wojny niestety wstrzymany.

W dziedzinie bankowości b. Królestwo Polskie zajmowało pierwsze miejsce przed innymi dzielnicami. Po wojnie stosunek ten zmienił się radykalnie na korzyść Polski Zachodniej.

W Małopolsce wielki przemysł był mniej rozwinięty, jak w b. Kongresówce natomiast kwitł przemysł naftowy (Borysław), etc. węglowy (Zagłębie krakowskie) i mineralny (Wieliczka, Bochnia). I tutaj należy zaznaczyć, że lwia część kapitałów, w tymże przemyśle pracujących, należała zagranicznym konsorcjom. Nadmienić trzeba, że stosunek ten w ostatnich dwóch latach, za ery polskiej, dzięki inicjatywie jednostek i rządu, uległ poważnej zmianie na korzyść kapitału rodzimego.

Co się tyczy handlu i rzemiosła małopolskiego, to znajdowały się one — analogicznie jak w Królestwie, w głównej mierze w rękach żydowskich. Gdyby ktoś z chrześcijan-polaków „ośmielił” się w miejscowości, z przeważającą większością żydowską, założyć sklep, natenczas zorganizowane kupiectwo żydowskie ogłosiło „bojkot” owego interesu chrześcijańskiego: wszyscy kupcy żydowscy w tym mieście lub na tej ulicy obniżali nagle ceny do niżej cen zakupna, byle tylko zmusić nowego „intruza” uczynić to samo. Straty powstałe ponosiła cała konfraternja żydowska wspólnie. Gdy zaś kupiec-chrześcijanin usiłował przetrzymać bojkot, natenczas zmuszali hurtowników-dostawców jego, pod groźbą ogólnego bojkotu tegoż przedsiębiorstwa, do niedostarczenia bojkotowanemu towaru! Jeden lub drugi środek okazywał się niezawodny. Gdyby pomimo to ów kupiec-chrześcijanin przetrzymał i wystarał się o towar, natenczas — działo się to często mianowicie w Królestwie na Litwie — żydzi, przekupiwszy organy policyjne, zaczęli politykę klucia szpilkami: przychodziła do odnośnego kupca władza policyjna, kilka razy na dzień, zapytując o najbłahsze rzeczy. Innym razem „monitował” komisarz lub stójkowy, że... próg przy wejściu jest za... wysoki, lub za niski, że okno wystawne jest za małe, że skład za niski, że wyjście za wąskie etc. Innym razem wystawił odnośny sklep parę

bucików nowych, które znajomy dał do komisowej sprzedaży, gdyż były mu za ciasne. Wskutek donosu żydów zjawia się policjant i z groźną miną żąda przedłożenia... patentu na sprzedaż obuwia. Niepomogły łomaczenia. Owa para bucików musi być wyjęta z okna, a policjant, odebrawszy należną mu się łapówkę, wychodzi z miną tryumfatora. Żydzi tymczasem rozgłaszają, że kupiec ten i ten, nie mogąc konkurować z nimi, widocznie goni już ostatekami, gdyż nawet sprzedaje obuwie... Jeżeli sobie uprzytomnimy, że zwłaszcza w b. Kongresówce i na Litwie, samo wejście stójkowego do składu oznaczało zawsze coś niedobrego, natenczas nie dziwimy się, że kupiec ów, straciwszy swój majątek w walce z organizowanym żydostwem, w końcu zmiękł i... sprzedał swój interes czyhającemu na to żydowi. Żydzi z tym momentem bojkot znieśli, ceny powoli lecz konsekwentnie podnieśli do normalnej „wysokości“, no i interes „szedł“, a nieobznajmiona z istotnym stanem rzeczy publiczność, nie mogła się wydziwić, dlaczego iamtemu owemu chrześcijaninowi nie „szło“.

Dlatego też, wskutek braku ochrony państwowej — gdyż, tak w b. Królestwie, jak i Małopolsce rządowi centralnym bynajmniej nie zależało na silnym i dobrze zorganizowanym kupiectwie polskim — nie mogło się kupiectwo i handel polski należycie rozwinąć. Niemalą winę ponosiło tu, a zwłaszcza w Małopolsce, **Ziemiaństwo polskie**, które wołało lokować swe kapitały w bankach zagranicznych po 1—2%, zamiast zużywać je, jak to czynili żydzi i inne narody, na uruchomienie handlu i przemysłu rodzimego.

W Wielkopolsce nie można było myśleć przed wojną o stworzeniu wielkiego przemysłu, gdyż polityka rządu niemieckiego szła w tym kierunku, ażeby stworzyć sobie z tych ziem t. zw. „Hinterland“ — rynek zbytu dla swych produktów przemysłowych, wzamian za co Wielkopolska i Pomorze żywiła swem zbożem i produktami rolnymi nieomal pół Niemiec. Zresztą każda próba stworzenia większych warsztatów pracy, silnioną by była w zarodku przez konkurencję niemiecką. Dlatego też nieliczne fabryki większe, będące w posiadaniu polskim, ledwo że wegetowały, a nawet jedna z największych pośród nich, mająca przeszło półwiekową tradycję, — poważnie chyliła się ku upadkowi, czemu szczęśliwie przeszkodziła... wojna światowa, dzięki której nie tylko firma powyższa, lecz i wiele innych powstało znów na nogi.

Przed wojną kwitł w Wielkopolsce przemysł cukrowniczy, przetworów ziemniaczanych, maszyn rolniczych i wódczany, znajdujący się oczywiście w znacznej mierze w rękach obcych. Natomiast mogła się Wielkopolska „przedwojenna“ poszczycić polskim handlem **drobnym**, oraz dobrze prosperującymi **Spółkami Kredytowymi i Rolnikami**, zorganizowanymi w potężnym Związku, z patronem X. Piotrem Wawrzyńniakiem, a po tegoż śmierci z X. Kan. Adamskim na czele.

Dzięki tym właśnie spółkom, ziemianin nasz i kmiotek nie popadł w niewolę żydowskiego i niemieckiego kapitalizmu i wyzysku. Owe Spółki Kredytowe i Rolniki w wysokim stopniu przyczyniły się do sanacji handlu produktami rolnymi, ziemią i uratowania jej przed czyhającą na nią s. p. niemiecką **komisją kolonizacyjną**. Banki Ludowe i Rolniki w dużej mierze wybawiły także drobne kupiectwo i rzemiosło od żydowskiej i niemieckiej zależności materialnej, w której poczęści od wieków tkwiły. Najlepiej ilustrują to dane statystyczne, wykazujące stałe cofanie się ludności żydowskiej na ziemiach w b. Dzielnicy Pruskiej.

Wojna wszechświatowa wstrząsnęła nie tylko organizmami ludzkimi: wolę i wolność osobistą prawie każdego z nas uczyniła fikcyjną, lecz wstrząsnęła częstokroć dosłownie z „posad ziemię“, druzgocąc w jednej chwili warsztaty pracy całych pokoleń.

Królestwo Polskie, będące pierwsze dwa lata terenem walk na froncie wschodnim, najwięcej ucierpiało: tysiące fabryk, hut, kopalń zrujnowano wzgl. zdemontowano maszyny i wywieziono je w głąb Rosji i Niemiec, ażeby tamże dalej służyły celom wojny! Tysiące warsztatów pracy zrównano z ziemią, częstokroć bez oczywistej konieczności, i dlatego potrzeba jeszcze całego szeregu lat, zanim zdołamy przywrócić

stan przedwojenny. Z pewnem zadowolaniem stwierdzić należy, że duża część tej syzyfowej pracy już dokonana; powstało w ostatnich 2 latach raczej 2 pierwszych latach za wolnej Rzeczypospolitej Polskiej, szereg poważnych przedsięwzięć nowych, rokujących jaknajlepsze nadzieje na przyszłość. Na pierwszym **Targu Poznańskim** reprezentowane było licznie b. Królestwo Polskie, a w dziale maszynowym i mineralnym, dominowało nawet znacznie nad innymi dzielnicami Polski.

Obecnie już nieomal każda gałąź przemysłu w b. Królestwie Polskiem jest reprezentowaną. Powstały potężne spółki i instytucje finansowe, z setkami milionów kapitału i miliardowymi obrotami — huty szkła, kamieniołomy granitu i marmuru (Kielce), fabryki maszyn, zakłady chem., tartaki, wielkie przedsiębiorstwa transportowe i żeglugi morskiej i rzecznej etc. Uruchomiono zwłaszcza fabryki papieru a niektóre znacznie powiększono i rozszerzono. (Pabjanice, Mirków, Klucze). Fabryki owe jednakowoż nie są w stanie nawet w części pokryć zapotrzebowania.

W Małopolsce wojna wszechświatowa nie mniejsze pozostawiła ślady: tysiące wsi i miast w perzynę obróconych, dziesiątki tysięcy fabryk, kwitających przedsiębiorstw i zakładów przemysłowych zniszczonych a częściowo wywiezionych w głąb kraju (b. monarchji austr.-węg.). Także i tutaj inicjatywa i pomoc rządowa głównie zaś **przedsiębiorczość jednostek** stworzyły w ostatnich 2 latach dużo nowych i potężnych placówek przemysłu i handlu, a stare przedsiębiorstwa przekształcono, do nowoczesnych wymagań je dostosowując.

Oczywiście, że brak surowca, maszyn najnowszej konstrukcji, części zapasowych maszyn i narzędzi we wysokim stopniu dawał się odczuwać i tamował rozwój odnośnych przedsiębiorstw.

Wielkopolska bezpośrednio nie doznawała na sobie skutków wojny, aczkolwiek i tutaj twarda pięść niemiecka nietylko że wysyłała na front ostatniego „zdatnego“ do boju Polaka, lecz przez dragońskie ukazy i rekwizycje, wydzierano małym, większym i najmniejszym gospodarzom częstokroć ostatni korzec zboża, ostatnią krowinę, ostatni funt masła lub nabiału! Były opinie rzeczoznawców stwierdzające, że gdyby nie nasza Wielkopolska, Niemcy niemogliby prowadzić wojnę dłużej, jak dwa lata! I pomimo to, ludność sama po za rekwizycjami i przymusowemi daninami, powodowana chęcią zysku, „przeszwarcowywała“ z poszczególnych powiatów pod „tolerantnem“ okiem żandarma pruskiego, dziesiątki tysięcy centnarów mięsa, masła, sera, mąki, wędlin, do Niemiec, łakomiąc się na wysokie ceny, jakie za owe „produkty“ w Berlinie, Dreźnie, Lipsku, Wrocławiu, ba nawet w Westfalji osiągała. Piszący widział często na własne oczy kobiety i wyrostków z tobołami i kuframi do 3 centnarów (razem) „towaru“ zawierającymi! Niektórzy tacy „przemysłowcy“ dwa razy tygodniowo do Niemiec wyjeżdżali. Zysk takiego przedsiębiorcy (częściej przedsiębiorczyni) wynosił, zależnie od ilości wzgl. wagi towaru, 300 — 1000 mk. każdorazowo, który na ówczesne czasy (lata 1916, 1918), uważać należy za bardzo poważny.

W ten sposób krótkozwzrocznie оголаcano kraj coraz więcej z żywności, przyczyniając się do zubożenia tej ongiś tak bogatej dzielnicy.

Ze także i z innych dzielnic, zwłaszcza b. Królestwa, wywożono, mianowicie przez wojskowych i urzędników okupacyjnych setki i dziesiątki tysięcy centnarów żywności, jest ogólnie znanem.

Z ukończeniem wojny i gwałtownem odłączeniu się od Niemiec zaczyna się **nowy** okres dla **Wielkopolski!**

Zaczęto od wykupu kamienic, nieruchomości i **przedsiębiorstw** żydowskich i niemieckich, przez co w samym n. p. Poznaniu wykupiono kilkaset kamienic i przedsiębiorstw obcych.

Obcy przemysł metalowy, chemiczny, przedsiębiorstwa transportowe, zakłady graficzne, hotele, kawiarnie, banki, młyny i tartaki parowe likwidowały się wzgl. przechodziły w ręce polskie. W dalszym

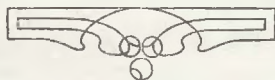
rozwoju gospodarczym tej dzielnicy zaczęto zakładać przedsiębiorstwa przemysłowe dotąd niereprezentowane (wzgl. niedostatecznie reprezentowane) w Wielkopolsce (wzgl. na Pomorzu. Wymienić należy fabryki chemiczne, zapalek, bielizny, konfekcji, papierosów, huty miedzi, fabryki wódek i likierów, fabryki nici i wyrobów koszykarskich, fajansu i naczyń z gliny, fabryki wyrobów drzewnych i mebli, samochodów, powozów, żarówek elektrycznych, atramentu i kleju, materiałów piśmiennych etc.

Niebывałem powodzeniem cieszą się **instytucje finansowe**. Dotychczasowe banki wielkopolskie i pomorskie (które w stosunku do banków na zachodzie Europy), zaliczały się zaledwie do banków prowincjonalnych, w krótkim czasie stawają się poważnymi placówkami i regulatorami życia gospodarczego b. Dzielnicy Pruskiej, bankami „par excellence” europejskimi! Dziś nie można sobie wystawić poważniejszego przedsiębiorstwa, mogącego się obyć bez współpracy i pomocy banku!

I nigdzie tak jak właśnie w dziedzinie gospodarki **finansowej**, nie daje się odczuwać dążenie do ekspansji, koncentracji, do nagromadzenia jaknajwiększych kapitałów, i zdobycia wpływów na ustrój i rozwój życia gospodarczego.

Pomimo korzystnych poniekąd konjunktur i horoskopów, musimy niestety patrzeć nie bez troski w przyszłość: nieuregulowanie sprawy walutowej; zły gospodarki finansowej, dzwignięcie eksportu, przy równoczesnym zmniejszeniu importu, sprawy ostatecznych granic politycznych (Wilno, Górny Śląsk, Wschodnia Małopolska), złączonych nader ściśle z ukształtowaniem się naszego życia gospodarczego, dalej zwiększenie wydajności pracy względnie przedłużenia czasu pracy, przejścia do handlu wolnego, (co się już częściowo z dniem 15. 7. 21. stało), reforma rolna, i wiele innych spraw czekających rozwiązania — wymagają skoordynowanych wysiłków, zbiorowej pracy sił twórczych, umiejętnego kierownictwa naszym życiem gospodarczym i politycznym — słowem wytężonej pracy i zaparcia się siebie, dobrej woli i zrozumienia potrzeb kraju, gorącego patriotyzmu wszystkich bez wyjątku obywateli Państwa!

Wspólna moc tylko zdoła nas ocalić!

ADRESY

NAJWAŻNIEJSZYCH URZĘDÓW POWIATOWYCH, MIEJSKICH, WOJEWÓDZKICH I T. P.

Administracja Garnizonowa, ul. Skarbowa 4.

Bank Poznańskiego Ziemstwa Kredytowego, ulica Wjazdowa 11.

Biblioteka uniwersytecka, ul. Rycerska 4/6.

Biuro dla chleba, mąki i paszy w Ratuszu.

Biuro dla spraw generalnych i personalnych w Ratuszu.

Biuro dla zapomóg wojennych w Ratuszu.

Biuro informacyjne min. b. dz. Pr., ul. Pawła 10.

Biuro prezydjalne min. b. dz. Pr. w Zamku.

Biuro Prawnicze dla Niezamożnych, Rybaki 19.

Biuro Wsparcia Wojennego, Plac Sapieżyński 10a.

Biuro Zapomogi Jeńców Wojennych, ul. Rzeczypospolitej 1.

Centrala Żyrowa Kas Oszczędności, ul. Pocztowa 4.

Decernat dla spraw wychództwa min. b. dz. Pr. ul. Pawła 10.

Departament Apropowizacji min. był. dzieln. Pr. ul. Pawła 10.

Departament Kolei Żelaznych min. b. dz. Pr., Zamek.

Departament Kultury i Sztuki min. b. dz. Pr., Św. Marcin 40.

Departament Pocz. i Telegrafów min. b. dz. Pr., Zamek.

Departament Polityczny min. b. dz. Pr., w Zamku

Departament Rolnictwa i Dóbr Państwowych min. b. dz. Pr., Zamek.

Departament Skarbu, ul. Skarbowa 10.

Departament Skarbu min. b. dz. Pr., ul. Pawła 10.

Departament spraw wewnętrznych ul. Pawła 10.

Departament sprawiedliwości min. b. dz. Pr., ul. Pawła 10.

Departament Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego min. b. dz. Pr., Św. Marcin 40.

Departament zdrowia publicznego min. b. dz. Pr., Zamek.

Doradca Zawodowy, Plac Sapieżyński 9.

Dowództwo Okręgu Generalnego ul. Babińskiego.

Dowództwo Żandarmerji Krajowej, ul. Orzeszkowej 1.

Dyrekcja Kolei Żelaznych, Wały Kasztelańskie 4.

Dyrekcja Pocz. i Telegrafów, ul. Wjazdowa 12.

Główny Sąd Wojenny, ul. Rzeczypospolitej 7.

Główny Urząd Likwidacyjny, Aleje Marcinkowskiego 22.

Główny Urząd Żywnościowy, ul. Pawła 7.

Gubernatorstwo, Plac Wolności 17.

Instytut higieniczny, Wały Wazów 25.

Intendantura Św. Marcin 42/43.

Izba Czwilna (w Sądzie okręgowym), ul. Młyńska 12.

Izba Przemysłowo - Handlowa, Aleje Marcinkowskiego 3.

Izba karna (w Sądzie okręgowym), ul. Młyńska 12.

Izba Rolnicza, ul. Mickiewicza 33.

Izba Rzemieślnicza, ul. Rycerska 27.

Komenda Dworcowa, Główny Dworzec.

Komenda miasta Poznania, Plac Wolności 16.

Komenda placu, Plac Wolności 17.

Komenda obwodowa, ul. Marcelińska.
 Komenda wojewódzka przy policji Państwowej,
 Plac Wolności 12.
 Komisarjat Obwodu Policyjnego
 Komisja Graniczna, ul. Pawła 7.
 Komisja oszacowania podatku dochodowego,
 Św. Marcin 41.
 Konsystorz Arcybiskupski, Ostrów Tumski 2.
 Minister byłej dzielnicy pruskiej, Zamek.
 Ministerstwo byłej dzielnicy pruskiej, ul. Pawła 10.
 Naddyrekcja Cła, Aleje Marcinkowskiego 31.
 Naddyrekcja Poczty, ul. Wjazdowa 12.
 Naddyrekcja Kolejowa, Wały Zygmunta Starego 4/5.
 Ogólna Miejscowa kasa chorych, ul. Poczтовая 8.
 Opieka dla bezrobocia, Plac Sapieżyński 10b.
 Polska Krajowa Kasa Pożyczkowa, Aleje Marcin-
 kowskiego 12.
 Polski Czerwony Krzyż, ul. Rzeczypospolitej 1.
 Poradnia dla płucowo chorych ul. Mickiewicza 2.
 Poradnia Zawodowa i pośrednictwo miejsc nauki,
 Plac Sapieżyński 9.
 Poznański Urząd dla Namiastków, Plac Sapie-
 żyński 9.
 Prezydjum Policji, ul. Franciszka Ratajczaka 1.
 Przetadownia miejska, ul. Flisacza 15.
 Rolnicza stacja doświadczalna, ul. Dąbrowskiego 17.
 Sąd Apelacyjny, Plac Sapieżyński 12.
 Sąd Dorozny, ul. Rycerska 29.
 Sąd Kupiecki, Plac Sapieżyński 9.
 Sąd Ławniczy, z. Sąd Powiatowy.
 Sąd Nadziemiański, z. Sąd Apelacyjny.
 Sąd Okręgowy, Aleje Marcinkowskiego 32.
 Sąd Powiatowy, Młyńska 1 a.
 Sąd Wojskowy, Jasna 14.
 Sąd Ziemiański, z. Sąd Okręgowy.
 Schronisko dla głuchoniemych imienia Radom-
 skiego, ul. Nadbrzeżna 12.
 Schronisko dla nieżonatych, Rybaki 12.
 Sekcja oświaty i wyznań religijnych, ul. Pawła 10.
 Senat administracyjny (w sądzie apelacyjnym)
 z. Sąd Apelacyjny.
 Senat cywilny (w sądzie okręgowym), Aleje Mar-
 cinkowskiego 32.
 Senat karny (w sądzie okręgowym), Aleje Mar-
 cinkowskiego 32.
 Starostwo grodzkie, ul. Towarowa.
 Starostwo krajowe, Aleje Marcinkowskiego 29.
 Starostwo Powiatu Wschodniego, ul. Solna.
 Starostwo Powiatu Zachodniego, ul. Mickiewicza 31.
 Szpital Główny, Wały Jana III. 7.
 Szpital miejski, ul. Szkolna 14/16.
 Towarz. Prowincjonalne zabezpieczenia Ognio-
 wego, ul. Poczтовая 17/18.
 Ubezpieczalnia Krajowa, ul. Mickiewicza 2.
 Uniwersytet, ul. Wjazdowa 2.
 Urząd Badańa Cęu, Plac Sapieżyński 10 a.
 Urząd Celny (Cła), Aleje Marcinkowskiego 31.
 Urząd dla Handlu Zagranicznego, ul. Skarbowa 10.
 Urząd dla opłat stemplowych i podatku spadko-
 wego, ul. Poczтовая 23.
 Urząd Elektryfikacyjny, ul. Pawła 10.
 Urząd Inżynieryjny, ul. Grotgęra 14.
 Urząd Katastralny, Zwierzyniecka 8, I.
 Urząd Likwidacyjny, Aleje Marcinkowskiego 22.
 Urząd Mierniczy w Ratuszu.
 Urząd Mieszkaniowy, Plac Wroniecki 2. II.

Urząd Młodzieży, ul. Podgórna 4.
 Urząd Osadniczy, ul. Pawła 10.
 Urząd Pocztowy 1, ul. Pocztowa.
 Urząd Podatkowy, ul. Nowa 10.
 Urząd Procederowy, Plac Działowy 6.
 Urząd prowiantowy, ul. Solna 16.
 Urząd podatku obrotowego, ul. Wielka 21.
 Urząd Rent dla rodzin poległych, Plac Sapieżyński 10b.
 Urząd Rent Wojskowych, Aleje Marcinkowskiego 23.
 Urząd Rozdzielczy, ul. Skarbowa 10.
 Urząd Rozjemczy dla spraw mieszkaniowych,
 Plac Wroniecki 2 II.
 Urząd Sanitarny, Marszałarska 3 a.
 Urząd Skarbowy, ul. Skarbowa 10.
 Urząd Spirytusowy, ul. Skarbowa 10.
 Urząd Stanu Cywilnego, ul. Zamkowa 1/2
 Urząd Statystyczny w Ratuszu.
 Urząd Telegraficzny, ul. Pocztowa 6.
 Urząd Umundurowania, ul. Patrona Jackowskiego 22.
 Urząd walki z lichwą i spekulacją, ul. Kręta 25.
 Urząd Węglowy na miasto Poznań, ul. Gajowa 4.
 Urząd Węglowy Prowincjonalny, ul. 27-go Grudnia.
 Urząd Wojskowy, Św. Marcin 42.
 Urząd Wymiany Pieniędzy, ul. Skarbowa 10.
 Urząd Zbożowy, ul. Pawła 10.
 Urząd Ziemniaczany, Most Teatralny.
 Urząd Żywnościowy, Plac Sapieżyński 10b.
 Wielkopolska Izba Rolnicza, ul. Mickiewicza 33.
 Województwo Poznańskie, ul. Gołębia 1.
 Wydział Administracyjny Głównego Urzędu Żywnościowego.
 Wydział Kasowy przy Departamencie Skarbu min.
 b. dz. Pr., ul. Pawła 10.
 Wydział Hipoteczny Sądu Powiatowego, ulica
 Młyńska 12.
 Wydział Śledczy przy Prezydjum Policji, ulica
 Młyńska 1 a.
 Wydział powiatowy Poznań-wschód, ul. Kręta 15.
 Wydział powiatowy Poznań-zachód ul. Mickiewicza 31.
 Wykaz pracy oddziału męskiego, Plac Sapieżyński 9.
 Wykaz pracy oddziału żeńskiego, Plac Sapieżyński 10 a.
 Zarząd podatkowy, ul. Nowa 10.
 Ziemstwo Kredytowe, ul. Wjazdowa 11.

Spis

Polskich Banków, Rolników oraz Czasopism w Polsce Zachodniej (dawn. b. dzieln. Pruskiej)

Objaśnienia: B. L. = Bank Ludowy, B. Bank,
R. — Rolnik, K. Kupiec, K. P. = Kasa Pożyczkowa

Miejscowość	Banki	Rol- niki	Gazety
Babimost	B. L.		
Barcin	B. L.	R.	
Bnin	B. L.		
Borek	B. L.	R.	
Borzyszkowo (Pom.)	B. L.		
Brenno (Wp.)	B. L.		
Brodnica (Pom.)	B. L., Bank, BankSpółek Zarobk. z n. o. w Br., Bk. Kredyt w Warsz.	R.	
Brusy (Pom.)	B. L.	K.	
Buk	B. L. w B.	R.	
Bukowiec p. nowytom.	B. L.		
Bukowiec p. wśchowski	B. L.		
Bydgoszcz	B. L., Bank Kredytowy w Warsz., Bk. Przem., Bank Bydg., Bank Pom., Bank Dysk., Bank Zboż., B. Agrarny, T. Piela- towski i L. Przybilski M. Stadtha- gen T. A. B. Zw. Sp. Z. P. K. K. P.		Dziennik Bydgoski Nowa Gazeta Bydgoska
Bytyń (Wp.)	B. L.		
Chojnice	P. K. K. P., Bk. Powiat. Polski Bank Handl. w P. Bank Kred. w Warsz.		Dziennik Chojnicki
Chełmce (Wp.)	B. L.		
Chełmno (Pom.)	B. i B. L. Bank Kred. w Warsz.		Nadwiślanin
Chełmża (Pom.)	B. L. Bank Kred. w Warsz.	R.	Gazeta Chełmżyńska
Chmielno (Pom.)	B. L.	K.	
Chodzież	B. L.		Gaz. Nadnot. Oręd. pow. Chodz.
Chwałkowo (Wp.)	B. L.		
Czarnków	B. L. w Cz.	R.	Kurj. pow. Czarnkowskiego
Czempin	B. L.	R.	
Czerniejewo (Wp.)	B. L.		
Czersk (Pom.)	B. Cz.		
Dakowy Mokre	B. L.		
Dobrzyca (Wp.)	B. L.	R.	
Dolsk	B. L.		
Droszew (Wp.)	B. L.		
Drzycim (Pom.)	B. L.		
Dubin (Wp.)	B. L.		
Gąsawa	B. L.		
Gębice	B. L.		
Gniew (Pom.)	B.		Oręd. powiatowy
Gniewkowo	B. L.		
Gnieszno	K. P. w G. Kasa „Ul” P. Bk. Handl.	R.	„Lech”, Oręd. powiatowy
Golejewo	B. L.		
Golina	B. L.		
Golub (Pom.)	B. L.		
Gołańcz	B. L.		
Gostoczyn	B. L.		
Gostyń	B. Poż.	R.	Oręd. pow. Gostyńskiego
Gościeszyn	„Ul”		
Górzno (Pom.)	B.		
Grabów (Wp.)	B. L.		
Grodzisk (Wp.)	B. L.		
Gruczno (Pom.)	B. L.		Oręd. powiatowy
Grudziądz	B. P. Bk. Handl. Pozn. Bank Ziemian ozn. Bank Ubezpiecz. Bank Kred. w Warsz. Bk. Zw. Sp. Zarobk. P. K. K. P. Powiat. Ka- sa Komun. Bk. Dyskont.		Gazeta Grudz. Głos Pomorski

Miejscowość	Banki	Rol- niki	Gazety
Inowrocław	B. L. P.Bk.Handl.	R.	Dziennik Kujawski Oręd. Urz. pow. Inowr.
Janowiec	B. L.	R.	
Jaraczew	B. L.	R.	
Jarocin	Kasa Oszcz. i Pożyczek K. P. i Oszczęd. w J.	R.	Gaz. Jaroc., Oręd. pow.
Jeżewo (Pom.)	B. L.	K.	
Jutrosin	B. L.	R.	
Kamieniec (Wp.)	Bk. Kółka Włocłańsk.		
Kartuzy	B. L., Bank Kredytowy w Warsz.		Oręd. pow. Kartuskiego
Kcynia	B. L.		
Kępno	Bk.Kup.,B.L. P.Bk.Handl.		Nowy Przyjaciel Ludu Oręd. powiatowy]
Kielno (Pom.)	B. L.		
KłECKO	B. L.		
Kobylin	B. L.		
Komórsk (Pom.)	B. L.		
Koronowo (Pom.)	Bank Kred. B. L. w K.	R.	
Kostrzyn	B. L.	R.	
Kościan	Bk. Kupi Przem B.L. B. Parc.		Gazeta Polska, Oręd. pow.
Kościerzyna (Pom.)	B. L.	R.	„Pomorzanin“
Kowalewo (Pom.)	B. L.		
Koźmin	Tow. Poż. w K.	R.	Oręd. pow.
Kórnik	B. L.	R.	
Krobia	B. L. w K.		
Krotoszyn	B.Kup., B.L.	R.	Głos Wielkopolski Krotoszyński Oręd. pow.
Królewska Huta	B. L.		
Kruświca	B. L.		
Krzywiń	B. L.	R.	
Książ	B. L.		
Kwilcz	B. L.		
Leszno	Bk. Kred., B. L., P.Bk.Handl. Pozn. Bc. Ziem.		Głos Leszczyński, Oręd. pow.
Lidzbark	B.		
Lipinki (Pom.)	B. L.		
Lipusz (Pom.)	B. L.		
Lisewo (Pom.)	B. L. w L.		
Lubasz (Wp.)	B. L.	R.	
Lubawa (Pom.)	B. L.	R.	Głos Lubawski
Lubichowo (Pom.)	B. L.		
Lubiewo (Pom.)	B. L.		
Ludzisko (Wp.)	B. L.		
Lwówek	B. L.	R.	
Łabiszyn	B. L.		
Łasin (Pom.)	B. L.	R.	
Łąkocin	B. L.		
Łęg (Pom.)	B. L.		
Łobżenica (Wp.)	B. L. Bk. Ziemski	R.	
Margonin	B. L.		
Mchy (Wp.)	B. L.		
Michorzewo (Wp.)	B. L.		
Miejska Górka	B.L., „Głęba“	R.	
Mieszków (Wp.)	B. L.		
Mieścisko (Wp.)	B. L.		
Międzychód	B. L.	R.	Oręd. pow.
Mikstat	Tow.Poż.M.		
Miłosław	B. L. w M.		
Mogilno	B. L.	R.	Oręd. pow.
Mosina	B. L.		
Mrocza (Wp.)	B. L.		
Murowana Goślina	B. L.		
Mysłówice (Śl.)	P.Bk.Handl. w Pozn.		
Nakło	B. L. Bank Kred. w Warsz.	R.	Oręd. pow., Organ Urzęd. d. pow. Wyrzyskiego
Nekla	B. L.		
Nowe (Pom.)	B.		
Nowemiasto (Pom.)	B. L.	R.	Drwęca z dod., Oręd. pow.
Nowy Tomyśl	B. L.		Oręd. Urzędowy
Oborniki	B. L.		Oręd. pow. Oborn.
Obra	B. L.		
Odolanów	B. L., K.P.		
Ołobok	B. L.		
Opaleniza	B. L.		
Osieczna	B. L.	R.	

Miejscowość	Banki	Rolniki	Gazety
Osiek	B. L.		
Ostroróg (Wp.)	B. L.		
Ostrów	Bk. Kup., K. P., Sp. Ziem., Pozn. Bank Ziem., Pol B. Handl., Bank Kwilecki, Po- tockki i Ska.		Gazeta Ostrowska, Goniec Narod., Oręd. Ostr. na pow. Ostr. i Odolan.
Ostrzeszów (Wp.)	B. L. w O.	R.	Gaz. Ostrz. Oręd. pow.
Otorowo (Wp.)	B. L.		
Pakość	B. L.	R.	
Pelplin (Pom.)	B. L.		„Pielgrzym“
Pempowo (Wp.)	Bank Narod.		
Pierzchowice (Pom.)	B. L.	R.	
Pleszew	B., B. L.		Oręd. powiat.
Pniewy	Bk. Kup. Bk. Poż.		
Pobiedziska		R.	
Pogorzela (Wp.)	B. L.		
Poniec (Wp.)	B. L.	R.	
Poznań (patrz na końcu spisu)			
Przement (Wp.)	B. L.		
Pszczew (Wp.)	Bank Parc.		
Pszczyna (Śl.)	B. L.		
Puck	B. L.		
Racibórz (Śl.)	B. Pucki		Oręd. urzęd. pow. Puckiego
Radzyn (Pom.)	B. L.		
Raszków (Wp.)	B. L.		
Rawicz	B. L.	R.	Oręd. pow., Głos Ziemi Rawickiej
	Bank Kred. w Warsz.		
Rogowo (Wp.)	B. L.		
Rogoźno	B. L.	R.	
Rozdrażewo (Wp.)	B. L.		
Sępólno	B. L.	R.	Oręd. pow. Złotowskiego
Siemianice (Wp.)	B. L.		
Siemoń (Pom.)	B. L.		
Sierakowice (Pom.)	B. L.	R.	
Sieraków (Wp.)	B. L.	R.	
Skalmierzyce	B. L.		
Skarszewy	B. L.		
Skoki	B. L.	R.	
Skórcz (Pom.)	B. L.		
Staniszewo (Pom.)	B. L.		
Starogard (Pom.)	B. L.		Dziennik Starogardzki Oręd. pow.
	P. Bk. Handl.		
Starytarg (Pom.)	B. Pryw.		
w	B. L.		
Stężyca (Pom.)	B. L.		
Strzałków	B. L.	R.	
Strzelno	B. L.	R.	Oręd. pow. Strzelińskiego
Sulmierzyce (Wp.)	B. L.		
Swarzędz	B. L.		
Szamotoły	B. L.	R.	Dziennik pow. Szamotulskiego
Sztum (Pom.)	B. L.		
Szubin	B. L.	R.	Oręd. powiat.
Śliwice (Pom.)	B. L. w Śl.		
Śmigiel	B. L.	R.	Oręd. Śmigielski
Śrem	B. L.	R. w Śr.	Oręd. Śremski
Środa	Bank Parc.	R. w Śr.	Średzki Oręd. pow.
Świecie (Pom.)	B. L.		Oręd. pow.
	Sp. Ziemiska B. L.		
Tarnowo (Wp.)	B. L.		
Tczew	B. L.	R.	Dziennik Tczewski, Oręd. Urzęd.
	P. Bk. Handl.		
Trzemeszno	K. Poż.	R.	
Tuchola (Pom.)	B., Sp. ZiemskawT.	R.	Oręd. pow.
Tychnowy (Pom.)	B. L.		
Toruń	B. Handl. B. Komf. B. Kwilecki i Potocki B. Pomorski T. A., Bank Pomoraki B. Rolniczy „Agraria“ B. Toruń- skich Spół. B. Zbożowy, B. Zw. Sp. Z. Bank Kred. w Warsz.		Gazeta Toruńska, Głos Robot., Słowo Pomorskie, Oręd. na Toruń miasto i T. wieś.
Ujście (Wp.)	B. L.		

Miejscowość	Banki	Rolniki	Gazety
Wąbrzeźno	B. L., Bank Powiatowy		Głos Wąbrzeski
Wągrówiec	B. L. w Wągr.	R.	Oręd. pow. Wąbrzeskiego
Wejherowo (Pom.)	B. Kasz.	K.	Oręd. pow. Wągrówiecki Kupiec, Oręd. Urzęd. pow. Wejherowskiego
Wiele (Pom.)	B. L.		
Wieleń (Wp.)	B. L.		
Wielichowo (Wp.)	B. L.		
Więcbork (Pom.)	B. L.	R.	
Witkowo	B. L. w W.	R.	Oręd. pow. Witkowskiego
Wolsztyn	B. L.		Oręd. Urzęd. pow. Wolszt.
Wronki	B. L. w W.	R.	
Września	B. Poż. w W.	R.	Oręd. Wrzesiński
Wyrzysk (Wp.)	B. L.		
Zakrzewo (Pom.)	B. L.		
Zbąszyń	B. L. Bk. Zw. Sp. Zarobk. P. Bk. Handl. Bank Kred. w Warsz.		
Zaniemyśl (Wp.)	B. Roln.		
Zblewo (Pom.)	B. L.		
Złotów (Pom.)	B. L.	R.	
Żerków (Wp.)	B. L.	R.	
Żnin	B. L.	R.	Oręd. pow. Znińskiego
Żukowo (Pom.)	B. L.		

Banki miasta Poznania.

Bank Agrarny, T. z o. p.	Plac Wolności 14
Bank Brzeski i Załuski, Tow. Komandyt.	Nowa 7 8
Bank Centralny, Tow. Akc., BANK HANDLOWY W WARSZ.	Stary Rynek 58 ODDZIAŁ W POZNANIU Plac Wolności 4
Bank Kratochwill i Pernaczyński	Plac Wolności 18
Bank Kupiecki Roman Kahl i Ska.	Ul. Skarbowa 21
BANK KWILECKI, POTOCKI I SKA. TOW. AKC.	• Al. Marcinkowskiego 11
Bank Ludowy T. z o. p.	Ul. Dąbrowskiego 53 55
Bank Mieszczanstwa Polskiego	Ul. Pawła 3
Bank Młynarzy Zachodnich Ziem Polskich Tow. Akc.	Św. Marcin 39
BANK OSADNICZY Tow. Akc.	Ul. Gwarna 18
Bank Poznański Tow. Akc.	Ul. 27. Grudnia 4
Bank Poznańskiego Ziemstwa Kredytowego	Ul. Wjazdowa 11
Bank Pożyczkowy T. z o. p., BANK PRZEMYSŁOWCÓW T. A.	Ul. Głogowska 98 CENTRALA: Stary Rynek 73/74 Oddz. miejskie: Ul. 27. Grudnia 2, Sewer. Mielżyńskiego 7, Stary Rynek 71 72, Ulica Matejki 48/49
Bank Rolniczo-Handlowy Władysław Radomski Tow. Akc.	Plac Wolności 18
Bank Rzeźnicki Sp. z o. p.	Rzeźnia Miejska
Bank Wielkopolski	Ul. Św. Marcin 39
Bank Wzajemnej Pomocy T. z. z o. p.	Stary Rynek 79
Bank Zbożowy Tow. Akc.	Ul. Franc. Ratajczaka 1
Bank Cukrownictwa Tow. Akc. (dawn. Bank Ziemiński)	Ul. Sew. Mielżyńskiego 2
Bank Zjednoczenia Tow. Akc. BANK ZWIĄZKU SPÓLEK ZA- ROBKOWYCH	Al. Marcinkowskiego 8 CENTRALA: Plac Wolności 15 Oddz. miejskie: Al. Mar- cinkowskiego 21, 24, 26, Plac Wolności 2 3, ul. Dąbrowskiego 49, ul. Głogowska 100 Gwarna 19 Al. Marcinkowskiego 12
POLSKA KRAJOWA KASA PO- ŻYCZKOWA	Plac Wolności 89 i 11
POLSKI BANK HANDLOWY T. A.	Oddz. miejski: St. Rynek 94
POZNAŃSKI BANK ZIEMIAN TOW. AKC.	Podgórna 10, Oddział miejski: 27. Grudnia 9
Centrala Żyrowa Kas Oszczędności	Ul. Pocztowa 4
Wielkopolski Bank Rolniczy T. Akc.	Ul. 27. Grudnia 5
Rolnik, Sp. z. z o. odp.	Ul. 27. Grudnia 11
Centrala Rolników	Plac Wolności 17
„Gleba“ Bank Rolniczy	Ul. Szkolna 11

Czasopisma wychodzące w Poznaniu.

A. Pisma codzienne.

DZIENNIK POZNAŃSKI
GAZETA POWSZECHNA
GAZETA POZNAŃSKA
GŁOS PORANNY
GONIEC WIELKOPOLSKI
KURJER POZNAŃSKI
ORĘDOWNIK
POSTĘP
PRAWDA
PRZEGLĄD PORANNY
RZECZPOSPOLITA

Ul. Pocztowa 8
Aleje Marcinkowskiego 18
Ul. Murna 2
Ul. Św. Marcin 70
Aleje Marcinkowskiego 25
Ul. Św. Marcin 70
Ul. Św. Marcin 70
Ul. Św. Marcin 37
Ul. Półwiejska 20
Ul. 27. Grudnia 5
Ul. Piekary 22

B. Pisma perjodyczne.

Bartnik Wielkopolski
Brzask
Chleb Św. Antoniego
Dziennik Rozporządzeń Prac
Kol. Państw. w Poznaniu
Dziennik Urzędowy Mini-
sterstwa byłej dzieln. pr.
Flota Napowietrzna
Gazeta dla Kobiet
Gazeta Mleczarska
Głos Wielkopolanek
Harcerz
Jeź
Kosynier
Mały Świątek
Młoda Polka
Miesięcznik Kościelny
Moda
Nasz Sztandar (Kurj.)
Nasza Gazeta
Obywatel - Tyg. Oświatowy
Orędownik p. Poznań-Wsch.
Orędownik p. Poznań-Zach.
Pokraka
Poradnik dla Spółek
Poradnik Gospodarski

Praca
Przeгляд Graficzny
Przeгляд Kupiecki
Przeгляд Miesięczny Org.
Ob. Pracy
Przeгляд Muzealny
Przewodnik Katolicki
Przewodnik Społeczny
Przyjaciel Młodzieży
Robotnik
Rynek Drzewny
Samopomoc Akademicka
Świt
Tygodnik Ludowy
Tygodnik Nauczycielstwa
Polskiego
Unitas - Wiad. dla duchow.
Warsztat i Rola
Warta
Włościanin
Wychowanie Fizyczne
Zdrój, dwutygodnik ilustrow.
Ziemianin
Ziemia Polska
Żołnierz Wielkopolski

Kupiec
Drogerzysta
Przeгляд Włóknisty

Rynek Metalowy
Dom Gościnny

O WYCHODŹTWIE POLSKIM

DO STANÓW ZJEDNOCZONYCH PÓŁNOCNEJ AMERYKI.

(Poniższe dane są streszczeniem szeregu artykułów „Nowin Polskich” wychodzących w Milwaukee (w stanie Wisconsin), wydawnictwa przeznaczonego specjalnie dla Polski, oraz własnych przeważnie krytycznych uwag autora Red.)

I. Początki i rozwój Osadnictwa Polskiego w Ameryce.

Rocznik „American Pioneer” z r. 1844, wspomina o niejakimś Polaku Janie z Kolna, na Mazowszu, który będąc w służbie króla duńskiego Christjana, wylądował w Ameryce na okręcie Królewskim w r. 1476. „New York General Records” (rocznik XXIII, str. 26, 33, zaś 139-47) wykazuje, że Albert Zborowski osiedlony w New Jersey zawierał w roku 1662 kontrakty z Indianami. Jeden z potomków jego, pod zmienionem już nazwiskiem Abrahama O. Zabriskiego był skarbnikiem stanowym i kanclerzem w New Jersey(!). „American Pioneer (I 119, II 325) i Rosevelt” Winning of the West (vol. I. 164) opowiadają o Jakubie Sadowskim, który w r. 1770 osiadł w Nowym Jorku i dotarł poraz pierwszy w owych czasach aż do Kentucky. Od niego wywodzi swój ród rodzina Sanduskych w Ohio.

Najsławniejszymi Polakami przybywającymi do Stanów Zjednoczonych w wieku 18. byli Tadeusz Kościuszko, i Kazimierz Pułaski, pierwszy wylądował w r. 1776 (październik) w Filadelfji, drugi rok później w r. 1777. Obaj wzięli czynny i zaszczytny udział we wojnie niepodległościowej amerykańsko-angielskiej w której poległ Pułaski w bitwie pod Savannah (9 października 1779 r.) Kościuszko jako wyższy oficer artylerji, inżynier i budowniczy, w walnej mierze przyczynił się do zwycięskiego zakończenia wojny, której rezultatem było jak wiadomo, uznanie niepodległości Stanów Zjednoczonych przez Anglię (20 stycznia 1783.) Wdzięczny naród amerykański utrwalił pamięć Kościuszki i Pułaskiego, licznymi pomnikami a także niektóre miejscowości amerykańskie nazwiska ich przyjęły.

W r. 1796 przybył do Ameryki towarzysz niewoli Tadeusza Kościuszki, sławny poeta i twórca „Śpiewów historycznych”, Juljan Ursyn Niemcewicz. Pierwszym biskupem katolickim w Stanach Zjednoczonych był ks. Jan Carroli (1736—1815), którego łączyła z Kościuszką jako i z stryjecznym bratem tegoż, ks. Kazimierzem Kościuszką, jezuitą, szczerą przyjaźń. Pierwszą parafję „słowiańską” założył ks. Biskup Carroli pod wezwaniem św. Franciszka w Cecil, Md; proboszczem był ks. Galiczyn, któremu pomagał w pracy duszpasterskiej Czech, ks. Brozyusz.—

Emigracja polska po powstaniu z r. 1831, nie była z natury rzeczy zarobkową, lecz polityczną, chcąc pozyskać opinię świata dla Polski, jednakowoż jak wiemy, z negatywnym rezultatem.

Właściwa emigracja do Stanów Zjednoczonych nastąpiła dopiero po roku 1875, gdzie wskutek napływu żywołu niemieckiego do naszych dzielnic, ucisku narodowości i religji (walka kulturalna) i systematycznego rugowania wszystkiego co polskie z urzędów i kościoła, nastąpił żywiołowy ruch emigracyjny, który zwrócił się w pierwszej linji do Stanów Zjednoczonych, a dopiero w latach dziewięćdziesiątych do innych krajów Ameryki a mianowicie Brazylii i Argentyny. Do Stanów Zjednoczonych ciągnęła emigrantów wieść o prawdziwej wolności, łatwość zarobkowania i nadzieja znalezienia „szczęścia” za morzem. Wychodźtwa to, wskutek nader skromnych funduszy jakie posiadało, nieznamości języka, bez jakiegokolwiek opieki i oparcia, skazane było na ciężką pracę, niewygody i głód, wyzyskiwane przytem niejednokrotnie przez niesumiennych agentów. Ostoją i ogniskiem wychodźców polskich, pozbawionych jakiegokolwiek opieki rządowej, został kościół katolicki, który łączył chłopą — wychodźcę — przez głęboką wiarę jego z najdroższymi

wspomnieniami w kraju i jednoczył nadzieję ludu tego w pomoc Opatrzności w zmartwychwstanie Polski. Rodziny wychodźców wnosząc domy swoje dookoła kościołów polskich, wprowadzały do zbożnego, wspólnego pożycia, dawne tradycje ojczyste, pamiątki świąt, obchodów narodowych, pieśni ojczystych i prastarych zwyczajów i obyczajów naszych.

Patrząc dzisiaj na sieć ogromną 750 parafji polskich w Stanach Zjednoczonych, najlepiej ocenić możemy, jaką ta wspólność wiary dla wyrobienia i obrony narodowej wychodźstwa, miała doniosłość.

Gdziekolwiek zbudowano kościół, tam zbudowano i szkołę polską, która miała uratować dla ojczyzny najdroższą spuściznę i cześć, działość polską. Słusznie wspominają wychodźcy amerykańscy ofiarność swoją na cele kulturalno-oświatowe. Te setki i tysiące szkół, ochronek i przytułków, rozsianych po całym obszarze Stanów Zjednoczonych, to ich wyłączną pracą i krwawicą zbudowane i utrzymywane!

Dorobek kulturalno-oświatowo-społeczny wychodźstwa polskiego w Stanach Zjednoczonych przedstawia się w ogólnych zarysach, jak następuje: Istnieje w Stanach Zjednoczonych z górą 25 wielkich organizacji polskich z kapitałem ubezpieczeniowym na przeszło 200 milionów dolarów. Organizacje te zaprawiają wychodźstwo do praktycznego braterstwa, dają każdemu pewne oparcie na wypadek kalectwa, choroby, śmierci i bezrobocia; zapewniają mu także pomoc na wychowanie działości i na wykształcenie wybitnych talentów. Z organizacji polskich najstarszą i największą jest:

1. „Związek Narodowy Polski“. Ma on poza sobą półwiekową pracę i przy ogólnej liczbie członków 150,000, liczy przeszło 60 milionów dolarów kapitału ubezpieczeniowego. Z. N. P. posiada własny dom w Chicago, kolegium Związkowe w Cambridge Springs (Pa) i dom emigracyjny w Nowym Jorku. W domu Związkowym Chicago ma Z. N. P. własną drukarnię, w której wychodzi organ urzędowy „Zgoda“, oraz pismo codzienne „Dziennik Związkowy“. W górnych salach znajdują się znaczna biblioteka, czytelnia etc. Drugą z rzędu najliczniejszą organizacją jest

2. Zjednoczenie Polskie Rzymsko-Katolickie w Chicago, założone w r. 1874. Liczy ono 869 towarzystw, 105,000 członków, 2,000,000 dolarów majątku, pozatem poważny fundusz, zaopatrzenie w kalectwie i chorobie, oraz fundusz Pomocy Naukowej. Posiada własny dom w Chicago, bibliotekę, drukarnię z organem „Naród Polski“; w jesieni r. b. wydawać będzie także pismo codzienne.

3. Pokrewnem Zjednoczeniem jest „Stowarzyszenie Polaków w Ameryce“ pod opieką św. Trójcy w Milwaukee, (Wis.) Liczy 145 grup i 11,000 członków; majątku posiada przeszło 91,000 dolarów. Wydaje własny organ miesięcznik „Stowarzyszeniec“.

4. Katolicką organizacją dla młodzieży jest „Macierz Polska“ założona przez ks. proboszcza Franciszka Gordona, która liczy 85 oddziałów i przeszło 5,000 członków, oraz około 60,000 dolarów majątku.

5. Oświatową organizacją młodzieży jest także „Stowarzyszenie Filaretów“ w Pittsburgu (Pa). Moderatorem stowarzyszenia jest ks. M. Sonnenfeld.

6. Związek Sokolów Polskich utworzył się z istniejących już licznych gniazd sokolich, w dniu 7. stycznia 1894 r. Założycielami byli Druhowie: Kazimierz Żychliński, A. Dziadula, Leon M. Nowak, ś. p. Szczęsny Zahajkiewicz i I. Szczepański. Związek liczy 12 okręgów, 518 gniazd i 18,074 członków. Funduszu 100,000 dolarów.

7. „Unja Polska w Ameryce“ składa się nieomal wyłącznie z robotników. Rozpada się na oddział buffalowski w Buffalo i pensylwański w Wilkes Barre. Ostatni istnieje już 25 lat posiada 21,523 członków i 293,000 dolarów majątku. Oddział buffalowski liczy 19,890 członków, majątku 265,000 dolarów oraz własny dom w Buffalo.

8. Stowarzyszenie Polskie Rz.-Kat. w Detroit, liczy członków około 10,000 i posiada 60,000 dolarów majątku.

9. Zjednoczenie Pol. Rz.-Kat. w Bay City, (Mich) liczy około 3,000 członków i ma 45,000 dolarów majątku.

10. Zjednoczenie Polskie Rzym.-Kat. w Toledo (Ohio) liczy 49 towarzystw, 2,000 członków i posiada 30,000 dolarów majątku.

11. Kasa Pośmiertna im Ad. Mickiewicza nr. 1. w Filadelfji (Pa), liczy 527 członków ubezpieczonych na 144,150 dolarów.

12. „Związek Polaków w Stanie Ohio” liczy 90 grup, 6,644 członków i posiada 183,000 dolarów majątku.

13. Unja Św. Józefa Polsko-Katolicka w Pensylwanji liczy 3,461 członków i 76,593 dolarów majątku.

14. Stowarzyszenie Synów Polski w Jersey City (N. J.) ma członków 1,800, majątku 42,129 dolarów. Organ Stow. „Głos Narodu”.

15. Polskie Stowarzyszenie Kasy Pośmiertnej pod opieką św. Jana Kantego we Filadelfji, liczy 69 grup, 16,819 członków i 105,765 dolarów majątku.

16. „Związek Polaków w Stanie New Jersey” z siedzibą w Newark (N. J.) liczy 17 grup, około 1,000 członków i posiada 3,300 dolarów majątku.

18. Kasą Pośmiertną św. Stanisława B. M. w Nauticoke (Pa) majątku około 5,000 dolarów.

19. Zjednoczenie Polsko-Narodowe w Brooklynie (N. J.) liczy 94 grup 6,325 członków, posiada majątku 75,000 dolarów i własny dom w wartości 12,000 dolarów. Organem Zjednoczenia jest „Czas”, wychodzący w Brooklynie (N. J.)

20. Związek Młodzieży Polskiej z siedzibą w Boston (Mass.) ma 41 oddziałów i liczy 2,500 członków. Pozatem wymienić należy jeszcze kilka większych Stowarzyszeń jak:

21. Związek Śpiewaków Polskich posiadający 4 okręgi.

22. Stowarzyszenie Organistów Polskich w Chicago, dalej

23. Związek Wojsk Polskich w Chicago liczący 5,000 członków. Istnieją jeszcze Stowarzyszenia ściśle zawodowe, łączące adwokatów, lekarzy, aptekarzy etc. w osobne stowarzyszenia, dalej Stowarzyszenia Naukowe, Kółka Literackie etc. Z Organizacji Kobiet najwybitniejsze miejsce zajmuje:

24. Związek Polek w Chicago. Liczy on 200 grup i 15,000 członkiń, kapitał ubezpieczeniowy wynosi 8,980,000 dolarów, Związek posiada własny dom i organ, Głos Polek, bibliotekę, pozatem 201,590 dolarów własnego majątku.

Zasługę wytworzenia ze „Związku Polek” zdrowej i pożytecznej organizacji dzielą przewodnicząca Związku i współzałożycielka jego pani Stefanja Chmielińska, pani Anna Neuman, oraz panna Emilja Napieralska.

25. Odłam Polek w Cleveland ma w tym mieście Stowarzyszenie Polek w Stan. Zjedn., które liczy 26 grup i około 1,000 członkiń.

26. Wymienić jeszcze należy „Centralne Towarzystwo Polek” w Chicago, liczące około 700 członkiń. Zasłużoną Kierowniczką Towarzystwa i założycielką tegoż jest pani Wiktorja Szymańska z Wojciechowa. Na ogół można podzielić wszystkie niemal wyżej wymienione Stowarzyszenia na 2 grupy ogólne: pierwsza, mająca charakter wyznaniowy, gdyż członkami mogą być tylko „praktykujący” atolicy, podlega wpływom „Zjednoczenia Kapłanów Polskich Rzymsko-Kat.”, Polskiej Radzie Narodowej, oraz Zjednoczeniu „Polaków Rzymsko-Kat.” Na czele drugiej grupy stoi „Związek Narodowy Polski.”

Obydwie grupy pracowały dodatnio w zakresie obranym. Obóz katolicki nietylko ugruntował byt parafji i szkoły polskiej, ale przeprowadził także zaopatrzenie wychodźstwa w polskie szkoły

niższe i wyższe. Pierwsze miejsce zajmie tu Seminarjum Polskie w Orchard Lake (Mich), ocenione w wartości budynków i zakładów naukowych na 75,000 dolarów.

Drugie miejsce zajmuje Kolegium Św. Stanisława Kostki w Chicago, założone i utrzymane przez O.O. Zmartwychwst, którego zasłużonym długoletnim rektorem był do niedawna obecny generał O.O. Zmartwychwstańców, ks. Władysław Zapała. Kolegium to, wyposażone we wszystkie przywileje uniwersyteckie, wykształciło już całe pokolenia dzielnych obywateli, zajmujących dziś wybitne zawodowe stanowiska. Kolegia z zakresem gimnazjalnym istnieją dalej w Chicago, przy parafii Św. Trójcy pod kierunkiem ks. Prob. Sztuczki, w Erie, kolegium Św. Jana Kantego, założone przez ks. Konsultora Ignasiaka, Kolegium franciszkańskie Św. Bonawentury w Pulaski (Wis.); Kolegium O.O. Zmartwychwstańców Św. Hieronima w Kanadzie, tudzież 2 żeńskie — Akademia Św. Rodziny i Akademia Sióstr Zmartwychwstania Pańskiego.

Wiekopomnem dziełem duchowieństwa polskiego w Stanach Zjednoczonych jest wzorowo urządzone „Sierociniec“ św. Jadwigi w Niles (Ill.) w pobliżu miasta Chicago.

Obok tego Sierocinca istnieje poza obrębem Chicago 29 lokalnych instytucji i kilkadziesiąt ochronek, dających opiekę dzieciom w czasie, gdy rodzice są przy pracy. Dziełem duchowieństwa są także szpitale polskie i domy starców i kalek. W pracy tej olbrzymiej przewodniczy duchowieństwu polskiemu i całemu wychodźstwu mąż prawy i zacny, ks. Biskup Paweł P. Rhode, pierwszy, i obecnie jedyny biskup polski w Stan. Zjedn. Należy stwierdzić zasługi tego znakomitego arcybiskupa, dla którego całe wychodźstwo zachowuje cześć najgłębszą. W drugiej (świeckiej) grupie, o charakterze postępowym, prym dźwizy:

Związek Narodowy Polski. Założył on i utrzymuje własnym sumptem, Dom Emigracyjny w Nowym Jorku, dający ochronę i opiekę emigrantom przybywającym do Stan. Zjedn. Dalej wymienić należy Kolegium w Cambridge Springs (Pa.) zaliczone podczas wojny do liczby instytucji mechaniki i inżynierji. Związek N. P. utrzymuje także wspólnie Muzeum pamiątek i największą bibliotekę polską w Stanach Zjednoczonych.

Stwierdzając dorobek materialny wychodźstwa naszego w Stan. Zjedn. należy uwzględnić, że są to wyłącznie oszczędności i zasoby ciężko pracującego ludu. Pomimo to wykazały ścisłe obliczenia statystyczne, że suma oszczędności przesyłanych w ostatnich latach przed wojną do kraju, wynosiła przeciętnie 25,000,000 dolarów rocznie. (Gdybyśmy powyższą sumę mieli obecnie (w sierpniu 1921) do dyspozycji, zapłacilibyśmy nią nieomal połowę całego długu Rzeczypospolitej Polskiej przyp. autora.) Tutaj należy uwzględnić, że to tylko część dorobku wychodźstwa naszego w Stan. Zjedn. Lwią część obracano na zagospodarowanie się, zakupno nieruchomości, sprzętów etc. Statystyka wykazuje, że blisko $\frac{2}{3}$ ojców rodzin od lat zamieszkałych w Stan. Zjedn., posiada własną strzechę, mogącą pomieścić jedną do dwóch rodzin. Domy te kupują osadnicy polscy w ten sposób, że przez szereg lat wpłacają tygodniowe składki do towarzystw oszczędnościowo-budowlanych, a uzyskawszy sumę równającą się połowie wartości domu, kupują go, zaciągając pożyczkę w tymże towarzystwie na drugą połowę.

Polskich realności nieobdłużonych nie ma więcej jak 25%, reszta obciążona jest pożyczkami we wyżej wspomnianych towarzystwach, które osadnicy zwolna spłacają.

Towarzystwa oszczędnościowo-budowlane wykazywały przed wybuchem wojny majątku na ogół 39,147,462 dolarów.

W stanie Illinois istnieje: „Liga Polskich Spółek Budowlano-Pożyczkowych“, obejmująca 76 spółek, z kapitałem 7,633,597 dolarów.

W stanie Wisconsin jest 11 spółek, których majątek wynosi 2,724,000 dolarów. W Pensylwanji 31 spółek, z przeszło 10 milionami dolarów. W ostatnich latach powstała pierwsza spółka ubezpieczeniowa od ognia pod nazwą: Great Lakes Insurance Co, z kapitałem 2,000,000 dolarów. Prezes tej instytucji jest zasłużony w kolonji amerykańskiej, znany działacz i syndyk miejski Nikodem L. Piotrowski.

Wychodźcy w stanach Wisconsin, Illinois, Michigan, i Pensylwanji posiadają dość znaczne posiadłości wiejskie, zwane „farmami“, lecz przeważna część tychże jest znacznie obdłużona. Niedokładne dane statystyczne, sporządzone z inicjatywy „Wydziału Narodowego“, wykazują wartość ogólną tychże farm na 100 milionów dolarów, z obciążeniem dwudziestopięć-procentowem. Żyłka ryzyka, tkwiąca w każdym Amerykaninie, spowodowała także licznych farmerów polskich do zawierzenia krociowych sum spekulantom żydowskim i obcym bankom—licząc na łatwy i wielki zysk,—sum idących w miliony dolarów, a straconych bezpowrotnie. Gdy w ostatnich latach zaostrzono kontrolę rządową nad tymi prywatnymi „bankami“, rzuciły się na nasz lud agencje rozmaitych korporacji, które uzyskały prawo gromadzenia kapitału akcyjnego. W okresie wojny i tuż po zawarciu zawieszenia broni, kampanja ta, na kieszeń naszego wychodźstwa w Ameryce, przeszła wszelkie wyobrażenia. Jedynie słowa przestrogi, Wydziału Narodowego i obawa przed napiętnowaniem odnośnych praktyk, powstrzymała szereg największych nadużyć.

To też jest powodem, że „Wydział Narodowy“ niema przyjaciół w tych grupach i agencjach, i że one gorliwie zabiegają, ażeby ten „przeklęty“ Wydział Narodowy coby prędzej skasować. Nawet kilkakrotnie starano się, dzięki Bogu bezskutecznie, za pomocą przekupstwa „zyskać“ członków wybitnych Wydziału N., ofiarowując im krocie tysięcy dolarów za tolerowanie tych praktyk, względnie za udzielanie swej „firmy“. Ale zabiegi odnośnych agentów rozbiły się o wytyczne zasady, postawione przez prezesa Wydziału I. F. Smulskiego, do których na ogół wszyscy członkowie W. N. się stosowali.

Będąc jeszcze skarbnikiem stanu Illinois (główne miasto Chicago) I. F. Smulski powziął myśl założenia Banku Polskiego, któryby położył tamę wyzysku i oszukaństwu biednego wychodźstwa przez pomniejsze banki prywatne.

W czerwcu 1907 r. założył Smulski z pomocą wybitnych Amerykanów pierwszy w Stanach Zjednoczonych Bank polski pod nazwą „North-Western Trust and Savings Bank“. Już w pierwszych kilku miesiącach zasoby Banku dosięgły blisko miliona dolarów. Dzisiaj wynoszą fundusze własne Banku niemal dwadzieścia pięć milionów dolarów. Wzorem tego pierwszego banku polskiego, przy czynnej pomocy Smulskiego, powstają dalsze polskie banki: „Depositors Bank“ w Town of Lake, „Fullerton State Bank“ na Jadwigowie, „Second North Western Bank“ w Avendale, „Union-Bank“ w So. Chicago. Banki te posiadają razem prawie 10,000,000 dolarów własnego kapitału (nie licząc banku I. F. Smulskiego) i rozwijają się pomyślnie. W dalszym ciągu zakładają: p. Maksymiljan Nowak bank pod nazwą „Broadway National Bank“ w Detroit, bracia Kruszewscy założyli bank „Michigan State Bank“ i t. d. Z rozwojem Banków polskich idzie równolegle zapotrzebowanie sił fachowych, wyszkolonych w powyższych instytucjach, poszukiwanych nawet przez banki amerykańskie, przez co otwiera się dla tychże pracowników korzystne pole zarobkowania i dojścia z czasem do poważnych stanowisk.

Reasumując dorobek i majątek polskiego wychodźstwa amerykańskiego w Stanach Zjednoczonych przychodzimy do następujących cyfr:

Wychodźcy posiadają:

a) w polskich bankach około	35,000,000 dol.
b) w amerykańskich bankach i instytucjach rozrzuconych po wszystkich stanach, około	75,000,000 dol.
c) W towarzystwach oszczędnościowo-budowlanych około	50,000,000 dol.
d) Oszczędność i gotówka w przechowaniu osobistem lub prywatnem ca.	50,000,000 dol.
e) Majątek wielkich organizacji polskich	20,000,000 dol.
f) Suma ogólna w posiadanych przez Polaków w Stanach Zjednoczonych „bondów” wolnościowych pożyczki amerykańsk. i w znaczkach oszczędnościowych ca.	200,000,000 dol.
g) w polskich papierach wartościowych (polska pożyczka państwa, akcje etc.)	20,000,000 dol.

Razem więc około 450,000,000 dol.,

które wychodźtwa amerykańskie z biegiem lat zaoszczędziło, nie licząc tu oczywiście wartości posiadanych domów, sklepów, składów, przedsiębiorstw etc.

W skutek zakończenia wojny minął i w Ameryce okres „złoty”. Zarobki znacznie zredukowano, tysiące robotników naszych, zatrudnionych w przemyśle wojennym, zostało bez pracy. Następują nieustanne strajki, wywoływane przez socjalistów i żywiły przewrotowe, które bynajmniej nie wpływały dodatnio na uspokojenie umysłów i... żołądka, wskutek czego niejeden z wychodźców, będący dłuższy czas bez pracy, zmuszony jest czerpać ze swych oszczędności. To samo dotyczy mniej lub więcej handlu i przedsiębiorstw przemysłowych polskich.

II. Akcja ratunkowa Wychodźtwa we wojnie wszechświatowej.

W akcji ratunkowej w Polsce, spowodowanej wojną wszechświatową, wychodźtwa amerykańskie wybitny wzięło udział. Utworzono Polski Centralny Komitet Ratunkowy (P. C. K. R.) który współpracował z założonym przez trzech najwybitniejszych i zasłużonych mężów odradzającej się Polski—Sienkiewiczem, Paderewskim i Mec. Osuchowskim, Generalnym Komitetem Ratunkowym w Vevey w Szwajcarii. Ze zestawień urzędowych, sporządzonych przez Wydział Narodowy wynika, że wychodźtwa złożyło na cel powyższy w zwyż 15. milionów franków! Subwencjonowano biura Propagandy Polskiej, które Polska Rada Narodowa w kraju, pod wodzą p. Cieńskiego istniejąca, utworzyła w Rzymie, w Paryżu i Londynie. Wygotowano Odezwy do Narodu Amerykańskiego, w sprawie konieczności odbudowy niepodległej Polski.

Pozatem wygotowano Memorjał w tej sprawie do prezydenta Stanów Zjednoczonych, zbierając pod tymże memorjałem miljonową liczbę podpisów; urządzono na rzecz Polski kilkadziesiąt wieców, rozesłano odezwy odpowiednie do burmistrzów większych miast Stanów Zjednoczonych, co przyczyniło się wielce do spopularyzowania sprawy polskiej w społeczeństwie amerykańskim.

Ignacy I. Paderewski, przybywszy w kwietniu 1915 r. do Stanów Zjednoczonych, rozwinął szeroką i owocną akcję ratunkową na rzecz ofiar wojny. Stworzył on, celem zebrania ofiar od Amerykanów, Komitet Ratunkowy pod nazwą „Polish Victim's Relief Fund”, który dał około miliona dolarów Komitetowi Generalnemu na ręce Henryka Sienkiewicza w Vevey.

Widoczna i porywająca miłość sprawy polskiej i wymowa u tego niepospolitego męża, zdobyła dla niej najwpływowszych Amerykanów.

Urządzono, celem zebrania odpowiednich funduszy, po kolei: Dzień Polski, Dzień Polek, Ofiarę Robotników, Dzień jednego dnia pracy, Rocznicę Kościuszkowską, Obchód Grunwaldzki etc. W akcji politycznej wszystkie trzy zabory i kraje t. zw. „zabrane”, stanęły

razem pod hasłem jednolitego kierownictwa sprawy polskiej, przy udziale zorganizowanego wychodźstwa. Na tej podstawie przyszło w Lauzanne do utworzenia „Komitetu Narodowego Polskiego” w Paryżu. Prezesem został Roman Dmowski, przedstawicielem w Stanach Zjednoczonych Ignacy Paderewski, skarbnikiem dzisiejszy poseł polski w Paryżu, ordynat hr. Maurycy Zamojski. Oprócz tego należeli do Komitetu Marjan Seyda, Erazm Piltz etc. —

Gdy w dniu 4. czerwca 1917 r. prezydent Rzeczypospolitej Francuskiej wydał dekret o formacji samorządowej armji polskiej, wychodźstwo amerykańskie jak wiadomo; wzięło liczny i wybitny udział w tejże. Z inicjatywy Wydziału Narodowego utworzono Komisję Wojskową, w której władzę polską reprezentowali pp. Teodor M. Hełliński, Dr. Tadeusz Starzyński i Aleksander Znamięcki. Główna praca i odpowiedzialność jednakowoż przypadała w udziale Wydziałowi Narodowemu. Celem skutecznego poparcia sprawy polskiej a nadewszystko celem zebrania potrzebnych milionowych funduszy — Wydział Narodowy zwołał w sierpniu 1918 r. Walny Sejm Wychodźstwa Polskiego w Stanach Zjednoczonych do Detroit (Mich.) w którym wzięł udział prezes K. N. P. w Paryżu, Roman Dmowski, oraz przedstawiciel K. N. P. na Stany Zjednocz. Ignacy Paderewski. Sejm powitał serdecznym telegramem prezydent Wilson, sekretarz stanu dla spraw wewnętrznych Lane, i sekretarz wojny Baker. W sejmie wzięło udział 946 delegatów wszystkich polsk. organizacji.

Sejm uchwalił podatek narodowy, który przyniósł dochodu nieomal 5,000,000 dolarów. Z sumy tej przeważną część zużyto na:

1. Armję polską we Francji,
2. Szpital i opiekę rannych,
3. dla głodnych w Polsce,
4. na pomoc robotnikom warszawskim,
5. na pomoc kolejarzom w Polsce,
6. na mleko skondensowane dla dziatwy polskiej,
7. na transport dziatwy polskiej do Szwajcarii i Anglii,
8. na ociemniałych i kaleki we wojnie,
9. dla jeńców wojennych,
10. na poparcie plebiscytu.

Oprócz tego wysłano, jak wiadomo, z pomocą Stanów Zjednoczonych (które udzieliły kredyt w wysokości 100 milionów dolarów) całe ładunki okrętowe żywności do Polski, również wszelkich innych artykułów, jak bielizny, cukru, kawy, herbaty, mleka kondensowanego, lekarstw etc. etc.

Drugi Sejm Wychodźstwa zwołano na dzień 10 listopada 1919 r. do Buffalo (N. J.) Byli obecni: Pierwszy poseł Rzeczypospolitej Polskiej, Ks. Lubomirski wraz z małżonką, Minister Fr. Pułaski, Generał Brink, Komisarz Finansowy Dr. Jan Adamski, gen. Konsul polski Barthel de Weydenthal w Nowym Jorku, oraz Herbert Hoover, znany filantrop i przyjaciel Polaków. Delegatów było 700. Uchwały zapadły podobne jak na pierwszym Sejmie, a zmierzające do jeszcze wydatniejszego kontynuowania akcji ratunkowej w Polsce. Ogółem wydano na akcję ratunkową od 1. grudnia 1919 r. do 10 listopada 1920, 392,401 dolarów.

Wydział Narodowy zajmował się także sprawą powrotu Hallerczyków zdezarmowanych wskutek żądania koalicji a zapewne głównie Anglii i Stanów Zjednoczonych. Polska tem więcej to odczuwała, gdyż zagrażał jej wówczas najazd bolszewicki. Ogółem przewieziono dotąd na transportowcach amerykańskich ca. 20,000 Hallerczyków do Stanów Zjednoczonych. Z kasy Wydziału Narodowego wypłacono Hallerczykom tytułem zapomogi razem 182,500 dolarów. Hallerczycy utworzyli w Ameryce Związek Weteranów Armji Polskiej, którego prezesem jest znany zaszczytnie lekarz - Hallerczyk, Dr. Aleksander Pietrzykowski. Na cele plebiscytu ofiarowało wychodźstwo ca. 100,000 dolarów. Poza tem wydano 60,000 dolarów na Wydawnictwo Wielkiej Encyklopedji w trzech językach: polskim, angielskim i francuskim, która podczas obrad pokojowych w Paryżu przyniosła ogromną korzyść sprawie polskiej.

Wydział Narodowy dał subwencję na Instytut Staszycza na ręce ministra Pułaskiego, na Uniwersytet Lubelski i wiele innych Instytucji Polskich w kraju.

III. Statystyka.

Liczba Polaków w Stanach Zjednoczonych wynosi 4,224,077 mieszkańców. Domy własne lub farmy posiada 18,1%. Na 100 familji w 35 pracuje na utrzymanie ojciec, w 9 przyczyniają się także dzieci, w 36 przyczyniają się do utrzymania rodziny t. zw. opłaty borderów czyli stołowników, w 20 rodzinach (na sto) zarabia matka, lub razem mieszkający krewni. Językiem angielskim włada w 5-ciu latach 5,9% do 10-ciu lat 19,8% po 10 latach 55,5%. Przeciętnie włada językiem angielskim na ogólną liczbę wychodźców polskich 39,1%. W kryminalnych przestępstwach wykazują Polacy 4,03% mniej od Anglików, Niemców, Rosjan i Włochów. Analfabetów-wychodźców jest 15%, 85% mężczyzn umie czytać po polsku, 76,4% czytać i pisać po polsku, 55,5% w języku polskim i angielskim; co do kobiet 79,1% umie czytać, 70,8% czytać i pisać po polsku; w latach życia od 16-30 umie czytać i pisać w języku polskim i angielskim 60% młodych Polek. Majątek Polaków w Stanach Zjednoczonych, biorąc za podstawę 4 miliony ludności polskiej, wynosi 8 miliardów dolarów. —

Reemigrację Wychodźstwa amerykańskiego do kraju winny przeprowadzić celowo Rząd Polski i instytucje powołane, ażeby z reemigrantów nie tworzyć nowych milionerów i multimilionerów, lecz umożliwić im założenie warsztatu pracy, możliwie podobnego jak posiadali w Ameryce. Przeliczenie waluty amerykańskiej powinno nastąpić podług ściśle określonych norm i jej faktycznej i rzeczywistej wartości — w stosunku do marki polskiej Nikt chyba nie będzie mniemania, że należy zapłacić reemigrantowi za dolara ca 2,000. M. p. (początek sierpnia 1921) gdyż w tym wypadku każdy reemigrant będzie „multimilionerem” a co gorsza pasażerem, gdyż mając n. p. 5,000 dolarów, otrzymałby za to ca 10,000,000 M. p. Kupiwszy za owe pieniądze n. p. akcji bankowych lub przemysłowych, każdy z nas może sobie łatwo wyliczyć, że nawet przy obecnej drożyznie, ów reemigrant absolutnie pracować nie potrzebowałby, żyjąc sobie „sans souci” - bez trosk z rent powyższych.

Dlatego uważamy że reemigrację polską ze Stanów Zjednoczonych do kraju należy tak długo wstrzymać, dopóki nie nastąpi sanacja finansów polskich, względnie ustalenie jednostki monetarnej waluty polskiej, posiadającej należną jej siłę nabywczą i zamienną.

Do sanacji naszej gospodarki finansowej dojdziemy zdaniem naszym przez:

1. zmniejszenie importu zbędnych artykułów, zwłaszcza luksusowych (owoce południowe, perfumy, kosmetyki, wina, papierosy, materiały etc.)
2. zwiększenie eksportu (drzewo, wyroby z drzewa, cement, ziemiopłody, owoce, materiały (Łódź!), wyroby ze skóry etc.)
3. odpowiedni system opodatkowania bezpośredniego oraz pośredniego (alkohol, używki etc.)
4. jednorazową daninę dla Państwa, (podobnej niem. Reichsnotopfer) od majątków w wartości w wyż 500,000 M., względnie od dochodu w wyż 25,000 M. miesięcznie.
5. redukcja i odpowiedni dobór urzędników państwowych.
6. pomnożenie i udoskonalenie środków transportowych oraz przez większe wykorzystanie dróg wodnych.
7. zatrzymanie względnie podwyższenie norm celnych dla artykułów luksusowych, importowanych do kraju, obniżenie tychże dla artykułów niezbędnych, a podwyższenie cel

wywozowych, pozwalając natomiast eksportowcom zużycie osiągniętej waluty zagranicznej (o ile wogóle nienależałoby żądać za wywożone za granicę towary waluty polskiej) na zakup surowca, maszyn i t. p. za granicą.

8. zastosowanie jaknajwiększej oszczędności we wszystkich działach administracji państwowej i wojskowej— i odpowiedniej kontroli, niezależnej od żadnych czynników postronnych.
9. pomoc państwową wybitnym i utalentowanym jednostkom, celem umożliwienia tymże odpowiednich studjów w kraju i za granicą, względnie umożliwienie tymże założenia własnych warsztatów pracy.
10. Ostateczne unormowanie jednostki monetarnej waluty polskiej (na złoty polski i grosze lub t. p.) i ostemplowanie wzgl. zastąpienie obecnie kurs mających biletów P. K. K. P. na nową walutę polską.

POZNAŃ, W POCZĄTKU SIERPNI 1921 R.

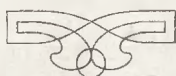
MICHAŁ KULIŃSKI

* * *

W końcu podajemy spis miast Stanów Zjednoczonych ponad 100,000 ludności z roku 1920.

Nr. bież.	MIASTO	STAN	Liczba ludn.
1.	Birmingham	Alabama	178,270
2.	Lon Angeles	California	576,673
3.	Oakland	"	216,361
4.	San Francisco	"	508,410
5.	Denver	Colorado	256,369
6.	Bridgeport Mich.	Connecticut	145,538
7.	Hartford Mich.	"	138,036
8.	New Haven	"	162,515
9.	Wilmington	Delaware	110,168
10.	Washington	District of Col.	437,571
11.	Atlanta	Georgia	200,616
12.	Chicago	Illinois	2,701,705
13.	Indianapolis	Indiana	314,194
14.	Des Moines	Iowa	126,468
15.	Kansas City Mich.	Kansas	101,177
16.	Louisville	Kentucky	234,891
17.	New Orleans	Louisiana	387,219
18.	Baltimore	Maryland	733,826
19.	Boston	Massachusetts	748,060
20.	Cambridge	"	109,694
21.	Fall River	"	120,485
22.	Lowell	"	112,759
23.	New Bedford	"	121,217
24.	Springfield	"	129,563
25.	Worcester	"	179,754
26.	Detroit	Michigan	993,789
27.	Grand Rapids	"	137,634
28.	Minneapolis	Minnesota	380,582
29.	St. Paul	"	234,595
30.	St. Louis	Missouri	772,897
31.	Omaha	Nebraska	191,601
32.	Camden	New Jersey	116,309
33.	Jersey City	"	207,864
34.	Newark	"	414,216
35.	Paterson	"	135,866
36.	Trenton	"	119,289
37.	Albany	New York	113,344
38.	Buffalo	"	506,775
39.	New York City	"	5,621,151
40.	Manhattan	"	2,284,102
41.	Bronx	"	732,016
42.	Brooklyn	"	2,022,262
43.	Queens	"	466,811
44.	Richmond	"	115,959
45.	Rochester	"	295,750
46.	Syracuse	"	171,717
47.	Yonkers	"	100,226
48.	Akron	Ohio	208,435

Nr. bież.	MIASTO	STAN	Liczba ludn.
49.	Cincinnati	Ohio	301,247
50.	Cleveland	"	796,836
51.	Columbus	"	237,031
52.	Dayton	"	243,109
53.	Toledo	"	152,559
54.	Youngstown	"	132,358
55.	Philadelphia	Pennsylvania	1,823,158
56.	Pittsburgh	"	588,193
57.	Reading	"	107,784
58.	Scranton	"	137,783
59.	Providence	Rhode Island	237,595
60.	Memphis	Tennessee	162,351
61.	Nashville	"	118,342
62.	Dallas	Texas	158,976
63.	Fort Worth	"	106,482
64.	Houston	"	138,976
65.	San Antonio	"	161,379
66.	Salt Lake City	Utah	118,110
67.	Norfolk	Virginia	115,777
68.	Richmond	"	171,667
69.	Seattle	Washington	315,652
70.	Spokane	"	104,437
71.	Milwaukee	Wisconsin	457,147

Spis alfabetyczny ulic miasta Poznania

Objaśnienia: Ch. Chwaliszewo, G. - Górczyn, J. Jeżyce,
Ł. Łazarz, S. = Solacz, Ś. - Śródka, W. = Wilda.

A.

Ul. Artyleryjska	Artilleriestr.
" Adama Jeskiego (Ł.	Jeskestr.
" Aleja Chopina	Kirchbachallee
" " Litewska	Fürst Bülow-Allee
" " Małopolska (S.	Rheinbabenallee
" Aleje Marcinkowskiego	Wilhelmstr.
" Aleja Wielkopolska	Bismarckallee
Ul. Asnyka (J.	Theresienstr.

B.

Ul. Babińskiego	Seekstr.
" Bednarska (Ch.	Böttchergasse
" Berdychowo (Ch.	Berdychowo
" Berwińskiego (Ł.	Baarthstr.
" Bielniki	An den Bleichen
" Błonia Wildeckie	Alarmplatz
" Bogusławskiego (Ł.	Scharnhorststr.
" Bosa	Bossestr.
" Bóźnicza	Am Tempel
" Bukowska (J.	Bukerstr.
" Bydgoska (Ś.	Brombergerstr.

C. Cz.

Ul. Calliera (Ł.	Kochstr.
" Ceglana (S.	Ziegelweg
" Chełmońskiego (Ł.	Helmholzstr.
" Chwaliszewo	Wallischei
" Ciasna (Ch.	Kleine Gasse
" Cieszkowskiego	Königstr.
" Cybińska (Ś.	Cybinenstr.
" Czajcza (W.	Kiebitzstr.
" Czapniki	Schützenstr.
" Czartoryja (Ch.	(od pl. Ś. Krzyskiego do ul. Długiej) Dammstr.

D.

Ul. Daleka	Steinmetzstr.
" Dąbrówki (W.	Hornstr.
" Dąbrowskiego (J.	Gr. Berlinerstr.

Ul. Długa	Langestr.
„ Dolina (W.)	Talstr.
„ Dolna Wilda (W.)	Unterwilda
„ Dominikańska	Dominikanerstr.
„ Droga Dębińska	Eichwaldstr.
„ Droga Urbanowska (S.)	Urbanowerstr.
„ Drużbaekiej (Ł.)	Derfflingerstr.
„ Dworcowa	Bahnhofstr.
„ Dworz. Tama Garbarska	Bahnhof Gerberdamm
„ Działyńskich	Naumannstr.

E.

Ul. Emilji Szczanieckiej (Ł.)	Jagowstr.
„ Estkowskiego	Zum Bollwerk
„ Ewangelicka	Miquelstr.

F.

Ul. Fabryczna (W.)	Fabrikstr.
„ Filipińska (S.)	Philippinergasse
„ Flisacza	Schifferstr.
„ Florj. Stablewskiego (Ł.)	Florianstr.
„ Forteczna (J.)	Festungstr.
„ Franciszka Ratajczaka	Ritterstr.
„ Franciszkańska	Franciskanerstr.

G.

Ul. Gajowa (J.)	Marienstr.
„ Garczyńskiego	Garczyńskistr.
„ Garncarska	Töpfer-Gasse
„ Gąsiorowskich (Ł.)	Alleestr.
„ Gen. Chłapowskiego	Wilamowitzstr.
„ Gen. Kosińskiego (W.)	Blücherstr.
„ Gen. Prądyńskiego (W.)	Gneisenauerstr.
„ Gen. Umińskiego (W.)	Steinstr.
„ Głęboka (W.)	Tiefe-Gasse
„ Głogowska (Ł.)	Glogauerstr.
„ Gołębia	Taubenstr.
„ Gołencińska	Golenzinerstr.
„ Góra Przemysława	Schlossberg
„ Górczyńska (G.)	Gurtschinerstr.
„ Górki	Kesselstr.
„ Górna Wilda (W.)	Kronprinzenstr.
„ Graniczna (Ł.)	Grenzstr.
„ Grobla	Grabenstr.
„ Grochowe Łąki	Südstr.
„ Grottgera (Ł.)	Liebigstr.
„ 27 Grudnia	Berlinerstr.
„ Grudzieniec (S.)	Ziegelstr.
„ Grunwaldzka (J.)	Auguste Viktoriastr.
„ Gwarna	Viktoriastr.

(od ul. Pawła do św. Marcina)

H.

Ul. Hipolita Cegielskiego	Pestalozzistr.
---------------------------	----------------

I. J.

Ul. Jakóba Wujka	Koppenstr.
„ Jaskółcza	Schwalbenstr.
„ Jasna (J.)	Buddestr.
„ Jezuicka	Jezuitenstr.
„ J. Chociszewskiego (Ł.)	Eichendorfstr.
„ Juljusza Kossaka (Ł.)	Siemenstr.

K.

Ul. Kanałowa (Ł.)	Kanalstr.
„ Kantaka	Bismarckstr.
„ Kaponiera	Schlossbrücke
„ Karłowicza	Beuthstr.
„ Kaszubska	Holsteinerstr.
„ Kaz. Jarochońskiego (Ł.)	Zietenstr.
„ Kilińskiego (W.)	Bülowstr.
„ Klasztorna	Klosterstr.
„ Klonowicza	Klausernitzstr.
„ Kluczborska (W.)	Kreuzburgerstr.
„ Kochanowskiego (J.)	Elisabethstr.
„ Kolejowa (Ł.)	Bahnstr.
„ Konopnickiej (Ł.)	Goethestr.
„ Końcowa	Am Bollwerk
„ Kopanina	Schenkendorfstr.
„ Kopernika	Kopernikusstr.

Ul. Kossynierska	Gosslerstr.
„ Koszarowa (J.	Kleiststr.
„ Kościelna (J.	Kirchstr.
„ Kozia	Ziegenstr.
„ Kramarska	Krämerstr.
„ Krasińskiego (J.	Hohenstaufenstr.
„ Kraszewskiego (J.	Hedwigstr.
„ Krauthofera	Kantstr.
„ Kręta	Kohleisstr.
„ Krzyżowa (W.	Kreuzstr.
„ Ku Cytadeli	Kernwerksweg
„ Kujawska	Hessenstr.
„ Kurzanoga	Kurze Gasse
„ Kuźnicza	Burgstr.
„ Kwiatowa	Blumenstr.

L. Ł.

Ul. Langiewicza (W.	Zedlitzstr.
„ Lenaua (J.	Lenaustr.
„ Libelta	Wittingstr.
„ Lodowa (Ł.	Eisstr.
„ Lubrańskiego (Ś.	Seminarstr.
„ Ludgardy	Muzeumstr.
„ Ludw. Rzepeckiego (Ł.	Brunnenstr.
„ Łazarska (Ł.	Lazarusstr.
„ Łazienna	Badegasse
„ Łąkowa	Wiesenstr.
„ Łukaszewicza (Ł.	Zeppelinstr.

M.

Ul. Małe Garbary	Kleine Gerberstr.
„ Małeckiego (W.	Prinzenstr.
„ Marcelego Mottego (Ł.	Gutenbergstr.
„ Marcelińska (J.	Marcellinoer-Weg
„ Marsztalarska	Marsztallstr.
„ Matejki (Ł.	Neue Gartenstr.
„ Mazowiecka (S.	Sachsenstr.
„ Mickiewicza (J.	Hohenzollernstr.
„ Młyńska	Mühlenstr.
„ Mokra	Nasse Gasse
„ Most Dworcowy	Bahnhofsbrücke
„ Most Teatralny	Theaterbrücke
„ Mostowa	Posadowskystr.
„ Mylna (J.	Hochstr.
„ Myśliwska	Jägerstr.
„ Murna	Mauergasse

N.

Na Podgórniku	An der Kernwerksmühle
Nad Bogdanką (J.	Bogdankastr.
Nad Starą Wartą (Ch.	Triftstr.
Nad Wierzbakiem (S.	Sołacz
Ul. Nadbrzeżna (Ch.	Uferstr.
„ Nadrzeczna	Flussstr.
„ Niegolewskich (Ł.	Augustestr.
„ Niestachowska	Bayernstr.
„ Noskowskiego	Am Goethepark
„ Nowa	Neustr.
„ Nowy Rynek	Neuer Markt

O.

Odskok (Ł.	Zentralstr.
Ul. Oficerska (W.	Hankestr.
„ Ogrodowa	Gartenstr.
„ Ogród Botaniczny (Ł.	Botanischer Garten
„ Onufrego	
„ Kopczyńskiego (Ł.	Humboldtstr.
„ Orzeszkowej (Ł.	Schillerstr.
„ Ostatnia	Ulanstr.
„ Ostrów Tumski (Ś.	Am Dom
„ Ostrówek (Ś.	Ostrowek
„ Owocowa (Ch.	Fruchtgasse

P.

Ul. Palacza (G.	Lessingstr.
Park Marcinkowskiego	Schillerpark
„ Miejski	Goethepark
Ul. Pamiętkowa (W.	Wrangelstr.
„ Patr. Jackowskiego (J.	Nollendorfstr.

Ul. Pawła	Paulikirchstr.
„ Piaskowa	Sandstr.
„ Piekary	Bäckerstr.
„ P. Wawrzyniaka (J.	Kaiser Friedrichstr.
„ Piotrowo (Ś.	Kanonierstr.
Plac Bergera (W.	Bergerplatz
„ Bernardyński	Bernhardinerplatz
„ Działowy	Kanonnenplatz
„ Karmelicki	Karmeliterplatz
„ Niepodległości	Nordplatz
„ Nowomiejski	Königsplatz
„ Orawski	Thüringerplatz
„ Sapieżyński	Sapiehaplatz
„ Spiski	Huggenbergplatz
„ Św. Krzyski	Petriplatz
„ Stawny	Teichplatz
„ Wolności	Wilhelmplatz
„ Zjednoczenia	Zollernplatz
Ul. Pocztowa	Friedrichstr.
„ Podgórna	Bergstr.
„ Podgórnik	Kernwerksmühle
„ Podgórze	Franciskanerstr.
„ Podhalańska	Nassauerstr.
„ Podlaska	Schlesischestr.
„ Podolska	Westfalenstr.
„ Podwale (Ś.	Wallstr.
„ Polna (J.	Feldstr.
„ Północna (Ch.	Nordstr.
„ Półwiejska	Halbdorfstr.
„ Pomorska	Preussenstr.
„ Poplińskich (W.	Am Rosengarten
„ Powstańcza	Lützowstr.
„ Poznańska (J.	Posenerstr.
„ Prusa (J.	Helenenstr.
„ Przebieg (S.	Rohrscher Pfad
„ Przecznicza (J.	Wittelsbacherstr.
„ Przemysłowa (W.	Margarethenstr.
„ Przepadek	Walderseestr.
„ Pusta (Ł.	Hauffstr.

R.

Ul. Raczyńskich	Raczyńskistr.
„ Ratuszowa	Mittelgasse
„ Reya (J.	Charlottenstr.
„ Robocza (W.	Maybachstr.
„ Rolna	Ackerstr.
„ Romana Szymańskiego	Wienerstr.
„ Różana (W.	Rosenstr.
„ Rybaki	Fischerei
Rynek Gurczyński	Gurtschiner Markt
„ Jeżycki	Jersitzer Markt
„ Śródecki	Schrodka Markt
„ Św. Łazarski	Lazarusmarkt
„ Wildecki	Bismarckplatz
Ul. Rynkowa	Marktstr.
„ Rzeczypospolitej	Lindenstr.

S.

Ul. Saperska	Pionierstr.
„ Sercanek (W.	Gurczyńskistr.
„ Seweryna Mielżyńskiego	Viktoriastr.
„ Sielska (G.	(od ul. Pawła do placu Nowomiejskiego) Helmannstr.
„ Siemiradzkiego (Ł.	Linnéstr.
„ Sienkiewicza (J.	Wittinerstr.
„ Sienna (Ch.	Flurstr.
„ Sieroca	Waisenstr.
„ Skarbowa	Luisenstr.
„ Składowa	Märkischestr.
„ Skośna	Vor dem Berliner Tor
„ Skryta (J.	Bartholdshof
„ Słowackiego (J.	Karlstr.
„ Solna	Magazinstr.
„ Sołacka (S.	Solatscherstr.
„ Spadzista (W.	Rochustr.
„ Spokojna (Ł.	Friedenstr.
„ Sporna	Busse-Weg
„ Śląska (S.	Rheinischestr.
„ Ślusarska	Schlosserstr.
„ Śniadeckich (Ł.	Herderstr.

Ul. Śródka	Schrodkastr.
„ Sw. Barbary	Barbarastr.
„ Sw. Czesława [W.]	Caprivistr.
„ Św. Jańska [S.]	Johannissgasse
„ Jerzego [W.]	Yorkstr.
„ Św. Józefa	Petristr.
„ Św. Marcin	St. Martinstr.
„ Św. Marji Magdaleny	Comeniusstr.
„ Św. Roch	St. Rochstr.
„ Św. Wawrzyńca	Lorenzstr.
„ Św. Wojciech	St. Adalbertstr.
Świńskie Targowisko [Ch.]	Schweine-Markt

St.

Ul. Stan. Karwowskiego [Ł.]	Fichtestr.
„ Starościńska	Waldowstr.
Stary Rynek	Alter Markt
Ul. Staszycyca [J.]	Moltkestr.
„ Stawna	Teichstr.
„ Stolarska [Ł.]	Bawarjastr.
„ Stroma [W.]	Hahnkestr.
„ Strusia [Ł.]	Parkstr.
„ Strumykowa [W.]	Bachstr.
„ Strzałowa	Schiess-Str.
„ Strzelecka	Schützenstr.
	od ul. Długiej do b. Bramy Dębińskiej

Sz.

Ul. Szamarzewskiego [J.]	Kaiser Wilhelmstr.
„ Szewska	Schuhmacherstr.
„ Szkolna	Schulstr.
„ Szwajcarska [W.]	Schweizerst.

T.

Tama Berdychowska [S.]	Berdychowoardamm
Tama Garbarska	Gerberdamm
Ul. Targowa [Ch.]	Marktgasse
„ Topolowa [W.]	Tambourstr.
„ Towarowa	Colombstr.
„ Traugutta [W.]	Flottwellstr.
„ Trzeciego Maja	Theaterstr.
„ Tyłne Chwaliszewo	Hinterwallischei

U.

Ul. Ułańska [Ł.]	Kavalleriestr.
------------------	----------------

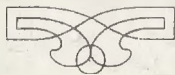
W.

Wały Batorego	Königsring
„ Jagiellończyka	Grollmann-Wall
„ Jagiełły	Karmeliter-Wall
„ Jana III	Oberwall
„ Kazimierza Wielkiego	Bernhardiner-Wall
„ Kościuszki	Herse-Wall
„ Kościuszki	Müller-Wall
„ Królowej Jadwigi	Burggrafenring
„ Księcia Józefa	Nordring
„ Leszczyńskiego	Kaiserring
„ Warneńczyka	Markgrafenring
„ Wazów	Königsring
„ Zygmunta Augusta	Niederwall
„ Zygmunta Starego	Kurfürstenring
Ul. Warciana [Ch.]	Wassergasse
„ Warmińska	Schleswigerstr.
„ Warszawska [S.]	Warschauerstr.
„ Wązka [J.]	Schmale Gasse
„ Wenecjańska [Ch.]	Venetianerstr.
„ Wesoła	Am Kinderspielplatz
„ Węglowa [Ch.]	Kohlengasse
„ Wiankowa	Krenzelgasse
„ Wielka	Breitestr.
„ Wielkie Garbary	Gr. Gerberstr.
Wierzbięcice [W.]	Bitterstr.
Ul. Wierzbowa	Weidengasse
„ Wietrzna	Windgasse
„ Wieżowa [S.]	Turmstr.
„ Wjazdowa	Am Berliner Tor
„ Wodna	Wasserstr.
„ Wojskowa [Ł.]	Dorotheenstr.
„ Wolnica	Wronkerplatz

Ul. Wołyńska	Brandenburgerstr.
„ Woźna	Büttelstr.
„ Wrocławska	Breslauerstr.
„ Wroniecka	Wronkerstr.
„ Wszystkich Świętych	Allerheiligenstr.
„ Wybickiego (W.	Fröbelstr.
„ Wysoka (J.	Hohestr.
„ Wyspiańskiego (Ł.	Hardenbergstr.
„ Wzgórze Św. Wojciecha	St. Adlabertkirchstr.

Z.

Za Bramką	Torstr.
Za Groblą	An der Grabenpforte
Zacisze (J.	Habsburgerstr.
Zagórze (Ś.	Zagorze
Ul. Zamkowa	Schloss-Str.
Zaułek Św. Wojciecha	St. Adalberthof
Zawady (Ś.	Zawade
Ul. Zielona	Grünestr.
Zielone Ogródki	Grünerplatz
Ul. Zwierzyniecka	Tiergartenstr.
„ Żupańskiego (W.	Hohenlohestr.
„ Żurawia (J.	Annenstr.
„ Żydowska	Michael Herzstr.

DOBRY TON

W KORESPONDENCJI HANDLOWEJ I PRYWATNEJ.

a) Czem jest list?

Zastępcą twoim przed osobą, do której piszesz. Staraj się więc przeto przedstawić się jej w dobrym świetle. Świadkiem nietylko dla ciebie ale i często przeciw tobie, któremu, raz go wysławszy, zaprzeczyć nie możesz.

b) Jak zaczynać list?

Z lewej strony arkusza wolne miejsce na 3 cm. u góry mniejwięcej 4 cm. u dołu 2—3 cm. miejsca wolnego; datę u góry w prawym rogu; na środku, ponad listem, tytuł wzgl. firmę, 2—3 cm. poniżej zaczyna się list (tekst) właściwy; na drugiej stronie rozpoczyna się list równoległe z tytułem (firmą) na stronie pierwszej.

c) Jaką ma być zewnętrzna strona listu?

Przyzwoita, czysta, arkusz niepomięty. Pisz list każdy z takim staraniem, jakie masz n. p. o twoje ubranie, wychodząc z domu.

Pisz na dobrym, nieprzejrzystym papierze! Biały papier najlepiej odpowiada dobremu smakowi; jeżeli używasz papieru kolorowego, nie wybieraj kolorów krzyczących! Do listów prywatnych używaj zawsze całych arkuszy! Gdy nie masz papieru linjowanego (lub kratkowanego) podłóż podkładkę linjowaną. Nie wielu ludzi pisze zupełnie prosto; krzywe rzędky robią nieprzyjemne na czytającego wrażenie.

Osuszaj list zawsze bibułą! Piasek rysuje papier i zamazuje pismo często; osuszanie listu „nad lampą” opala go, lub sadzami osadza.

d) Co pisze się w liście?

Tylko to, co wprzód rozważyłeś sobie należycie. Jeżeli odpowiadasz na list, przeczytaj sobie dokładnie list, na który dać masz odpowiedź.

Nie opuść żadnego szczegółu lub zapytania! Odpowiedz na pytania w porządku, w jakim są stawione. Odpowiadaj na list krótko, rzeczowo bez długiego wstępu i określ! Nie przeładowywuj listu niepotrzebnymi drobiazgami. Pamiętaj na przysłowie angielskie: time is money! (czas to pieniądz!)

Nie zawieraj tajemnic w liście! Nie pisz nic, co by ci mogło szkodzić kiedykolwiek!

Jeżeliś nie pewny w piśmie, napisz list w pierw na nieczysto, potem go przepisz. Nie wycieraj lub poprawiaj wyrazów w liście.

Bądź ostrożnym w wysłowieniu się w liście! Nie pisz listu (odpowiedzi), gdy jesteś wzburzony (choć i słusznie), lub w gniewie, bo później może pożałujesz, a wtedy będzie za późno!

e) Jak powinien być list napisany?

Przedewszystkiem wyraźnie! Nie wymagaj od nikogo aby twoje hieroglify mozolnie odcyfrowywał, bo na to nie ma tenże ni czasu ni chęci!

Jeżeli nie odbierzesz zaraz lub wcale odpowiedzi na list niewyraźnie napisany, będzie to tylko w porządku, a tobie przestroga i nauką w przyszłości! Podpis — zwłaszcza w listach prywatnych — winien być również czytelny: nie rób z niego zagadki rebusowej.

f) Kiedy odpowiada się na list?

Odwrotnie, (możliwie) w dniu odebrania listu! Pamiętaj jak sam nieraz z niecierpliwością odpowiedzi oczekujesz... Pozatem możesz nieraz przez swoją opieszałość narazić pytającego — a często siebie samego — na straty.

Ważne listy, zwłaszcza zaś listy kupieckie, należy kopywać lub zatrzymać odpisy tychże dla siebie, gdyż będziesz go później może potrzebował, pozatem (w drugim wypadku) — kodeks handlowy wyraźnie to przepisuje!

Książka kopijna służy często jako dowód przed sądem. Na listy obraźliwe lub anonimowe (pod literą) najlepszą odpowiedzią jest -- żadna! Na list zawierający prośbę, należy w każdym razie odwrotnie odpowiedzieć: jeżeli możesz jej zadosyć uczynić, sprawisz petentowi radość, jeżeli nie, oszczędzisz mu daremne wyczekiwania.

g) Jak wysyła się list?

W kopercie grubej (możliwie) futrowanej, nieprzejrzystej! Koperta winna być odpowiednia do formatu listu, by tegoż nie łamać więcej jak potrzeba.

Przed zamknięciem listu przeczytaj go raz jeszcze. Przekonaj się, czyś ew. wkładki lub załączniki rzeczywiście dołączył do listu; w tym wypadku zrób odpowiednią wzmiankę w liście (n. p. 2 załączniki, lub tp.) Nie zwilżaj koperty i znaczka ustami, tylko gąbką lub (ostatecznie) palcem.

Opłacaj list (lub paczkę, etc.) dokładnie, by nie narazić odbierającego na straty; pominąwszy to, że tenże często listu niedostatecznie frankowanego (lub niefrankowanego wcale) nie przyjmie, przez co narazisz się na koszt i zmułę czasu!

Znaczek pocztowy należy nalepić w prawym rogu koperty, a nie n. p. drugostronnie!

Adres pisze się na środku koperty, tytuł (lub branżę), poniżej miejscowość u dołu z prawej strony, ulicę i nr. domu, piętro, etc. poniżej tejsze.

Przekonaj się w końcu, czy znaczek jest dobrze przyklejony, a koperta dobrze załepiona. Adres dokładny!

h) Kiedy używa się karty korespondencyjnej (pocztówki)?

Wtedy, jeżeli napisanie listu za wiele czasu zabiera — do wszelkich wiadomości (krótkich, mniej ważnych), które w danym razie każdy bez szkody dla siebie i odbierającego czytać może, do krótkich odpowiedzi lub zapytań (patrz wyżej!)

Pocztówka zastępuje w tym wypadku list, można w niej streścić się, opuścić tytuły i zakończenia.

i) Kiedy pocztówki nie używa się?

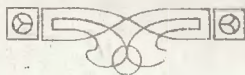
Jeżeli piszesz do przełożonych, dobroczyńców twych osób duchownych i świeckich, dzierżących odpowiednie stanowiska w społeczeństwie.

Pisząc prośbę lub podziękę.

Pisząc wiadomości osobiste, które w tajemnicy przed ludźmi nie interesowanymi pozostać mają. Pisząc monit do dłużnika.

Robiąc komuś zarzut lub wyrażając komuś swoje nieukontentowanie lub skarcanie — w ostatnich dwóch wypadkach narazić się możesz łatwo — pisząc rzeczy te (choćby i polegały na prawdzie) na otwartej pocztówce, na skargę o obrazę.

(M. K.)

PRZESTROGI DLA KUPCÓW I KUPUJĄCYCH

- 1) Nie kupuj nic, czego nie potrzebujesz.
- 2) Nie zamawiaj przez pośredników czegoś, co możesz nabyć na miejscu w składzie, w fabryce, gdzie masz wybór.
- 3) Nie podpisuj żadnych kwitów, których dobrze wprzód nie przeczytasz lub nie zrozumiesz. Wykreśl w każdym razie wszystko, co ci nie odpowiada.
- 4) Wszędzie sprawdzaj liczby z cenami, czy się zgadzają.
- 5) W rozmaitych kwitach, polisach, premjach czytaj drobnym drukiem po bokach poczynione dopiski, bo one czasem najważniejsze.
- 6) Jeśli czegoś sam nie zrozumiesz, nie wdawaj się w żadne objaśnienia, jakich ci udzielają, tylko ustęp ten wykreśl z zamówienia albo nie podpisuj go, jeżeli nie chcą zgodzić się na wykreślenie.
- 7) Zresztą, jeżeli coś czynisz na piśmie, to nie spuszczać się na żadne ustne domówienia i obietnice. Nie podpisuj zamówienia, aż tam wszystko znajdziesz zapisane, co ci obiecano.
- 8) W najgorszym razie, jeżeli coś zamówisz u podróżującego nieznaną ci firmy, to mów z nim tylko przy świadkach.
- 9) Jeżeli coś zamówisz, to zbadaj na miejscu zaraz odpisy zamówienia i sprawdź czytając we dwie osoby, czy kopia zgadza się z oryginałem.
- 10) Nie podpisuj żadnego zamówienia, jeżeli w nim stoi wyraz „miejsce wykonania“ i coś o sądzie. Żądaj skreślenia tych wyrazów, albo nie podpisuj. W innym razie albo cię oskarżą gdzieś w obcym mieście, albo będziesz miał inne kłopoty.
- 11) **Strzeż się przed odpłatą na raty.** Na papierze wygląda to nieraz tanio. Schwycił się nie jeden na to; zwykle wypada to bardzo drogo. Jeżeli punktualnie nie zapłacisz raty, towar odbiorą, zaliczek nie zwrócą.
- 12) Strzeż się przy każdym interesie, żebyś nie pożałował po niewczasie.

REGUŁY ŻYCIOWE PREZYDENTA JEFFERSONA

- 1) Nie odkładaj na jutro, co dzisiaj możesz załatwić.
- 2) Nie trudź innych tem, co sam zrobić możesz.
- 3) Nie dysponuj pieniędzmi przed czasem, aż je posiędziesz.
- 4) Nie kupuj rzeczy zbyt drogie, jedynie dlatego, że — są tanie.
- 5) Duma jest kosztowniejszą niż głód, pragnienie i zimno.
- 6) Nigdy żałować nie będziesz, żeś mniej zjadł, jak mogłeś zjeść.
- 7) Co chętnie czynisz, mniej trudniej ci się wydaje.
- 8) Nie troszcz się o zło, które może wcale nie nastąpi.
- 9) Osądzaj wszystko z dobrej strony.
- 10) Gdy jesteś w gniewie, licz do 10, zanim zaczniesz mówić; jesteś bardzo gniewny, licz do 100.

Wyrazy obce

używane w życiu kupieckim itp.

A.

- a. c. - anni currentis, w roku bieżącym
 à conto - na rachunek, na poczet rachunku
 a dato - od daty, od dnia
 Ad ultimum - do ostatniego
 ad valorem - w stosunku do wartości
 a jour - mieć zawsze książki handlowe w porządku do dnia bieżącego
 Akcept - zobowiązanie piśmienne (na wekslu)
 Al pari - na równi; sto za sto
 a. p. - anno passato - w roku minionym
 appoint - pozostałość, dodatek, dopłata
 Avis - zawiadomienie
 a vista - za okazaniem, przy wekslach, że w razie prezentacji winien być natychmiast zapłacony
 ad hoc - (für dieses), za to
 ad honorem - (zu Ehren) ku czci
 Adieu - z Bogiem (dosłownie przetłomaczone)
 ad infinitum - w nieskończoność
 ad manus proprias - do własnych rąk
 ad notam - zapisać, do pamięci
 ad oculos - przed oczy (przedłożyć) dowód widoczny złożyć
 ad rem - do sprawy
 ad valorem - według wartości (przy urzędach celnych)
 à fonds perdu - zapomoga (pieniężna) w rodzaju podarunku, na którą to odpłatę z góry się zrezygnuje
 agio - doliczenie czyli podwyższenie sumy rachunku przez pewną sumę
 air - mina, skromny wygląd
 alea jacta est - dosłownie: „kostkę rzucono!” czyli (wojnę) rozpoczyna się
 alibi - gdzieindziej, w innym miejscu
 Allons! - naprzód
 All right - dobrze tak, wszystko dobrze, zgoda
 à tout prix - za każdą cenę

B.

- Blanco - akcept - weksel podpisany, lecz nie wypełniony
 brevi manu - odłączenie i bez żadnych formalności
 baisse - obniżenie kursu papierów wartościowych (patrz hausse)
 Bis dat, qui cito dat - przysłowie: 2 razy daje, kto szybko daje
 bona fide - w dobrej wierze
 bon gré, mal gré - dobrze lub źle, chętnie lub niechętnie
 bon ton - dobry ton
 bravour - odwaga, śmiałość

C.

- Conto corrente - rachunek bieżący
 cif - skrócenie słów: coût (koszt) ładowania) insurance (zabezpieczenie) i freight (fracht) oznacza, szczególnie przy wysyłkach zamorskich, że sprzedający aż do miejsca przeznaczenia, zazwyczaj jakiegoś portu, ponosi wszelkie koszty ładowania, frachtu i premję zabezpieczenia.
 clause[†] - warunek
 c. o. d. - cash on delivery, gotówka przy odbiorze, za pobraniem należności
 courtage (kurtaż) - faktorne, wynagrodzenie maklera
 ca. - circa - mniej więcej
 casus - zdarzenie, przypadek, wypadek
 certificat - poświadczenie piśmienne które zawiera jakieś zapewnienie lub świadectwo

- comme il faut - (tak) jak się należy
 conditio sine qua non - tak lub nie
 conditio - warunek, także stan, położenie
 consentio - ja się zgadzam
 contra - przeciw, naprzeciw (naprzeciwko)
 corpus delicti - znalezienie przedmiotu udowodniającego karygodność czynu
 cesja - przepisanie (przelanie) komuś swych praw lub preteńcji

D.

- Damno - opłata dodatkowa, nadzwyczajna strata, opust etc.
 Del credere (delcredere) na wiarę, odpowiedzialność, poręczenie za zobowiązania innych
 Dewiza - weksel na zagranicę, płatny w obcej monecie
 domicil - miejscowość, w której weksel do zapłaty przedłożony być winien
 da capo - (włosku). „od początku”, wykrzyknik w teatrach etc., powodujący artystów do powtórzenia odnośnego ustępu programu
 de facto - istotnie, rzeczywiście
 de gustibus non est disputandum - przysłowie: smak (ma każdy) jest różny
 demi - połowa
 dito, dto. - to samo
 Divide et impera - dziel i rządź!
 dixi - powiedziałem (zakńczyć nie jakieś mowy)
 do, ut des - daj, abym mógł też ci dać
 dubiosa - tyle co strata (w kupiectwie: straty, niepewni dłużnicy)
 du jour - (dyżur) n. p. służba 1-dniowa, którą pełnią wojskowi urzędnicy etc.
 Dulce et decorum est pro patria mori - przysłowie: słodko i chwalebnie jest za ojczyznę umierać

E.

- Elite - to najlepsze, wyszukane, wybrane (towarzystwo)
 en bloc - w całości
 en miniatur - (miniatura) w małej, dobrej mierze
 Entente cordiale - dobre (serdeczne) stosunki pomiędzy dwoma państwami
 ergo - więc
 ex jure - wedle prawa

F.

- f. o. b. - skrócenie angielskiego free on bord, bez wszelkich kosztów i frachtu, franco statek morski
 fama - pogłoska, zwykle dobre lub złe wieści o jakiejś osobie lub rzeczy
 fiasko - przepaść w swych zamiarach, niepowodzenie
 floreat - kwitnie, dojrzewa

G.

- Giro - (żyro) poręczenie weksłu, formuła przekazywania weksła lub czeku, pisana na odwrotnej stronie, przekaz (bezgotówkowy)
 grande vitesse - przesyłka pociągowa (Eilgut)
 petite vitesse - przesyłka zwyczajna (Frachtgut)
 garçon - chłopiec, odźwierny, kelner
 Good bye - (wymowa: gudd bei) adieu, bądź zdrów

H.

- H. P. lub HP. - (ang. hors-power) siła koni (w polskim K. P. - koni parowych)

haute volée - wybrane towarzystwo
„Hodie mihi, cras tibi“ - przysłowie: „Dzisiaj mnie, jutro tobie“
homo - człowiek
Honoris causa - dla honoru (z honorem)
hausse - (zwyżka kursu papierów wartościowych (popyt na p. w.)

I.

I. - Imperator, cesarz
impresario - (po włosku) osoba która się czegoś podejmuje, podejmujący, (zwykle agent teatralny lub cyrku)
Index - rejestr, spis, (wykaz dzieł [książek] zabronionych przez kościół)
in duplo - w podwójnym wykonaniu
in flagranti - „na gorącym uczynku“, przychwycić
in manu - w ręce
in memoriam - na pamiątkę
in nomine - w imieniu, w pełnomocnictwie
in spe - w nadziei
in statu quo - w stanie obecnym, momentalnym
inter arma silent leges - tyle co: podczas wojny prawa niema
Interregnum - epoka, w której z powodu śmierci króla lub t. rząd sprawuje regent, lub — jak było w Polsce — prymas, którym jest każdorazowy arcybiskup gniezn.-pozn.
in vino veritas - „w winie jest prawda“

J.

J. C. - Jezus Chrystus
jun. lub jr. - skrótowiec od junior młodszy (patrz senior)
Justitia - Bogini sprawiedliwości

K.

konflikt - zatarg
konsekwencje - następstwa
konstatować - stwierdzić
konsument - kupujący, odbiorca, który sam zakupiony towar potrzebuje
konto (conto, conti) - rachunek (w książkach handlowych)
kontrakt - zawarta umowa
konwersacja - rozmowa
koncentracja - zbieranie się, (np. wojska w jeden punkt)
kopja - odpis
korrekt - dobrze bezbłędnie

niący podpisującego (nie zawsze jednak) od ponoszenia kosztów protestu
oferować - polecać, ofertę złożyć
oponować - przeciwstawić, odmienne stanowisko zająć, się sprzeciwić w pewnej rzeczy
ora et labora - módl się i pracuj

P.

plein pouvoir - plenipotencja (pełnomocnictwo nieograniczone)
P. P. Praemissis praemittendis - zamiast tytułów
P. T. pleno titulo - zamiast tytułów
P. S. post scriptum - przypisek, dopisek na już zakończonych listach
pardon - przepraszam
panem et circenses - „chleba i zabawy“
pro forma - dla formy
pro patria - za ojczyznę
pro quota - stosunkowo
pro mille - (w skróceniu ‰) za tysiąc, od tysiąca

R.

zrealizować - wykonać jakiś projekt lub interes
referencje - polecenia, stosunek handlowy lub osobisty, na który się powołać można
relation - stosunek (handlowy)
renumeracja - wynagrodzenie (Zarządu Tow. Akc. lub Rady Nadzorczej)
rekomandacja - polecenie
rekonwalescent - do zdrowia powracająca osoba
Rex - król

S.

storno - skreślać, poprawiać; dzieje się to przy przekształcaniu mylnie zapisanych pozycji
s. e. e. o. - salvo errore et omissione, t. zn. z zastrzeżeniem omyłek
S. T. - salvo titulo, tytuł zerwowano
Salve! - (pozdrowienie) bądź pozdrowiony
satisfakcja - zadośćuczynienie
sine titulo - „bez tytułu“
sans comparaison - bez porównywania
sen. lub senior - starszy (patrz

BR 1/3 S. 255-
256

TABELA WYWIADOWCZA

DRGM. 445183

DLA ZAKŁADÓW FABRYCZNYCH
WIĘKSZYCH PRZEDSIĘBIORSTW itp.

DRGM. 445183

SKALA WYPŁACALNOŚCI

Litera kredytowa	Wypłacalność
0	bankrut zupełny
$\frac{1}{2}$	niewypłacalny; ew. drobny kredyt kwotą zaufania osobistego
$\frac{1}{2} - \frac{3}{4}$	M 1000 — do 2000 —
" $\frac{1}{4}$	M 5000 — do 10,000 —
$\frac{3}{4} - 1$	M 20,000 — do 50,000 —
1	M 100,000 — do 500,000 —
1 ^a	kredyt nieograniczony

TABELĘ powyższą używa się w sposób następujący: tabelę odpi-
suje się na osobnej karteczce i nalepia się ją na pierwszej (lub
ostatniej) stronie Księgi Głównej (odbiorców).

INFORMACJE kredytowe (wywiady) otrzymane z Biura Wywiadow-
czego lub z innej strony należy oznaczyć podług tabeli powyższej, jedną
z liter — stosownie do wierzytelności odnośnego odbiorcy. Informację
(wywiad) odkłada się potem zażwyczaj do teki osobnej w rejestraturze,
a na koncie odbiorcy wypisuje się ponad nazwiskiem ową cyfrę kre-
dytową (n. p. $\frac{3}{4} - tj.$ że kredytu można udzielić do Mk. 10000.—).

W ten sposób ułatwić sobie można szybkie orientowanie się,
głównie przy dalszych interesach, zwłaszcza zleceniach piśmiennych,
bez mozolnego nieraz szukania odnośnego wywiadu — i stwierdzić
natychmiast, czy i w jakiej wysokości kredytu udzielić można.

O ile wierzytelność — zdolność kredytowa — danego odbiorcy
z biegiem czasu uległaby zmianie — na korzyść lub niekorzyść jego —
należy oczywiście natychmiast to uwzględnić odpowiednią literą na
koncie tegoż — kasując równocześnie pierwotny znak kredytowy.

M. K.

256-

CYFRY RZYMSKIE

	CYFRY			CYFRY	
	ar.	rzym.		arab.	rzymakia
Jeden	1	I	Czterdzieści	40	XL
Dwa	2	II	Pięćdziesiąt	50	L
Trzy	3	III	Sześćdziesiąt	60	LX
Cztery	4	IV	Siedmdziesiąt	70	LXX
Pięć	5	V	Ośmdziesiąt	80	LXXX
Sześć	6	VI	Dziewięćdziesiąt	90	XC
Siedm	7	VII	Sto	100	C
Ośm	8	VIII	Dwieście	200	CC
Dziewięć	9	IX	Trzysta	300	CCC
Dziesięć	10	X	Czterysta	400	CCCC
Jedenaście	11	XI	Pięćset	500	D albo ID
Dwanaście	12	XII	Sześćset	600	DC
Trzynaście	13	XIII	Siedmset	700	DCC
Czternaście	14	XIV	Ośmset	800	DCCC
Piętnaście	15	XV	Dziewięćset	900	CM
Szesnaście	16	XVI	Tysiąc	1000	M
Siedmnaście	17	XVII	Dwa tysiące	2000	IIM
Ośmnaście	18	XVIII	Pięć tysięcy	5000	IDC
Dziewiętnaście	19	XIX	Dziesięć tysięcy	10000	CCIDC
Dwadzieścia	20	XX	Sto tysięcy	100000	CCCIDC
Trzydzieści	30	XXX			

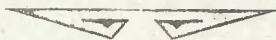
ZAMIANA CZĘŚCIEJ UŻYWANYCH UŁAMKÓW NA UŁAMKI DECYMALNE

$\frac{1}{2} = 0,50$	$\frac{1}{7} = 0,143$	$\frac{1}{15} = 0,0666$
$\frac{1}{3} = 0,333$	$\frac{6}{7} = 0,856$	$\frac{1}{16} = 0,0625$
$\frac{2}{3} = 0,666$	$\frac{1}{8} = 0,125$	$\frac{1}{20} = 0,05$
$\frac{1}{4} = 0,25$	$\frac{3}{8} = 0,375$	$\frac{1}{25} = 0,04$
$\frac{3}{4} = 0,75$	$\frac{5}{8} = 0,625$	$\frac{1}{30} = 0,0333$
$\frac{1}{5} = 0,20$	$\frac{7}{8} = 0,875$	$\frac{1}{40} = 0,025$
$\frac{2}{5} = 0,40$	$\frac{1}{9} = 0,111$	$\frac{1}{50} = 0,02$
$\frac{3}{5} = 0,60$	$\frac{8}{9} = 0,888$	$\frac{1}{60} = 0,0166$
$\frac{4}{5} = 0,80$	$\frac{1}{11} = 0,091$	$\frac{1}{70} = 0,0143$
$\frac{1}{6} = 0,166$	$\frac{1}{12} = 0,083$	$\frac{1}{80} = 0,0125$
$\frac{5}{6} = 0,833$	$\frac{11}{12} = 0,917$	$\frac{1}{90} = 0,0111$

DYWIZORY PROCENTOWE

Dywizor procentowy wynosi przy następujących stopach procentowych:

$\frac{1}{8}\% = 2880$	$3\% = 120$
$\frac{1}{4}\% = 1440$	$3\frac{3}{4}\% = 96$
$\frac{1}{2}\% = 720$	$4\% = 90$
$\frac{3}{4}\% = 480$	$4\frac{1}{2}\% = 80$
$1\% = 360$	$5\% = 72$
$1\frac{1}{2}\% = 240$	$6\% = 60$
$2\% = 180$	$7\frac{1}{2}\% = 48$
$2\frac{1}{4}\% = 160$	$8\% = 45$
$2\frac{1}{2}\% = 144$	$9\% = 40$
$2\frac{3}{4}\% = 135$	$10\% = 36$

DZIESIĘĆ PRZYKAZAŃ DLA KUPIECTWA POLSKIEGO

I.

Pamiętaj przed każdym zakupem o „przemysle swojskim“, który nas wywieść ma z nędzy i ekonomicznej niewoli.

II.

Nie będziesz chwalił i nabywał wyrobów obcych, a ganił wyrób swojski, zwłaszcza gdy go nie znasz wcale.

III.

Otocz się w domu wyrobami przemysłu swojskiego, a wyrzeknij się szychu i blichtru narzuconego przez obcych.

IV.

Kochaj wszystko co pochodzi z kraju, wszystko co wśród ciężkich warunków się wytwarza, — nie szydź, lecz radź i dopomagaj w pracy.

V.

Nie zabijaj szczerych chęci i usiłowań gorętszych od ciebie, lecz o ile cię stać, dopomóż [zwycięstwu wspólnej dobrej sprawy.]

VI.

Nie wprowadzaj w błąd swych bliźnich, gdy domagają się wyrobów swojskich — mówiąc: że nie istnieją.

VII.

Nie kradnij opinii wyrobów swojskich, krytykując je z bezpodstawną złośliwością.

VIII.

Nie wyzyskuj wielkich haseł dla osobistego zysku i nie kładź na towarach obcych marki: „swojski wyrób“.

IX.

Nie żądaj cen wygórowanych za wyrób swojski bo szkodząc sprawie zaprzepaścisz i własny trud.

X.

Nie wyzyskuj ani producentów, ani konsumentów, ani kupców, nabywaj i reklamuj wyroby swojskie, a przysłużysz się i ojczyźnie i sobie.

TABELA ŚWIĄT WIELKANOCNYCH OD ROKU 1922 DO 1950

Rok 1922	. . .	16 kwietnia
„ 1923	. . .	1 „
„ 1924	. . .	20 „
„ 1925	. . .	15 „
„ 1926	. . .	4 „
„ 1927	. . .	17 „
„ 1928	. . .	8 „
„ 1929	. . .	31 marca
„ 1930	. . .	20 kwietnia
„ 1931	. . .	5 „
„ 1932	. . .	27 marca
„ 1933	. . .	16 kwietnia
„ 1934	. . .	1 „
„ 1935	. . .	21 „
„ 1936	. . .	12 „
„ 1937	. . .	28 marca
„ 1938	. . .	17 kwietnia
„ 1939	. . .	9 „
„ 1940	. . .	24 marca
„ 1941	. . .	13 kwietnia
„ 1942	. . .	5 „
„ 1943	. . .	25 „
„ 1944	. . .	9 „
„ 1945	. . .	1 „
„ 1946	. . .	21 „
„ 1947	. . .	6 „
„ 1948	. . .	28 marca
„ 1949	. . .	17 kwietnia
„ 1950	. . .	9 „

PRZEMYSŁ PAPIERNICZY W POLSCE.

W zeszycie 20 „Przeglądu Gospodarczego“ znajdujemy ciekawe szczegóły o obecnym stanie naszego przemysłu papierniczego: przemysł ten rozwija się i w naszej dzielnicy dzięki inicjatywie Banku Związku Spółek Zarobkowych, który wspólnie z innymi bankami sfinansował Wielkopolską Papiernię w Bydgoszczy.

P. H. Br. pisze w „Przeglądzie“:

Przemysł papierniczy podniósł wytworczość swoją w roku bieżącym dość znacznie. W styczniu r. b. wynosiła ona $\frac{1}{3}$, dziś można ją obliczać na 60 proc. produkcji przedwojennej i to tylko w b. Królestwie Kongresowem; małopolskie fabryki produkują obecnie już mniej więcej tę samą ilość papieru, co przed wojną. W Wielkopolsce natomiast dopiero w styczniu r. b. powstała nowa i jedyna tam fabryka papieru w Bydgoszczy. Przemysł papierniczy w Polsce zatrudnia w dobie obecnej 14 fabryk, około 4500 robotników, 21 maszyn parowych (przed wojną w samym Królestwie Polskiem pracowało 25 maszyn). Są to następujące fabryki:

w b. Królestwie Polskiem:	Ilość robotników	Ilość maszyn
1. Tow. Akc. Mirkowskiej Fabryki Papieru w Jeziornie	700	3
2. Tow. Akc. Steinhagen Wehr i Ska w Myszkowie	520	3
3. „Soczewka“	400	2
4. C. A. Moes w Wierbec (lub Sławniowie)	250	1
5. Tow. Akc. R. Saenger w Pabjanicach	500	2
6. Fabryka Papieru i Młyny w Częstochowie	300	1
7. Tow. Akc. Fabryki Papieru „Kłucze“	300	1
8. G. Hamprecht w Sosnowcu	100	1
9. Schwarestain i Alterwein we Włocławku	150	1
10. Bodzechów	60	1
w Małopolsce:		
11. Tow. Akc. Żywieckiej Fabryki Papieru w Żywcu	500	2
12. F. Romaszkan w Wadowicach	200	1
13. Sp. Akc. Bielskiej Fabryki Papieru St. Niemojewski	200	1
w Wielkopolsce:		
14. Tow. Akc. Wielkopolskiej Fabryki Papieru w Bydgoszczy	300	1
	4480	21

Wszystkie wymienione fabryki papieru w b. Królestwie Kongresowem, a również Żywiecka i Wielkopolska należą do Związku Zawodowego Papierni Polskich (Warszawa, Czackiego 18).

Produkcja naszych papierni obejmuje wszelkie gatunki papieru z wyjątkiem bardzo luksusowych i technicznych, jak fotograficznych.

Zapotrzebowania wewnętrznego kraju produkcja ta nie jest jednak w stanie zaspokoić. Przed wojną fabryki papieru w b. Królestwie Kongresowem wywoziły do b. Cesarstwa Rosyjskiego przeszło połowę swej produkcji za sumę $6\frac{1}{2}$ miliona rubli, natomiast przywożono do Królestwa innych gatunków tak z Rosji, głównie z Finlandji, jak i z zagranicy za sumę 6 milionów rubli.

Dziś warunki zmieniły się zasadniczo. Zmniejszona produkcja naszych fabryk nie mogłaby pokryć nawet zapotrzebowania przedwojennego, a nie odpowiada zupełnie dzisiejszemu, kilkakrotnie większemu zużyciu papieru, jak np. papierów drukowych, zużycie których wzrosło trzy, a nawet czterokrotnie.

Wzrost wytworczości naszych fabryk papieru nie może, niestety iść w tak szybkim tempie, jak to się dzieje ze spożyciem tego artykułu. Wpływa na to wiele przyczyn, lecz najważniejszą, najboleśniej dająca się odczuć — jest brak celulozy. Jedyna nasza fabryka tego podstawowego dla przemysłu papierniczego surowca produkuje zaledwie połowę tej ilości, jaką papiernie mogłyby przerobić. Mogła-

by ona wprawdzie podnieść produkcję o jakie 30 proc., lecz cierpi na brak drzewa, dowóz którego, a właściwie dostawa do kolei jest niezmiernie utrudnioną. W swoim czasie sprowadzano znaczne ilości celulozy z Czech, lecz dziś zapasy te wyczerpują się, a o sprowadzaniu nowych, mowy być nie może ze względu na niski kurs naszej waluty. Tak samo daje się odczuwać brak masy drzewnej, sprowadzanej dotychczas ze Szwecji, co dziś z tych samych względów walutowych jest ogromnie utrudnione. Fabryki papieru nie mogą też sprowadzać w dostatecznych ilościach smarów amerykańskich, nowych maszyn, prócz części z Niemiec i Austrii, nie sprowadza się obecnie; stan techniczny naszych piarni pogorszył się znacznie w stosunku do przedwojennego, to wszystko utrudnia, oczywiście bardzo wzmożeniu produkcji. To też musimy sprowadzać i to znaczne ilości, szczególnie papierów drukowych z Niemiec i Austrii. Przed wojną papiery te przychodziły do nas z Finlandji, dziś jednak, ze względu na stosunki walutowe, jest to niemożliwe i nasz przemysł drukarski zmuszony jest zaopatrywać się w papier na rynkach niemieckim i austriackim.

Przewóz papieru wyraża się w następujących cyfrach:

Przeciętna miesięczna z r. 1920	1587 ton
5 pierwszych miesięcy r. 1921	14282 ton.

Przyczem w kwietniu i w maju daje się zauważyć dość silny spadek w stosunku do miesięcy poprzedzających („Przegląd Gospodarczy“ zeszyt 19, str. 699).

Papier sprowadzany jest dzisiaj jedynie w ilościach niezbędnych. Konkurencja zagraniczna ze względu na wysoki kurs walut obcych obecnie nam nie zagraża; w razie poprawy naszych stosunków walutowych przemysłowi papierniczemu a przynajmniej niektórym jego działom, zagraża poważna katastrofa. Przyczyną tego jest wyłączenie z pod ochrony celnej papierów: rotacyjnego i najgorszego drukowego, które opłacają cło normalne bez agia. W razie podniesienia się kursu marki polskiej fabryki tych gatunków papieru albo będą zmuszone zaprzestać produkcji, albo przerwyc się na inny rodzaj fabrykacji, gdyż obcy towar, mający wstęp wolny, nie broniony dostatecznymi cłami i wysokością kursu obcej waluty, zaleje rynek krajowy.

Konjunktury wywozowe są ze względów walutowych dla naszego przemysłu papierniczego świetne; papier nasz mógłby z łatwością znaleźć zbyt nawet w Ameryce, o wywozie jednak trudno jest dzisiaj myśleć, wobec tego, że nieprędko zdoła nasz przemysł papierniczy pokryć zapotrzebowanie wewnętrzne.

W ogólnie ciężkiem położeniu przemysłu papierniczego widzimy pod jednym względem znaczną poprawę: oto dziś już, dzięki wolnemu handlowi, fabryki nie uskarżają się na brak węgla, jak to przed niedawnym jeszcze czasem miało miejsce.

Ceny papieru rosną stale, lecz nie więcej niż robocizna, sprawdzić to można, porównując ceny i płacę robotniczą w październiku i styczniu b. r.

POZNAŃSKI BANK UBEZPIECZEŃ

TOW. AKC.

POZNAŃ

ULICA KANTAKA Nr. 2-4

(DOM WŁASNY)

TEL. 3322 i 3323

Założony przez
Bank Związku Spółek Zarobkowych
w Poznaniu

KONTO BANKOWE:

Bank Związku Spółek Zarobkowych

Adres telegr.: „OGNIOBANK“

Kapitał zakładowy: 10 milj. Mk.

Działalność Towarzystwa obejmuje:
Ubezpieczenia od ognia,
od kradzieży z włamaniem,
od szkód wodociągowych,
od nieszczęśliwych wy-
padków i od odpowiedzial-
ności prawnocywilnej.

BANK
ORAZ JEGO
ODDZIAŁY SŁUŻĄ
BEZPŁATNIE WSZELKIEMI
INFORMACJAMI W SPRAWACH
UBEZPIECZENIOWYCH I PRZY-
SYŁAJĄ NA ŻYCZENIE URZĘ-
DNIKA DLA ZAWARCIA
UBEZPIECZEŃ.

Zarząd:

Naczelny dyrektor: KAROL GLIŃSKI
Dyrektor: Dr. TADEUSZ BORNA

Oddział na Małopolskę:

Kraków, Rynek Główny L.9.
(Pasaż Bielaka)

Oddział na b. Królestwo Kongr.:
Warszawa, Miodowa 7.

Oddział na Woj. Pomorskie:
Grudziądz, ul. 3. Maja 10-11
(w własnym domu)

BERGMANNA

GDĄSKIE TOW. ELEKTR. Z O. P.

BIURO INŻYNIERSKIE I SPRZEDAŻY

TELEF. 25-21 **POZNAŃ** TELEF. 25-21
UL. 27. GRUDNIA 5, I. p.

KOSZTORYSY ORAZ ZWIEDZENIA
PRZEZ INŻYNIERÓW NA ŻYCZENIE
BEZPŁATNIE

Czesław Bruździński

Poznań

Aleje Marcinkowskiego 8

kupuje i poleca w ładunkach wagonowych

Artykuły strączkowe:

Peluszkę, wykę, seradełę,
łubin, tatarkę, proso i t. d.
Koniczyny, warzywa, siano, słomę.

Ziemniaki:

Sadzonki, jadalne i fabryczne
oraz wszelkie przetwory.

Używane worki jutowe stale do oddania.

Telefon Nr. 12-13.

Adr. telegraficzny: „CEBRUS“ POZNAŃ.

Skrzynka pocztowa 410.

ŁÓDZKA ARCYJNA SPÓŁKA UBEZPIECZEŃ

PAX

Jeneralna reprezentacja NA WIELKOPOLSKĘ

TELEFON 2820 } CEZARY STASIŃSKI, POZNAŃ OGRODOWA 12

Konto bankowe: POLSKI BANK HANDLOWY W POZNANIU
POCZTOWE KONTO CZEKOWE 290 497

OGIEŃ

WŁAMANIE

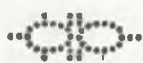
TRANSPORT

ŻYCIE

**KINO
APOLLO
POZNAŃ**

PIEKARY 17

RYCERSKA 15

NAJWYTWORNIEJSZY

KINOTEATR

MIASTA POZNANIA

WYŚWIETLA STALE ZNAKOMITE PROGRAMY

Pierwszorzędna orkiestra!

**Początek przedstawienia
o godzinie 6-ej i 8-ej**

PIERWSZA POMORSKA PAROWA
GORZELNIA WIN I FABRYKACJA
OKOWITY I LIKIERÓW
HERMANN BERENT NAST.

WŁAŚC.: A. KAŹMIERSKI i S^{KA}

NAGRODZONA ZŁOTYM MEDAL. I NAGRODĄ HONOR.
BERLIN 1896 :: :: TRVJEST 1898 :: :: PARYŻ 1900

CHOJNICE

ADRES TELEGRAFICZNY: KONIAK—CHOJNICE
KONTO ŻYROWE: KASA ŚREDNIA, CHOJNICE
GDAŃSKI PRYWATNY BANK AKCYJNY, GDAŃSK
POCZTOWE KONTO CZEKOWE NR. :: :: TELEFON NR. 9

Ł. B. K.

„ŁOKIETEK”

VAN BLERICQ i S^{KA}

T. Z O. P.

KORONOWO

TELEFON NR. 8

POLECA SWOJE

CYGARA

Z CZYSTEJ ZAMORSKIEJ TABAKI

INŻ. J. ŻUKOWSKI
KRAKÓW

UL. P. MICHAŁOWSKIEGO Nr. 1
WSZELKIE MASZYNY ELEKTRYCZNE
NA PRĄD STAŁY I ZMIENNY DOWOLNEJ WIELKOŚCI
TRANSFORMATORY I APARATY
WYSOKIEGO NAPIĘCIA.

MIERNIKI, REGULATORY i PRZYRZĄDY
DO AKUMULAT. ARMATURY DO OŚWIETLENIA.

KOMPLETNE ELEKTROWNIE

NA PRĄD STAŁY i ZMIENNY O NISKIM i WYSOKIM
NAPIĘCIU. TRAKCJA ELEKTRYCZNA.

Przewodniki izolowane, Kable opancerzone
oraz wszelkie materiały instalacyjne i żarówki oszczędnościowe.

Kosztorysy, projekty oraz wizyty inżyn. na każde żądanie bezpłatnie.

GENERALNE ZASTĘPSTWO NA POLSKĘ

Fabryk Elektrotechniczn. „Fr. Krizik” w Pradze,
Bergmanowskich Zakładów Elektr. w Podmoku

KAROL RIESENFELD

FABRYKA WYROBÓW
TKACKICH
KAMGARNÓW I PLUSZÓW

FARBIARNIA, APRETURA
I PRZĘDZALNIA

BIELSKO - ŚLĄSK

„ELABOR”

T. Z. O. P.

GÓRZNO-POMORZE

FABRYKA SPECYFIKÓW LECZNICZYCH
LECZNICZO-KOSMETYCZNYCH

POLECA WŁASNE WYROBY, JAK:

ANATOL-ELABOR LOCO AMOL SPIR. MEL.
CPS. : ANTISCABIN - ELABOR MAŚĆ OD
ŚWIERZBY : ASTMOL-ELABOR ZIOŁA PRZE-
CIW ASTMIE : BORAX-ELABOR DO CELÓW
KOSMETYCZNYCH : CORNINA-ELABOR PŁYN
NISZCZĄCY NAGNIOTKI : CZOPKI GLICERYNO-
WE : CZOPKI PRZECIW HEMOROIDOM : ELA-
BOR-DENTINA NAJLEPSZA WODA DO UST :
ELABOR-FERROL ZŁOŻONA NALEWKA ŻE-
LAZA : ELABORIN - ELABOR MAŚĆ DO FI-
GÓWKI : EXTR. VALER. AROM. UŻYWANY
PRZY CIERPIENIACH NERWOWYCH, HISTE-
RII I T. D. : FLUID - ELABOR : GRUDOLIN
ELABOR NA GRUDĘ U KONI : KOŁKALIN-
ELABOR OD KOLKI U KONI I WZDĘCIU U
BYDŁĄT : KREM-ELABOR PRZECIW PIEGOM
MIÓD KOPERKOWY-ELABOR : MAŚĆ-ELA-
BOR NA PRZESTARZĄŁE RANY, WRZODY
I T. D. : PEDICULARIN - ELABOR PRZECIW
PASORZYTOM, WSZOM : REUMASIT-ELABOR
ZEWNETRZNY ŚRODEK PRZECIWREUMA-
TYCZNY : SIRAGEN-ELABOR LOCO SIROLINA
STOMACHICIN - ELABOR PROSZEK NA ŻO-
ŁĄDEK : THYMIAMENT-ELABOR LOCO PER-
TUSSINA : ZOŁZOLIN-ELABOR NA ZOŁZY
U KONI ORAZ WSZELKIE INJEKCJE STERY-
LIZOWANE

HURTOWNA SPRZEDAŻ:

UMBREIT & Co. Nast. POZNAŃ

HURTOWNY SKŁAD MATERJAŁÓW APTECZNYCH

BRACIA ZAPP

FABRYKA
WYROBÓW WEŁNIANYCH
I BAWELNIANYCH

ŁÓDŹ, UL. JULJUSZA 18

BANK AGRARNY

TOWARZYSTWO AKCYJNE

POZNAŃ

PLAC WOLNOŚCI 14

TELEFON 2470

TELEFON 2470

ŻYRO - KONTO P. K. K. P. W POZNANIU
POCZTOWE KONTO CZEKOWE P. K. O. 201-885 W POZNANIU

DZIAŁ ROLNICZO-HANDLOWY ZAKUP I SPRZEDAŻ

WSZELKICH ZBÓŻ, NASION, ZIEMNIAKÓW,
KONICZYN, PASZY, SZTUCZNYCH NAWO-
ZÓW, WĘGLI, TORFU, DRZEWA OPAŁ. I T. P.

DZIAŁ BANKOWY

PRZYJMOWANIE WKŁADÓW - WSZELKIE
TRANSAKCJE BANKOWE - UDZIELANIE
KREDYTU - FINANSOWANIE NOWYCH
PRZEDSIĘBIORSTW

DZIAŁ EKSPORTOWY - IMPORTOWY

IMPORTUJE I EKSPORTUJE
WSZELKIE PRODUKTY ROLNE I ARTYKUŁY
Z GOSPODARSTWEM ROLNEM ZWIĄZANE

DZIAŁ TOWAROWY

ZAKUP I SPRZEDAŻ
CHMIELU, LNU, SZCZECINY I T. P.

WUL-GUM

ANTONI KWIATKOWSKI

FABRYKA ŚLISKOCHRONÓW i PROTEKTORÓW

ZAKŁADY WULGANIZACYJNE, OPON I WĘŻY SAMOCHODOWYCH

CENTRALA: POZNAŃ

WIELKIE GARBARY NR. 39

TELEFON NR. 1864

ZAKUP I SPRZEDAŻ—WSZEL-
KIEGO RODZAJU OPON I WĘŻY.

SPECYALNOŚĆ:

PROTEKTOROWANIE ZUPEŁNIE
ZJEŹDŻONYCH I USZKODZONYCH OPON.

NOWOCZESNE URZĄDZENIE
I FACHOWE KIEROWNICTWO UMOŻLIWIAJĄ
SZYBKIE I BEZNAGANNE ZAŁATWIANIE RE-
PARACJI WĘŻY I OPON.

MATUSZEWSKI i S-ka

DOM ZBOŻOWY

POZNAŃ

PLAC WOLNOŚCI 14a

TELEFON NR. 1882

Skrót depesz: DOMZBO

KUPUJE I SPRZEDAJE

WSZELKIE

ZIEMIOPŁODY

ORAZ ICH

PRZETWORY

„OIKOS“

ZWIĄZKOWE ZAKŁADY PRZEMYSŁU I BUDOWNICTWA DRZEWNEGO

SPÓŁKA AKCYJNA Z KAPITAŁEM
Mkp. 150.000.000

BIURO CENTRALNE:

LWÓW, UL. KOPERNIKA Nr. 10

REPREZENTACJE:

WARSZAWA, ULICA CZACKIEGO Nr. 4/5
KRAKÓW, PLAC MARJACKI Nr. 9
PIOTRKÓW, ULICA BUJNOWSKA Nr. 18
GDAŃSK, LANGEGASSE Nr. 35

ZAKŁADY FABRYCZNE, TARTAKI ITP.:

LWÓW, ULICA ZAMARSTYNOWSKA Nr. 53
GDAŃSK-LANGFUHR, HAUPTSTRASSE Nr. 70
RZESNAPOLSKA S. KOL. LWÓW-KLEPARÓW,
BIELEC BIEŃKÓW STAC. KOLEJOWA LOCO
PIOTRKÓW, ULICA BUJNOWSKA Nr. 18
WOLA CHOŁOJOWSKA — STACJA LOCO

Zakupują: znaczniejsze drzewostany
rębne i materiał tarty oraz drzewo
materiałowe w kłocach.

Utrzymują stale na składach: mate-
ryjały budulcowe i stolarskie jak:
belki, deski, gonty, posadzki, de-
szczułkowe (parkiety), podłogi
okrętowe miękkie na wpust i pióro,
dykty, listwy, forniery, prasowane,
płyty klejone i inne półfabrykaty.

Przyjmują zamówienia na: gotowe bu-
dynki drewniane i gospodarcze,
roboty wchodzące w zakres cie-
sielski i stolarszczyzny budowlanej
np. na drzwi, okna, portale itd.

Wykonują: stylowe urządzenia domowe
dla mieszkań prywatnych, hoteli,
wil, zakładów naukowych, zdro-
jowych itp.

SPECJALNOŚĆ:

**WYRÓB MEBLI BIUROWYCH
NA WZÓR AMERYKAŃSKICH URZĄDZEŃ**

BANK POŻYCZKOWY DAWNIEJ „BANK“

SP. Z. Z. NIEOGR. ODP.

W BRODNICY

RYNEK NR. 24

NAJSTARSZY BANK POLSKI NA POMORZU

POCZTOWE KONTO CZEKOWE:

POZNAN Nr 201469 — GDAŃSK Nr. 1262

ZYROKONTA.

POLSKA KRAJOWA KASA DOŻYCZKOWA

BANK ZWIĄZKU SPÓŁEK ZAROBKOWYCH:

POZNAN — WARSZAWA — TORUŃ —

BYDGOSZCZ — GRUOZIĄDZ — GDAŃSK

BANK PRZEMYSŁOWCÓW — INDUSTRIE-

BANK — BERLIN W. 8, FRANZÖSISCHESTR. 15

OTWIERAMY RACHUNKI BIEŻĄCE I CZEKOWE

DYSKONTUJEMY PRYMA-WEKSLE

INKASUJEMY CZEKI, WEKSLE, RA-

CHUNKI TOWAROWE I INNE DO-

KUMENTY. ZALATWIAMY SZYBKO

PRZEKAZY I WSZELKIE CZYNNOŚCI BANKOWE

TELEFONU Nr 116

SKRZYŃKA POCZT. Nr 2

TOWARZYSTWO

GNASZYŃSKIEJ JUTOWEJ MANUFAKTURY

W GNASZYŃCE

POD CZĘSTOCHOWĄ

SKRZYŃKA POCZTOWA 116

TELEFONU NR 38

POLECA W W. PANOM ODBIORCOM PRZEDZĘ
JUTOWĄ, TKANINY, PŁÓTNA FILTRACYJNE I PA-
KOWE, WÓRKI DO WSZELKICH CEŁÓW, SIENNIKI,
WANUCHY DO CHMIELU I WEŁNY I T. P.
PRZY SZYBKIEJ I STARANNEJ DOSTAWIE.

REPREZENTANCI NA RZECZPOSPOLITĄ POLSKĄ:

TOWARZYSTWO PRZEMYSŁOWO-HANDLOWE

L. ORŁOWSKI, J. ROGOWICZ I SKA

SPÓŁKA Z OGR. ODPOW.

WARSZAWA

BIURA ZARZĄDU: KRÓLEWSKA 8 * TELEFON 101-23

NAJLEPSZEJ JAKOŚCI BIBUŁKI

„ALTESSE“, „SUPERBE“ I „ŚWIT“

W OZDOBNYCH KSIĄŻECZKACH

ŚWIATOWEJ SŁAWY GILZY Z WATĄ ZDROWOT.
I CHEMICZNYM FILTREM

„ALTESSE“, „SUPERBE“, „ANTICORROSIT“

POLECA NAJUPRZEJMIEJ

PIERWSZA POLSKO-ŚLĄSKA FABRYKA
TUTEK I BIBUŁEK PAPIEROSOWYCH

„ALTESSE“

SPÓŁKA Z OGRAN. POR.

BIELSKO (ŚLĄSK POLSKI)

Bank Zjednoczenia

Tow. Akc.

POZNAŃ

ALEJE MARCINKOWSKIEGO 8

TELEFON NR. 3656

załatwia wszelkie transakcje finansowe w zakres bankierstwa wchodzące, przyjmuje depozyta i wkłady, otwiera rachunki bieżące i czekowe, finansuje przedsiębiorstwa handlowe i przemysłowe, przyjmuje wszelkie zlecenia giełdowe

Safes ogniolrwałe do użytku klientów

Kasa otwarta codziennie do godz 1 w południe, w soboty i dnię przedświąteczne do godziny 12-tej

GRASZEWICZ I GRZYBKOWSKI

SZAMOTUŁY

**FABRYKA PRZEDNICH
LIKIERÓW**

ZAŁOŻONA W ROKU 1912

TELEFON NR. 58

**PRZEMYSŁ DRZEWNY
HERMANN SCHÜTT**

TOWARZYSTWO AKCYJNE

CZERSK (POMORZE)

ADRES TELEGRAFICZNY:
PRZEMDRZEWNY, CZERSK

**TARTAKI PAROWE
FABRYKI**

DO OBRÓBKIDRZEWA

DOSTARCZA SZYBKO I PO CENACH
UMIARKOWANYCH:

**DRZWI, OKNA,
LISTWY ŻŁOBKOWE
LISTWY DO OBRAZÓW
ZŁOCONE I POLITUROWANE
MATERJAŁ TARTY KAŻDEGO RODZAJU
MEBLE, SKRZYNIE, WEŁNĘ DRZEWNĄ**

**FABR. WYROBÓW Z GLINY OGNIOTRW.
INŻ. WŁAD. KLEPACKI
OSTROWIEC
WOJEWÓDZTWO KIELECKIE**

Fabryka nagr. wielk. med. zł. na wyst. Przem. i Roln. w Częstochowie w 1909 r.
Adres dla depeusz: Klepacki—Ostrowiec. Międzymlast. polącz. telefon. Nr. 38

..... POLECA: .....

Cegłę ogniotrwałą zasadową i kwaśną formatów normalnych oraz wszelką fasonową: do pieców wielkich: Siemens-Martensowskich kopułowych, szwajcowych, hut szklanych, wapienników i wszelkich innych. — Cegłę syfonową dla stalowni i fabryk żelaza. Płyty piekarskie, drewny i rurki ogniotrwałe.

Glinki ogniotrwałe mielone i w kawałkach.

-- Zaprawy szamotowe i szamot mielony. --

CEGLĘ ZWYCZAJNĄ BUDOWLANĄ MASZYNOWĄ I RĘCZNĄ

SARMATIA

TOWARZYSTWO AKCYJNE
FABRYKA WYROBÓW
TYTONIOWYCH
W POZNANIU, UL. WOJSKOWA 5

POLECA:

PAPIEROSY

O NIEZRÓWNANEJ JAKOŚCI

WYRABIANE POD GWARANCJĄ Z

NAJSZLACHETNIEJSZYCH

TYTONI ORJEN-

TALNYCH

TYTONIE

KRAJANE I DO FAJEK

W PRZEDNICH

GATUNKACH

NA SPOSÓB PERSKI I TURECKI

KONTO BANKOWE:
BANK PRZEMYSŁOWCÓW

ADRES TELEGRAF.:
„ISKRA“ BYDGOSZCZ

„ISKRA“

FABRYKA ARTYKUŁÓW
ELEKTRO-MECHANICZNYCH

SPECYALNOŚĆ:

OKUCIA DO MEBLI I WALIZEK

WŁAŚCICIELE:

WACŁAW WALTROWSKI i SKA
W BYDGOSZCZY
ZDUNY NR. 15 TEL. 1913

W. WALTROWSKI

BIURO ROLNICZO-
PRZEMYSŁOWO-HANDLOWE
POZNAŃ

UL. MATEJKI 59 ☒ TELEFON 1450

BYDGOSZCZ

UL. ZDUNY 15 ☒ TELEFON 1913

ZAKUP I SPRZEDAŻ WSZELKICH

ZIEMIOPŁODÓW

ORAZ PRZETWORÓW
CUKROWNICZYCH
I ZIEMNIACZANYCH

Fr. Zieliński

Poznań

Kantaka nr. 1. — Tel. 1128.

*Pierwszorzędny dom mód
damskich i męskich.*

Specjalność:

Amazonki · Sport · Mundury.

Nasz papieros!

Fabryka papierosów

„PATRIA“

Ganowicz & Wlekiński Tow. Akc. w Poznaniu

Telefon 3331, 5686 i 3662

Produkcja dzienna przeszło 5 milionów papierosów.

SPÓŁKA AKCYJNA
HANDLU

ZIEMIOPLÓDAMI

W WARSZAWIE

UL. SŁUŻEWSKA Nr. 3. TELEFON 114-81

ODDZIAŁ W POZNANIU

UL. SEW. MIELŻYŃSKIEGO 23. TEL. 34-86

ADRES TELEGR.: „CEREAŁIA”

ODDZIAŁY:

BUKARESZT Orlando 2,

BARANOWICZE

BRZEŚĆ NAD BUGIEM

GDAŃSK Dominikwall 12

GRUDZIĄDZ

KALISZ Warszawska 23

ŁUKÓW

OSTROWIEC

PŁOCK

SANDOMIERZ

SOSNOWIEC Małachowskiego 11

SOKOŁÓW

WŁASNE MŁYNY PAROWE

AUTOMATYCZNY

MŁYN W GŁÓWNEJ

BIURA: POZNAŃ

SEW. MIELŻYŃSKIEGO 23 TELEFON 34-86

ADRES TELEGR.: „CEREAŁIA”

SPRZEDAŻ PRZETWORÓW
MŁYŃSKICH

FABRYKA PREPARATÓW-FARMACEUTYCZNYCH ERBETA

R. BARCIKOWSKI Tow. Akc.
W POZNANIU, UL. SKŁADOWA 13-18

POLECA:

ANTIVERMIN, pastylki przeczyszczające przeciw glistom i innym robakom trzewiowym. W kartonikach po 18 pastylek.

ASTHMOSAL, ziółka przeciw astmie.

W kartonach po 40 gramów. •

BORSAL, w torebkach czerwonych.

Puder dla dzieci usuwający zaczerwienienie i wyprzałość ciała.

BORSAL, w torebkach niebieskich.

Puder usuwający nadmierne pocenie nóg.

CUKIERKI ERBETA, okazały się jako wyśmienity środek przeciw kaszlowi, chrypcy, również przeciw wszelkim dolegliwościom organów oddechowych.

CZOPKI HEMOROIDALNE, w kartonikach po 12 sztuk.

CZOPKI GLICERYNOWE w połączeniu z masłem kakaowym.

DRAŻETKI, mentolowe

„ eukalypto-mentolowe

„ mentolowe z anestetyną

W kartonach po 30 i 40 sztuk drażetek.

ELIKSIR ŻYCIA, w butelkach po 30 i 50 gr.

ERBETHYM loco niemiecka Pertussina.

Znakomity środek przeciw kokluszowi u dzieci i dorosłych. - Flakony zawierające ok. 100 gr.

FIGOFIG, złożony syrop figowy—idealny środek przeczyszczający dla dzieci i dorosłych.

Butelki zawierające około 180 gramów.

FLUID RESTYTUCYJNY dla koni w but. 3/4 litr.

KONSERWOL, najlepszy preparat do konserwowania jaj—w paczkach na 150 jaj.

LAXAN, owoce, konfekciki przeczyszczające.

Zawierają jako czynnik działający fenolftaleinę i agar—agar. W pudełkach po 12 szt.

LIQUOR FERRI, manganu sacharati

„ „ manganu peptonati.

NALEWKA ŻELAZA złożona, ATHENSTÄDT.

Wypróbowany, przyjemny w smaku preparat żelaza przeciwko blednicy i niedokrwitości.

W połączeniu z arsenikiem, chiną i jodem.

Butelki zawierające około 500 gr.

OKULOPAD, kolodium salicyłowe na nagniotki.

Butelecзки po 10 gramów.

PARCHOLIMENT-ERBETA, przeciwko parchom u koni w butelkach po 3 4 litra.

POZNAŃSKI PAIN EKSPELLER.

PASTY i MAŚCIE, jak pasta Zinci, Lassari, Unguent boric., Zinci, Wilkinsoni i t. d.

PIGUŁKI, jak Blanda, aloesowe, żelazne i t. d.

SIRASAN, roztwór sulfogwajakolanu potasowego w syropie pomarańczowym. Ma szerokie zastosowanie przy wszelkich cierpieniach dróg oddechowych u dorosłych i u dzieci. W flakonach o zawartości około 140 gramów.

SKABINA, nowy, pewno działający środek przeciw świerzbieniu ciała, wysypce skórnej a szczególnie przeciw parchom.

W butelkach zawartości około 200 gramów.

SKABINODERMA, ERBETA.

Maść przeciw świerzbie i parchom w słojkach zawartości około 150 gramów.

TABLETKI acetylo-salicyłowe loco Aspiryna TINCTURAE et EXTRACTA.

Ściśle podług wymagań farmakopei.

CUKIERNIA

WARSZAWIANKA

WŁAŚCICIEL:

FRANCISZEK RĄCZYŃSKI

POZNAŃ

ULICA NOWA 4

TELEFON Nr. 12-03

PUNKT ZBORNÝ GOŚCI ZAMIEJSCOWYCH

DOM

WYSYŁKOWY

WYROBÓW

CUKIERNICZYCH

ARTYKUŁY BUDOWLANE
I TECHNICZNE
OLEJE
MINERALNE
I SMARY
DO MASZYN POLECA
DOM HANDLOWY
ST. MATŁAWSKI i S-ka

SPÓŁKA AKCYJNA
ZARZĄD: WARSZAWA, MONIUSZKI 2
POZNAŃ

BIURO: WAŁY ZYGMUNTA AUGUSTA I. TELEF. NR. 37-37
WŁASNE SKŁADY Z BOCZNICĄ KOLEJOWĄ
ULICA MAŁGORZATY
ADR. TELEGR.: „STAMATŁAWSKI“

WYŁĄCZNA SPRZEDAŻ NA POLSKĘ
SAMOCHODÓW
AMERYKAŃSKIEJ FIRMY
„SAYERSSEX & Co“

WYŁĄCZNA SPRZEDAŻ NA POZNAŃSKIE
I POMORZE ARTYKUŁÓW
SUCHEDNIEWSKIEJ
FABRYKI ODLEWÓW
W SUCHEDNIOWIE, ZIEMI KIELECKIEJ

SPRZEDAŻ ZAPAŁEK ZAKŁADÓW
PRZEMYSŁOWYCH „MSZCZONÓW“

ZASTĘPSTWO NA POZNAŃSKIE FIRMY:
SUTKOWSKI, RASZEWSKI, WERNER I CYRAŃSKI,
FABRYKA KONSERW I MARMELADY, IMPORT HERBATY.

ZASTĘPSTWO NA POZNAŃSKIE FIRMY:
RIESE & PIOTROWSKI
PAROWA FABRYKA KAKAO, CZEKOLADY I CUKRÓW.

EKSPORT

IMPORT

FABRYKA PERFUM

Perfamy
☼
Wody Kołońskie
☼
Woda Kołońska
Kwiatowa
☼
Wody na włosy
☼
Wody do ust

Kosmetyków
i Mydeł Toaletowych
„PATRIA“
Br. Putowski i Ska.
T z o. p.

WARSZAWA
Wolska Nr. 7
Telefon 222-73

Oddział
W POZNANIU
Mostowa 39 - Tel. 3620

Farby na włosy
☼
Mydła Toaletowe
☼
Mydło lecznicze
desinfekcyjne
☼
Pudry
☼
Pasty i proszek
do zębów

POZNAŃSKIE PRZEDSIĘBIORSTWO-WĘGLOWE Br. SZYMAŃSCY

POZNAŃ, ul. Sew. Mielżyńskiego 1.

Telefon nr. 2983 i 2276.

GŁÓWNE BIURO:

ul. Sew. Mielżyńskiego nr. 1.
Telefon nr. 2276.

SKŁADNICE:

Wjazd z ul. Przemysłowej
Bocznicę 89 i 146.
Telefon nr. 2983.

KONTA BANKOWE:

Bank
Kwilecki Potocki i Ska
Al. Marcinowskiego 11

Bank
Związku Spółek
Zarobkowych
Plac Wolności 15

Adres telegraf.

PEPEWU
Poznań

Własna
obróbka
drzewa
opałowego
z zapędem
pary.

Własny tabor
do zwózki opa-
łu w dom wzglę-
dnie na miejsce
przeznaczenia.

ŚWIECE

WOSKOWE — CEREZYNOWE — KANDELABROWE
STOCZKI I BIELNIK WOSKU

ŚWIECE WIELKOPOLSKIE
NAJTAŃSZY ZAKUP W CAŁEJ POLSCE

W. TOMCZAK

MIECZYŚLAWA 15 GNIEZNO TELEFON Nr. 367

Bank Młynarzy Zachodnich Ziem Polskich

Tow. Akc.

POZNAŃ

ŚW. MARCIN 39.

Telef. 1431, 1432 — Skrzynka poczt. 80

Adres telegraficzny: „MŁYNOBANK“

Pocztowe Konto czekowe:

Polska Krajowa Kasa Pożyczkowa, Poznań

Konto zrybowe:

Pocztowa Kasa Oszczędności, Poznań

Początkowy kapitał zakładowy 50 000 000 Mk.

ODDZIAŁ BANKOWY:

załatwia wszelkie transakcje w zakres bankierstwa wchodzące. — Otwiera rachunki bieżące i czekowe na dogodnych warunkach. — Przyjmuje wkłady na depozyty, płacąc 3¹/₂ — 8⁰/₁₀₀ odsetek (podług umowy). — Pośredniczy w zakupie i sprzedaży walorów tak krajowych jak i zagranicznych. — Przyjmuje na przechowanie papiery wartościowe i kosztowności. — Załatwia wszelkie przekazy zagraniczne, udziela kredytu wekslowego lub pod zastaw towarów na dogodnych warunkach.

ODDZIAŁ HANDLOWY:

uskutecznia zakup i sprzedaż: a) przetworów młynarskich, jak mąki żytniej, pszennej, osucia i t. d., b) środków opałowych jak węgla, koksu, ropy i t. d., c) maszyn i wszelkich przyborów dla przemysłu młynarskiego.

Bank Młynarzy Zachodnich Ziem Polskich, Tow. Akc.

ZARZĄD:

J. Krzyżanowski

R. Krzewiński

Tow. Handl. Przemysł. „Światokarbon“

Tow. z ogr. odp.

Główne biura sprzedaży i dział eksportowy:

KRAKÓW,

UL. GRODZKA Nr. 15

Telef. Nr. 220 — Telegramy: „ŚWIATOPEŁK“ Kraków

Własne zakłady przemysłowe pod firmą „Karbon“ we Włocławku

Dostarczamy stale własnego wyrobu

kalkę maszynową i ołówkową, papier woskowy,
farby do powielaczy — taśmy do maszyn
i inne artykuły kancelaryjne

Towary nasze prześcigają swą dobrocią i ceną nawet wyroby angielskie i są chlubą rodzimego przemysłu w tej dziedzinie. Setki zamówień z zagranicy świadczą dość wymownie, że artykuły nasze biją swą dobrocią wyroby austriackie i niemieckie, dlatego też wszystkie P. T. władze polskie, jak i hurtownicy winni nasze wyroby poznać a bojkotować temsamem wyroby obce.

POPIERAJCIE PRZEMYSŁ KRAJOWY!

POZNAŃSKIE TOW. STRZEŻENIA z o. p.

TELEFON Nr. 1998.

CENTRALA: w Poznaniu, plac Wolności 11, II p.
gmach starego teatru miejskiego.

FILJE:

w Bydgoszczy, Toruniu, Ostrowie i Inowrocławiu

Przyjmujemy strzeżenia

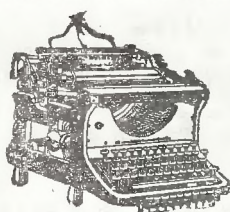
wszelkiej własności przez stróży stałych i obwodowych pod korzystn. warunkami z kontrolą zegarową

Stawiamy konwojentów

do wartościowych przesyłek kolejowych do każdej stacji w Polsce.

B. ROHOWSKI

POZNAŃSKA
CENTRALA

MASZYN
DO PISANIA

TELEFON 5252. POZNAŃ Telegr. „BERO“
GŁÓWNY SKŁAD: ULICA 3-go MAJA Nr. 5.

Warsztaty reperacyjne nowocześnie
urządzone przy ulicy 3 Maja 3, 4 i 5.

Fabryka części zapasowych i czcionek dla wszystkich systemów według wzoru lub rysunku. Przeróbka maszyn do pisania na różne języki

WSTAŻKI DO MASZYN DO PISANIA
I WSZELKIE MATERJAŁY do TYCHŻE
polecam hurtownie i detalicznie

Największe i najstarsze przedsiębiorstwo tego rodzaju w Wielkopolsce.
Generalne zastępstwo maszyn do pisania „IDEAL B“ i „ERIKA“

WIELOSTRONNE UZNANIA.

„LECHITA“

Polski Związek Rolniczo-Handlowy

Tow. z ogr. por.

w Poznaniu, ul. św. Marcina nr. 41

KUPUJE I SPRZEDAJE

wszelkie ziemiopłody, maszyny rolnicze, nawozy sztuczne

Telefony Nr. 3730 i 1027.

Znakochronny

A. JÓZWIAK, POZNAŃ

GŁÓWNY SKŁAD I BIURA:
UL. WIELKA Nr. 7

Największe wydawnictwo pocztówek
i najnowszych utworów

Fabryka artykułów biurowych
Kurtowny skład papieru
Fabryka papieru szklanego i szmyrgłowego

.....
Najlepsza pasta do obuwia (Poznanianka)

Właściciele:

A. Józwiak i Tomyślak w Poznaniu

WŁADYSŁAW RADOMSKI

TOW. AKC.

Bank

Rolniczo-Handlowy

POZNAŃ

PLAC WOLNOŚCI 17

ADR. TELEGR.: WUR-POZNAŃ

Telefon Nr. 1007

Skrzynka pocztowa Nr. 209

....

ODDZIAŁY:

Warszawa — Warecka Nr. 9

Gdańsk — Pfefferstadt 1/2

Toruń — Stary Rynek Nr. 22

Zakup i sprzedaż

wszelkich ziemiopłodów, nasion i sztucznych nawozów.

EKSPORT

IMPORT

Bank Dyskontowy

Spółka Akcyjna

Bydgoszcz — Gdańsk

Kapitał zakładowy włącznie rezerw 80 000 000 Mk.

ODDZIAŁY:

Grudziądz, Brodnica, Tczew, Starogard
Wejherowo, Puck, Sopot, Toruń —

PLATNIE:

Jabłonowo — Lidzbark — Nowemissto
Lubawa

Złatwia wszelkie interesy bankowe

„TITANIA“

Telefon 3733

T. z o. p.

Telefon 3733

POZNAŃ, ul. Maształarska 7a.

IMPORT I SPRZEDAŻ MASZYN „IGUM“

Konta bankowe:

Bank Przemysłowców, Poznań -- Discontogesellschaft, Poznań

POLECA

ARTYKUŁY GUMOWE WSZELKIEGO RODZAJU
TYLKO HURTOWNIE

Hurtownia
kolonjalna

Telefon 168

poleca

wszelkie artykuły
kolonjalne

J. BIEGAŃSKI i Sp. W KROTOSZYNIE

HURTOWNIE

TELEFON Nr. 3133

DETALICZNIE

Elektro-Industria

J. PODKOWIŃSKI

POZNAŃ, ul. 27 Grudnia

MOTORY, DYNAMO-MASZYNY

wszelkie

MATERJAŁY INSTALACYJNE

HURTOWNIE

TELEFON Nr. 3133

DETALICZNIE

PIWA

Kobylepolskie

znane ze swej dobroci

poleca

BROWAR I SŁODOWNIA KOBYLEPOLE

TELEFON 3192

POD POZNANIEM

TELEFON 3192

WIELKOPOLSKA PAPIERNA TOW. AKC.

TELEFON Nr. 1137

W BYDGOSZCZY

TELEFON Nr. 1137

Zarząd: Ulica Gdańska Nr. 19

Fabryka: W przedmieściu Czyżkówku

ZARZĄD:

Dyrektor handlowy: Leon Sioda

Dyrektor techniczny: W. Kück

RADA NADZORCZA:

Dyrektor Seweryn Samulski. Dyrektor

Dr. Kazimierz Hącia. Dyr. Dr. Kazimierz

Bajoński. Dr. Jan Karchowski. Radca

kapitalista Stanisław Krysiwicz. Dyr.

Dr. Edm. Piechocki. Inż. Erazm Taylor.

Kapitał akcyjny: 30 milionów marek

PRODUKCJA:

Chwilowo fabrykujemy:

PAPIER GAZETOWY, PA-

PIER DRUKOWY, PAPIER

PAKOWY, KARTONY, PA-

PIERY KOLOROWE, PAPIERY

USTNIKOWE I RYSUNKOWE

TEKTURĘ INTROLIGATORSKĄ

B. Brykczyński

HURTOWNIA TOWARÓW KOLONIALNYCH

Palarnia kawy

OSTRÓW (Wkp.)

TELEFON Nr. 129

Bracia Wesolek

Mechaniczna fabryka

konfekcji męskiej

i dla chłopców

Poznań, ul. Wielka 13, 1. — Telef. 1674

FABRYKA MASZYN ROLNICZYCH NITSCHÉ i S^{PA}.

Adres telegraficzny:
Nitsche Spółka Poznań
Telefony Nr. 1478 i 6043

Biuro centralne: Św. Marcin 33
Fabryka i składnica ul. Kolejowa Nr. 1—3

DOSTARCZA:

Lokomobile ⚙ Elewatory ⚙ Młocarnie

Prasy do słomy Wialnie

Wszelkie drobne maszyny
i narzędzia rolnicze!

Maszyny dla przemysłu

i eksploatacji torfu

Wozy jednoszynowe własnego patentu

Śrótowniki ≡ Kolejki polne ≡ Młocarnie szerokokłotne

Kazimierz Sikorzyński

Inowrocław, Dworcowa 54

Poleca się najtaniej w wielkim wyborze:

jadalnie dębowe

sypialnie dębowe i sosnowe

gabinety męskie i kuchnie

oraz wszelkie wyroby stolarskie

St. Grabianowski i Ska

Biuro inżynierskie

Oddziały własne:

W Sosnowcu 3 Maja 12 Tel. 76	W Katowicach Zofji 3 Tel. 582 i 2671	W Poznaniu Pl. Wolności 14a Tel. 4010	W Warszawie Natolińska 9 Tel. 257-10
------------------------------------	--	---	--

Dostawy dla kopalń, hut, fabryk
oraz wszelkich innych zakładów przemysłowych

Przedstawicielstwa na Wielkopolskę i Pomorze:

W. Fitzner i K. Gamper — Sosnowiec
Kotły parowe, aparaty dla cukrowni, żelaznej
konstrukcji i t. d.

K. Krawczyk i Ska — Zawiercie
pędnie, maszyny, okna żelazne

Wielkopolska Huta Miedzi T. A. w Poznaniu
blachy mosiężne i miedziane, miedź elektro-
lityczna i rafinowana.

ROWA

R. WIDZGOWSKI

TELEFON
Nr. 162

TCZEW
POMORZE

ADR. TELEGR.
ROWA

A. Chemiczna Fabryka   B. Hurtownia Drogerijna

A. Fabrykacja:

1. Lakierów spirytusowych wszelkich gatunków.
2. Artykułów chemiczno-technicznych.

B. Import:

1. Chemikalji oraz artykułów chemicznych dla
branży drogerijnej.
2. Surowców dla przemysłu chemicznego.

Oferty upraszam każdorazowo żądać.

Gabryel Dekorde i Ska

Dom Handlowo-Komisowy

T. z o. p.

Poznań, ul. Garncarska 3   Telefon
Nr. 1058   Adres telegraficzny: Dekorde Poznań   Telefon
Nr. 1058

Zastępstwo na Wielkopolskę i Pomorze

oraz

Hurtowny skład lakierów F-my O. Fritze,
gumowych obcasów „Paramon“, barwni-
ków do materyj Krajow. Lab. Chemiczn.

I. Marczyński w Łodzi

szelak jasny, orange, biały, kreda malarska
i inne — zawsze hurtownie na składzie.

OSKAR KLAMMER, TORUN

Zał. w r. 1895

Telefon 216

Hurtownia

rowerów, części rowerów,
maszyn do pisania, maszyn do
szycia, gramofonów i centryfug

„SANITAS“

Gwarna 17 POZNAŃ Gwarna 17

TELEFON NR. 238c.

Oddział A.

Górne nogi z drzewa i skóry. Dolne
nogi ze skóry. Gorsety ortopedyczne
oraz redresyjne. Opaski przepuklin.

Oddział B.

Instrumenta chirurgiczne. Szafki i
stoliki do instrumentów. Stoły ope-
racyjne i t. d.

Oddział C.

WYROBY METALOWE

WŁASNA SZLIFIERNIA

NIKLOWNIA

M. Göttinger

Telefon 1917

POZNAŃ

Telefon 1917

Stary Rynek 41 I.

FABRYKA BIELIZNY I FARTUCHÓW

HURTOWNIA TRYKOTÓW

I TOWARÓW WEŁNIANYCH

Hurtownia Grzebieni

Św. Marcin 78

Poznań

Telefon 1319

poleca

grzebienie wszelkiego rodzaju
Siatki na włosy, lusterka, szczotki
do rąk, włosów, wąsów, zębów itp.

Pędzle i aparaty do golenia,
kosmetyki, puszki do
pudru i wszelką
galanterję toa-
letową

HURTOWNIA BŁAWATÓW

BRACIA MAY

WŁAŚCICIEL:

NIKODEM MAY

POZNAŃ

UL. WOŻNA 20

TELEFON 4182

KONTO CZEKOWE:

Nr. 202 011

Solali T.z.o.p. w Żywcu

destarcza po oryginalnych cenach
fabrycznych ze składu fabrycznego

Poznań, ulica Fr. Ratajczaka 15

Tutki i bibułki do papierosów, rolki do
maszyn kopjowych, papiery od-
bitkowe, bibuły kopjowe,
papier parafinowany,
bibuły kolorowe
i krepowe

HANSAPOL

POWSZECHNE TOWARZYSTWO
TRANSPORTOW I ŻEGLUGI

SP. Z OGR. ODP.

CENTRALA:

Warszawa, Długa 46

Poznań, Pawła 2

Tel.: 9-14, 54-92, 54-08.

Tel.: 54-88, 55-88

ODDZIAŁY WŁASNE:

Łódź

Poznań

Gdańsk

Moniuszki 3

Pawła 2

Neugarten 11

Tel. 579

Tel. 53-73

Białogóra-Dt. Bylau, Białystok, Sienkiewicza 34, Tel. 112
Leszno, Fraustadt, Grajewo, Grudziądz, Garnsee, Sniatyń—
Niepołokowce, Prostken, Zbąszyń, Stensch,
Tczew Wronki — Krzyż.

Transporty międzynarodowe kolejną i drogą wodną.
Przechowywanie, inkaso, Lombardowanie, Clenie.

Koncern Hanseatycko-Reńsko-Morski Zjednoczone Domy Ekspedycyjne

„HANSA“ Transportowe Tow. Akc.

Berlin, Brema, Cosel, Drezno, Gdańsk, Halle, Pr. Herby,
Hamburg, Królewiec, Lipsk, Libawa, Lubeka, Maltsch
n|O., Memel, Ryga, Saalfeld n|Saala, Szczecin, Wrocław VI.

„HANSA“ Międzynarodowe Tow. Eks. z ogr. odp.

Wiedeń 1, Franciszka Józefa 5

Tow. Eksp. Reńsko-Morskie z ogr. odp.

Frankfurt n|M., Kolonia n|R., Moguncja,
Manheim, Rotterdam

Mannheimskie Tow. Składów Towarowych

Bazylea, Esslingen, Heilbronn, Karlsruhe, Kempten i. B.
Kolonia, Iörrach, Ludwigshafen, Mannheim, Reutlingen.
Rotterdam, Singen-Hohentwiel, Strassburg-Kehl, Stuttgart.

Münsterskie Tow. Żegluga i Składów

Duisburg, Emden, Hamm i. W., Hannover, Münster i. W.

Dolnoreńskie Towarzystwo Żegluga

Parowej i Holowniczej

Düsseldorf

C. J. Jonen Wwe., Düsseldorf

Franz Heinrich, Hamburg, Lubeka.

Société Anonyme Phénix Rhéan

Antwerpja

Holendersko-Niemieckie Towarzystwo

Transportowe

Amsterdam

W. Prinzig

Akwizgran, Herbesthall

Gowanni Ambrosetti Tow. Akc.

Boulogne, S. M. Chiasso, Domodossola, Florencja, Genua
Longatico, Luin, Medjoan, Modena, Paryż,
Pontafel, Tryest, Turyn.

Berliński Związek Transportowy „HANSA“

Sp. z ogr. por.

Berlin S. 42

Północne Towarzystwo Transportowe i Eksportowe

S-ka Akc.

CENTRALA: WARSZAWA, WIDOK 6

TELEFONY: Nr. 361-00 i 261-26

ODDZIAŁ MIEJSKI, PRZYJAZD 5. Tel. 261-23

ODDZIAŁ POZNAŃSKI:

POZNAŃ, WAŁY ZYGMUNTA AUGUSTA 1. Tel. 14-02 i 23-49

ODDZIAŁY:

Akwizgran, Baranowicze, Białystok, Brześć Litewski, Częstochowa, Gdańsk, Grajewo, Herby, Iłowo, Katowice, Kraków, Lwów, 3-go Maja Nr. 2, Łódź, Piotrkowska 57. Telefon 377. Mława, Noworadomsk, Rewel, Równo, Ryga, Sosnowiec, Szczakowa, Śniatyń, Tczew, Wiedeń, Zbąszyń.

Reprezetanci i Korespondenci.

Praga, Bukareszt, Galac, Bazylea, Genewa, Zurych, Paryż, Bruksela, Antwerpja, New York, Londyn.

Transporty Międzynarod., Clenie, Magazynowanie towarów, Inkaso, Asekuracja, Finansowanie

Adres telegraf. dla Centrali i wszystkich Oddziałów: „N O & D A K”

Wildecka Fabryka Paszy

Tow. Akc. w Poznaniu

Fabryka: ul. Dąbrowskiego 79-85.

Biuro: ul. Stroma 2.

Oddział I.

Fabrykacja sztucznych pasz, przeróbka perzu na mąkę i t. d.

Oddział II.

Handel ziemiopłodami.

Zakup i sprzedaż wszelkich ziemiopł.

Stawia prasy do siana i słomy.

Dostarcza w kompensacie za słomę paszę.

FABRYKACJA I HURTOWNIA FIRAN

B. GŁOWACKI

POZNAŃ, STARY RYNEK Nr. 83, II p.

Wejście z ulicy Zamkowej 7a.

TELEFON Nr. 3314

I. RYDYGIER i S-ka

DOM ZBOŻA

IMPORT

EKSPORT

POZNAŃ, UL. KRAMARSKA Nr. 19/20

TELEFON Nr. 1971

Adr. teleg.: „IGARY“ Poznań

ZAKUP I SPRZEDAŻ

WSZELKICH ZIEMIOPŁODÓW

JAK:

**ZBOŻE, ZIEMNIAKI, WARZYWO,
NASIONA, SŁOMA, SIANO i t. d.**

BANK BYDGOSKI

TOWARZYSTWO AKCYJNE

BYDGOSZCZ, Plac Teatralny 3

ODDZIAŁY:

CHEŁMNO-NAKŁO

Załatwia wszelkie sprawy bankowe

T. & M. SZMYT

Dom Rolniczo-Handlowy

TELEFON
1417 i 1504

POZNAŃ
Pl. Wolności 14

TELEFON
1417 i 1504

Adres telegraficzny: „BRACIASZMYT“

**ZAKUP I SPRZEDAŻ
WSZELKICH ZIEMIOPŁODÓW**

„INTRAC“

INTERNATIONAL TRANSPORT COMPANY L-TD.

TOW. Z OGR. ODPOW.

PARYŻ—BERLIN—LONDYN—NEW-YORK

POZNAŃ

Telef. 1825

UL. PAWŁA 2.

Telef. 1825

Oddziały zagraniczne: Berlin W. 50, Tauentzienstr. 19b Tel Steinplatz Nr 10 092. Gdańsk, Dominikswall 10 Szczecin, Sellhausbollwerk 1. Kreuz, (Ostbahn), Hindenburgstr 17. Stensch. Madryt, Fernafior 4, Barcelona, Talers 48. Paryż, Xme, 3 rue Abbeville. Hamburg 36, Schleusenhof 10—11. Ryga, Arsenalstr. 3.

W Anglii: Robert Park & Co. Ltd., 91 to 97 Clerkenwell Road, London E. C. 1. Liverpool 26 Chapel Street. Manchester 40 Brazenose Street, Birmingham 3 New Street, Bradford 19 Market Street.

Oddziały w kraju: Poznań, ul. Pawła 2, Tel. 1825. Warszawa, Bielańska 9. Telefon 275—07. Łódź, Moniuszki 7.

Adres telegraficzny wszystkich naszych oddziałów:

„I N T R A C“

Inkaso - Pośrednictwo - Składy - Lombard - Finansowanie

Pospieszne, zbiorowe i pojedyncze ładunki na wszystkich kolejach i drogach wodnych całego świata.

Reekspedycje i agentury w miastach: Bentheim, Passau, Sztokholm, Kopenhaga, Rotterdam, Amsterdam, Bruksela, Bukareszt, Budapeszt, Wiedeń.

HENRYK SZCZEPKOWSKI

DAWN. M. J. HEIN

FABRYKA KONSTRUKCJI ŻELAZNYCH I WARSZTATY MECHANICZNE

Telefon
31-26.

POZNAŃ
Małe Garbary nr. 8

Telefon
31-26.

RACHUNEK BIEŻĄCY:

BANK PRZEMYSŁOWCÓW, TOWARZYSTWO AKCYJNE W POZNANIU.

Wykonuje wszelkie roboty w zakresie konstrukcji żelaznej wchodzące
OKNA ŻELAZNE FABRYCZNE PATENTOWE, DRZWI OCHRONNE ŻELAZNE, ROBOTY AŻUROWE KOWALSKIE I ŚLUSARSKIE, OKUCIA DO DRZWI I OKIEN, TORFIARKI WŁASNEGO SYSTEMU, WIĄZANIA DO DACHÓW SZKLANÝCH ETC.

M. MURKOWSKI

TELEFON 1980

POZNAŃ
UL. WIELKA 19

TELEFON 1980

HURTOWNIA SZKŁA

ODDZIAŁ I.

Szklą apteczne, butelki do lekarstw słoiki do maści, kroplicznice, oraz butelki do wyrobów chem.

ODDZIAŁ II.

Butelki do perfum, do wody do ust i włosów, oraz szkła do wszelkich wyrobów toaletowych.

ODDZIAŁ III.

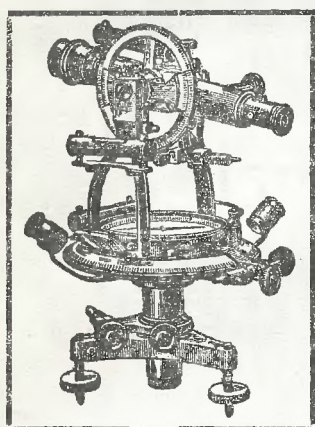
Butelki do likierów i oplatki.

ODDZIAŁ IV.

Szklą stołowe, szklanki, kieliszki, salaterki, cukiernice i inne.

G. GERLACH

WARSZAWA, UL. CZYSTA Nr. 4

SPECJALNA FABRYKA
INSTRUMENTÓW
GEODEZYJNYCH
I
RYSUNKOWYCH

MAGAZYN
OPTYCZNO-TECHNICZNY

GŁÓWNA REPREZENTACJA FABRYKI MASZYN DO PISANIA
„UNDERWOOD“

UTENSYLJA BIUROWE,
APARATY KOPJOWE,
ARYTMOMETRY ITD.

WARSZTATY
REPARACYJNE

Spółka Akcyjna Połączonych Krajowych Hodowli Nasion Selekcyjnych

„GRANUM“

Kapitał zakładowy Mk. 16,000,000.— Zarząd w Warszawie, Moniuszki 6.

TELEFON NR. 240-51,

obejmuje na obszarze całej Polski i Kresów następujące czynności:

1) prowadzi selekcję buraków cukrowych, pastewnych, zbóż, traw, oraz innych roślin okopowych, oleistych, warzywnych i zbożniczych na własnych czterech stacjach hodowlanych w Łyszkwicach z. Krakowskiej, w Siekierkach z. Poznańskiej, w Szczeglinie z. Kieleckiej, w Wilanowie z. Warszawskiej, pod naukowym kierownictwem E. Załęskiego, Profesora Uniw. Jagiell. 2) dostarcza elity i pierwsze odziewy na reprodukcję w gospodarstwach większych i drobnych, 3) eksportuje nasiona produkcji krajowej na rynki wschodnie i wogóle zagraniczne.

Oddział Handlowy: Warszawa, Plac Napoleona Nr. 6, telefon Nr. 301-74.

Ekspozytura w Poznaniu, ul. Matejki 37 i w Krakowie ul. Mikołajska 2
Telefon 53-40 i w Krakowie Telefon Nr. 14-05

HURTOWNIA WIN

I FABRYKA

WYROBÓW WÓDCZANYCH

J. STRZELCZYK

POZNAŃ

ŚW. MARCIN 50

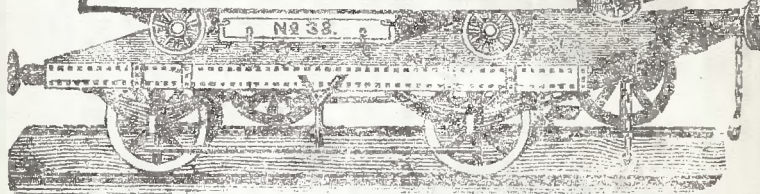
TELEFON Nr. 1790

Poznański Dom Ekspedycyjny

Poznań

ulica Wielkie Garbary Nr. 36.

Telefon Nr. 37-91.

TRANSPORTY MIĘDZYNARODOWE

Ekspedycja towarów, transport mebli, składnice, zagraniczne transporty zbiorowe, komis. ubezpieczenie transportów, stawienie własnych konwojentów, zastępstwo w każdym miejscu.

M. JOACHIMCZYK MAST.

K. TARŁOWSKI

POZNAŃ

POCZTOWA 31

**HURTOWNIA
TOWARÓW WŁÓKNISTYCH**

**Polska
fabryka stempli**

E. Kromczyński

POZNAŃ, Aleje Marcinowskiego 24

Telefon nr. 5426

wykonuje

stemple metalowe i kauczukowe

stemple do gilz

stancje do mydła,

datowniki, godła mosiężne.

HURTOWNIA DROGERYJNA

JÓZEF FAGIEWICZ

DAWN. CARL WENZEL TOW. KOMDT.

BYDGOSZCZ

MAZOWIECKA 29

TELEFON NR. 92

Chemikalja, artykuły droge-
ryjne, Wegetabilja, Specjały,
Farby, Pokosty, Lakiery.

Przedsiębiorstwo robót że-
laznobetonowych i fabryka
wytworów cementowych

A. BZYL

INŻYNIER

POZNAŃ, ul. Sew. Mielżyńskiego nr. 2

Telefon nr. 5512.

Jedno z najstarszych polskich
Towarzystw Asekuracyjnych
pod firmą

Warszawskie Towarzystwo Ubezpieczeń

Towarzystwo Akcyjne
Założone w roku 1870

Ubezpiecza
od ognia wszelkie kate-
gorje ryzyk, jak również
przyjmuje ubezpieczenia od kra-
dzieży z włamaniem na tychże
samyh warunkach, jak
to czyniły towarzystwa
niemieckie.

Ponadto towarzystwo wprowadziło dział ubez-
pieczeń transportowych rzecznych, morskich
i kolejowych, jak również ubezpieczenia od strat,
spowodowanych w skutek przerwy fabrykacji
wynikłej w skutek pożaru lub eksplozji.

Warszawskie Towarzystwo powołało do życia
tow. „PATRIA“ tow. asekuracyjne i reaseku-
racyjne, które ubezpiecza od odpowiedzial-
ności cywilnej i nieszczęśliwych wypadków.

Równocześnie powstało przy Warszawkiem
Towarzystwie Ubezpieczeń tow. życiowe pod
nazwą „VARSOVIA“, które przyjmuje
wszelkie ubezpieczenia w dział ubez-
pieczeń życiowych wchodzące.

Biura Jeneralnej Reprezentacji znajdują
się w Poznaniu, ulica 27 Grudnia 10 I p.
we własnem domu towarzystwa.

Telefon 4134, 1120. Adres telegraficzny „Florjan“-Poznań

Polecając łaskawej uwadze Szanownej Pu-
bliczności Warszawskie Towarzystwo Ubez-
pieczeń, pozostaję z wysokim szacunkiem

Jeneralny Reprezentant na polskie ziemie
byłego zaboru pruskiego

Maciej Bojanowski.

DOM WYSYŁKOWY TOWARÓW KOLONIALNYCH

K. BANACHOWICZ

CENTRALA:

ODDZIAŁ:

POZNAŃ, Górna Wilda 61

BYDGOSZCZ, Dworcowa 69

Telefon nr. 1095

Telefon nr. 1096

KONTA BANKOWE:

POLSKI BANK HANDLOWY W POZNANIU

POLSKI BANK KOMISOWY W POZNANIU

POCZTOWE KONTÓ CZEKOWE:

P. K. O. ODDZIAŁ W POZNANIU Nr. 200073.

POLECA PO CENACH KORZYSTNYCH WSZELKIE TOWARY KOLONIALNE I SPOŻYWCZE

ŚLEBIE W DOSTAWACH WAGONOWYCH I MNIEJSZYCH PARTJACH

TOWARZYSTWO HANDLOWE

dla produktów Naftowych i Oleju

NAFTOLEJ

SPÓŁKA Z OGRAN. POREKĄ

ADR. TELEGRAFICZNY: NAFTOLEJ POZNAŃ

TELEFON Nr. 3740

TELEFON Nr. 3740

FILJA W POZNANIU: ul. Rzeczypospolitej 5.

dostarcza natychmiast i w każdej ilości ze składu w Poznaniu w beczkach albo w cysternach wprost ze swojej

RAFINERJI „GALICJA” W DROHOBYCZU

Oleje wszelkiego rodzaju, jako to: olej wazelinowy, wrzecionowy, centrifugowy, motorowy, maszynowy, cylindrowy, automobilowy, olej gazowy do popędu motorów Diesla, benzynę do wszelkich celów, naftę przemysłową, parafinę, świece, asfalt, koks naftowy, tłuszcz Towotta, smary do wozów jako też wszelkie inne produkty wchodzące w skład olejów skalnych.

DOM HANDLOWY I KOMISOWY

FR. PORANKIEWICZ i S-ka

POZNAŃ, ul. 27. Grudnia 1

narożnik ul. Rycerskiej.

Telefon nr. 2064.

ODDZIAŁ I. na parterze:

wyroby metalowe, posrebrzane, srebrne, obrazy, dywany, kilimy, porcelanę, wazony i różne inne wyroby artystyczne

ODDZIAŁ II, na 1-ym piętrze:

wszelki wybór obuwia wszelkiego rodzaju

HURTOWNIE — DETALICZNIE

ODDZIAŁ III. na I. piętrze:

SPRZEDAŻ HURTOWNA.

PRZYJMUJEMY TOWARY DO HURTOWNEJ SPRZEDAŻY W KOMIS I ZAKUPOJEMY NA WŁASNY RACHUNEK

J. DROZD

POZNAŃ, Aleje Marcinkowskiego nr. 7

POLECA

**WĘGLE, TORF, DRZEWO,
HURTOWNIE I DETALICZNIE**

Telefon nr. 2483

Własne zakłady wyrobu torfu

„SŁOMA“

DAWNIEJ

I. PRIWIN, Tow. Akc.

POZNAŃ

PLAC WOLNOŚCI NR. 11

WARSZAWA

SENATORSKA NR. 26

**PRZEDSIĘBIORSTWO PRASOWANIA
ORAZ DOSTAWA SŁOMY I SIANA**

IMPORT

EKSPORT

WSZELKICH ARTYKUŁÓW ROLNYCH

Adres dla telegram.: **PRIWO-POZNAŃ.**

TELEFON Nr. 3297 i 3062.

„ROWA“

CHEMICZNA FABRYKA

R. WIDŹGOWSKI, TCZEW

Adr. dla tel. „ROWA“ Telefon 162

WYRABIA:

1. Artykuły Chemiczno-Techniczne
2. Laki spirytusowe do wszelkiego przemysłu drzew.

IMPORT

1. Artykułów drogeryjnych
2. Artykułów Chemiczno-Technicznych
3. Surowca dla Przemysłu Leczniczego jak i chemiczno-technicznego.

OFERTY UPRASZAM KAŻDORAZOWO ZAŻĄDAĆ.

CZAS TO PIENIĄDZ!

Kupno i sprzedaż posiadłości miejskich i wiejskich, przedsiębiorstw handlowych i przemysłowych, oraz ruchomości. Administracja domów, regulowanie hypotek, załatwianie wszelkich transakcyj handlow.

DOM HANDLOWY I OSADNICZY
W. IGŁA, BYDGOSZCZ

STARY RYNEK 4. TELEFON Nr. 11-89

ADRES TELEGR.: „IGŁA BYDGOSZCZ“

Zastępcy wszędzie poszukiwani. TIME IS MONEY

Egzyst. od
1905 r.

Stefan Zieliński

Bydgoszcz, Śniadeckich nr. 41

Telefon nr. 744

BYDGOSKA CENTRALA MASZYN
DO PISANIA

KUPNO I SPRZEDAŻ

MASZYN DO PISANIA, DO LICZENIA I KAS „NATIONAL“

SPECJALNY WARSZTAT

REPARACJI MASZYN DO PISANIA I LICZENIA
CZĘŚCI ZAPASOWE STAŁE NA SKŁADZIE.

ZIELEWICZ I S-KA

PRODUKTY ROLNE

POZNAŃ, UL. FR. RATAJCZAKA 26 (Rycerska)

TELEFONY: 1519, 3772

ADRES TELEGR.: „ZIEL“

EKSPORT

IMPORT

WSZELKICH PŁODÓW ROLNYCH

Założone
w roku 1860

Założone
w roku 1860

TOWARZYSTWO WZAJEMNYCH UBEZPIECZEŃ W KRAKOWIE

Najstarszy w Polsce zakład ubezpieczeń, oparty na wzajemności, ubezpiecza pod najkorzystniejszymi warunkami:

od szkód ogniowych i eksplozji,
od szkód gradowych,
od kradzieży i rabunku.

Zawiera ubezpieczenia na życie i renty,
we wszystkich rozpowszechnionych kombinacjach.

Czystą pozostałość, po zamknięciu rachunkowym każdego roku, rozdziela się pomiędzy członków Towarzystwa.

Generalna Reprezentacja w Poznaniu
ul. Trzeciego Maja L 6 — Telefon Nr. 1848

FABRYKA KAPELUSZY

JERZY SEGALL

TEL 1816 POZNAŃ TEL. 1816

DETAL.: STARY RYNEK NR. 55

HURT: MAŁE GARBARY NR. 7a

PRZYJMUJE

KAPELUSZE

DAMSKIE I MĘSKIE

DO PRZEFASONOWANIA

W KRÓTKIM CZASIE.

„GRANIT“

TOW. AKC.

Wielkopolska fabryka
artystycznych wyrobów
kamieniarskich

W POZNANIU

ZARZĄD:

Biuro: Składnica:

Ul. Wjazdowa Nr 8 Zwierzyniecka 21

TELEFON Nr. 1289

Wielki wybór gotowych pomników

Wykonujemy wszelkie prace, wchodzące
w zakres naszego przedsiębiorstwa.

HURTOWNIA OBUWIA

SPECJALNOŚĆ:
OBUWIE DZIECIĘCE

OBUWIE DZIECIĘCE I DAMSKIE
BIAŁE, BRĄZOWE I CZARNE
OBUWIE MĘSKIE BRĄZOWE I CZARNE

M. H U H N

POZNAŃ, ULICA WIELKA Nr. 25. I. piętro

FALKIEWICZ

FABRYKA PERFUM I KOSMETYKÓW

POZNAŃ

POLECA SWOJE

BEZKONKURENCYJNE PERFUMY

DIVA I ASPASIA

WODĘ KOŁOŃSKĄ

WIELKOPOLANKĘ

WODĘ CHINOWĄ I VEJETAŁ DO WŁOSÓW. BALSAM

WODA DO UST I PROSZEK DO ZĘBÓW.

PUDRY I INNE KOSMETYKI

NAJPRZEDNIEJSZEJ JAKOŚCI.

....

TELEFON Nr. 2385.

Biura i ekspedycja: Rzeczypospolitej 3

.....

FABRYKA: UL. DŁUGA Nr. 4

Adres telegraficzny: FALKPERFUM POZNAŃ

PRZEDSIĘBIORSTWO ZAŁOŻONE W ROKU 1911 W PARYŻU

STEFAN KAPTURSKI

POZNAŃ, ALEJE MARCINKOWSKIEGO 23.

PIERWSZORZĘDNY.

MAGAZYN MÓD DAMSKICH

WYKONYWA

WE WŁASNYCH PRACOWNIACH

KOSTJUMY · SUKNIE · PŁASZCZE

J. MATUSZEWSKI

Górna Wilda 132 POZNAŃ Telefon 2219

SPECJALNY INTERES
ARTYKUŁÓW TECHNICZNYCH

WSZELKIE PRZYBORY DLA ELEKTROTECHNIKI

Motory, Dynamomaszyny, Kwas
siarczany do akumulatorów, Wodę
destylowaną, Szczotki węglowe,
Żarówki, Materiał instalacyjny

ARTYKUŁY TECHNICZNE

SZCZELIWA do wozów, azbestowe i grafitowe. PAKUNKI
azbestowe suche; azbestowe kauczukowe; azbestowe
grafitowane i łojowane z przekładką i bez; bawełniane,
suche i inne. Płyty uszczelniające „Klingerit” i „Moorit”
i azbestowe. Płyty gumowe z przekładką i bez. Metale
łożyskowe. Cyna.

Antoni Łukowski

WARSZAWA

Pasaż Simonsa Długa 50

TELEFON 231-59

Wielkopolska wytwornia
bielizny damskiej

Sprzedaż li tylko hurtowa

„NUZA”

FABRYKA ATRAMENTÓW

Lwów, ulica Hoffmana Opata 3

.poleca znane z dobroci
różnego rodzaju i koloru

atramenty, farby do pieczęci, tuszę, gumę
do klejenia etc. etc.

Hurtownia Bławatów

K. JAROCIŃSKI

Telef. 32-23

POZNAŃ
UL. WIELKA 26, I

Telef. 32-23

WCHÓD Z UL. KLASZTORNEJ

Konto czekowe w Pocz. Kasie Oszczędności w Poznaniu, 200839

W. SZULC

BRYLANTY, ZŁOTO,
SREBRO, ZEGARKI

POZNAŃ, Nowa 8. — Bazar
TELEFON Nr. 1484

ODDZIAŁ:

SREBRA I ALFENIDY

PLAC WOLNOŚCI Nr. 5. II. PIĘTRO
TELEFON Nr. 1484

FILJA:

BYDGOSZCZ, GDAŃSKA 4.
TELEFON Nr. 844

CEGIELNIE

fabryczne, nowoczesne, tanie polowe
dachówkarnie, garncarnie i t. p.
buduję, urządza i uruchamia

JULJUSZ JANUSZEWSKI
POZNAŃ, UL. KRĘTA 6.

P. CZARNECKI

AUTOMOBILE I AWIATYKA

POZNAŃ
ZWIERZYŃIECKA 8

Fabryka karoserji

Szkoła dla szoferów

Warsztaty reparacyjne

TELEFONY: 5477 i 5478.

Galicyjskie Karpackie Naftowe Towarzystwo Akcyjne

dawn. Bergheim & Mac Garvey

Glinik Marjampolski
(Małopolska)

Adres telegraficzny: „KARPATY“

.....

BIURA SPRZEDAŻY:

Borysław — Wolanka
Kraków, Szewska 4
Lwów, Krasickich 18a
Warszawa, Marszałkowska 151

Kopalnie ropy — Rafinerje nafty
Fabryki maszyn i narzędzi wiertniczych

Wszelkiego rodzaju urządzenia i narzędzia dla głębokich wierceń, żurawie polsko-kanadyjskie dla wierceń do 2000 m., żurawie przewoźne dla wierceń próbnych, parowe maszyny wiertnicze, parowe wyciągi, żurawie pompowe, żurawie elektryczne, pompy parowe i pompy szybowe, kotły parowe — urządzenia rafineryjne, beczki żelazne, etc. etc., wszelkiego rodzaju roboty kowalskie i kotlarskie, wszelkie odlewy żeliwne oraz mosiężne.

Kosztorysy na żądanie darmo i opłatnie

NARZĘDZIA

ślusarskie, kowalskie, stolarskie i t. p.

pilniki, świdry do metalu i drzewa, gwintownice, klucze, cęgi, uchwyty, imadła, kowadła, młotki, siekiery, heble, dłuta, śrubokręty i t. p.

ARTYKUŁY ROLNICZO-GOSPODARSKIE

łopaty — widły — łańcuchy — wędzidla — zgrzebła i szczotki do koni — sierpy — osetki — i t. p.

polecają

BORKOWSKI & REMER

HURTOWNIA ARTYKUŁÓW TECZNICZNYCH
POZNAŃ — PLAC NOWOMIEJSKI Nr. 2

TELEFON Nr. 3948

Dostawa do fabryk i Stowarzyszeń Rolniczo-Handlowych

Hurtownia Emalji

Tel. 53-36

Poznań

Tel. 53-36

Ulica Żydowska 26

Właściciel: J. Pudelski i T. Gimzicki

Naczynia emaljowane i blaszane

Garnki żelazne emaljowane

Artykuły żelazne

WEŁNA POZNAŃSKA

TOWARZYSTWO Z OGR. POR.

**KOMPLETNA
FABRYKA
SUKNA**

**PRALNIA, FARBIARNIA, PRZĘ-
DZALNIA, TKALNIA, APRETURA**

PRZYJMUJE WEŁNĘ DO
PRANIA, PRZĘDZENIA
I FARBY. - ZAMIENIA
WEŁNĘ NA PRZĘDZĘ LUB
GOTOWE MATERJAŁY

BIURO POZNAŃ RYCERSKA 11 a TEL. 4042

FABRYKA GŁÓWNA TEL. 2279.

ADRES TELEGR. „WEPON”

**Fabryka maszyn
dla przemysłu papierośniczego**

Lucjan Nowiński

Tow. Akc

POZNAŃ, ul. Łazarska 6

Tel. 6036 - Adres telegr : Lucjanów, Poznań

Ekspozytura: Warszawa-Leszno 18

ZAKŁAD POKRYWANIA DACHÓW

WYKONANIE NOWE

I REPARACJE WSZELKIEGO RODZAJU

FIRMA

JÓZEF MAY

(właściciel R. MAY)

POZNAŃ, ŚW. MARCIN 15

TELEFON 3900.

**FRANCUSKO-POLSKI
DOM HANDLOWY**

„KOMTEKO“

TOWARZ. Z OGRANICZ. ODPOW.

DOSTAWCY DLA RZĄDU I KOOPERATYW
SKÓRY OBUWIE MANUFAKTURA

CENTRALA: WARSZAWA

ZIELNA Nr. 20. TELEFON 296-12 i 511-15

FILJA: POZNAŃ

ŚW. MARCIN 45a TELEFON Nr. 11-38.

AGENTURY:

BYDGOSZCZ, Dworcowa 22/23. Telef. 840

ŁÓDŹ, Piotrkowska Nr. 93.

K. GAERTIG I SP.

TOW. Z OGR. POR.

ODDZIAŁ PRACOWNI ELEKTRO-MECHANICZNYCH

POZNAŃ

PÓŁWIEJSKA Nr. 35.

Naprawy motorów elektrycznych prądnic aparatów elektrycznych.

BANK PRZEMYSŁOWCÓW

Rok zał. 1861   TOW. AKC.   Rok zał. 1861

KAPITAŁ ZAKŁADOWY i REZERWY 300,000,000 mk.

CENTRALA:

POZNAŃ

STARY RYNEK Nr. 71-73

ODDZIAŁ MIEJSKI:

ULICA 27. GRUDNIA Nr. 2

ODDZIAŁY W KRAJU:

KALISZ, SOSNOWIEC, TORUŃ,
ZAWIERCIE

ODDZIAŁ W GDAŃSKU:

LANGGASSE 57-58

ODDZIAŁY NA G. ŚLĄSKU:

BYTOM, GLIWICE, KATOWICE,
RACIBÓRZ

ODDZIAŁY W NIEMCZECH:

DORTMUND, GELSENKIRCHEN,
OBERHAUSEN

WPŁATNIE:

ESSEN, BOTTROP, HAMBORN

ODDZIAŁ WE FRANCJI:

STRASBURG

ODDZIAŁY W HOLANDJI:

HEERLEN, ROTTERDAM

WARSZAWA:

BANK KREDYTU HIPOTECZNEGO

LUBLIN:

BANK ZIEMI POLSKIEJ

BERLIN:

BANK PRZEMYSŁOWCÓW — INDUSTRIEBANK

ZŁATWIA WSZELKIE INTERESY BANKOWE

Towarzystwo Robót Inżynierskich

TRI

Towarzystwo Akcyjne
W POZNANIU
ulica Grottgera Nr. 14

Konta bankowe:
Polska Krajoowa Kasa Pożyczkowa
Bank Zw. Spółek Zarahkowych
Poznański Bank Przemysłowców
Polski Bank Handlowy w Poznaniu

Adres dla telegr.: „TRI“ Poznań
Telefon 2838, 2837
6303, 5241

Oddziały:

Warszawa - Bydgoszcz
Kamieniołomy w Miechucinie (Pom.)
Zakłady Przemysłowe (tartak,
cegielnia) w Strzelnie.

Wykonuje i projektuje wszelkie
prace inżyniersko - budowlane

Koleje. Drogi bite. Mosty. Roboty
wodne. Porty. Zakłady fabryczne.
Kanalizacja miast. Wodociągi. Kon-
strukcje żelbetowe. Wyroby cementowe.

Rzeczoznawstwo - Wykonanie
Projekty - Porada techniczna

Wyroby skórzane

Stanisław Jeszke

P o z n a ń

Plac Wolności 10

Telef. 22 17

Wszelkie wyroby skórzane,
artykuły do podróży, laski,
galanterja, parasole.

Wyborowe i wy-
tworne wykonanie
Wybór największy.

G O D Ł A

SZKLANE NA DRZEWIE
ZELAZIE I T. D.

NAPISY WSZELKIEGO RODZAJU

wykonuje

W. GŁĘBOCKI, POZNAŃ

Tel. 1870 UL. KWIATOWA 4. Tel. 1870

Tow. Akc. Ubezpieczeń

Tow. Akc. Ubezpieczeń

„POLONIA“ ❧ „VITÄ“

W WARSZAWIE

CENTRALA: Pl. Napoleona 3.

Oddziały: Łódź, Kraków, Lwów, Wilno, Poznań, Grudziądz.

Agentury i przedstawicielstwa we wszystkich miastach Rzeczyposp. Polskiej

ORAZ ODDZIAŁ W PARYŻU.

UBEZPIECZENIA:

od ognia wszelkiego rodzaju, mienia ruchomego i nieruchomego, transportów drogą morską, lądową i rzeczną oraz szyb i szkła.

UBEZPIECZENIA:

na dożywocie, pośmiertne, mieszane, posagowe, rent, wypadkowe, zbiorowe i pojedyncze oraz dożywotne od katastrof kolejowych.

POZNAŃ, UL. TRZECIEGO MAJA 2.

Drwęski & Langner

POZNAŃ, UL. RYCERŚKA Nr. 38.

Założony 1876

Telefon 3481

Konto czekowe w Banku Poznańskim.

DOM BANKOWY

KOMISOWO - HANDLOWY - ROLNY

TOW. Z OGRAN. ODPOW.

Załatwia wszelkie interesy w działach:

1. ROLNICZO - HANDLOWY zakupuje i sprzedaje wszelkie ziemiopłody i artykuły gumowe.
2. KOMISOWY wszelkie zlecenia w eksporcie i imporcie towarów krajowych i zagranicznych.
3. AGANTURY zastępstwa firm przemysłowych i handlowych oraz magazynowanie towarów.
4. Pośrednictwo kupna i sprzedaży nieruchomości miejskich i wiejskich oraz terenów fabrycznych i wszelkich przedsiębiorstw handlowych.
5. Hipoteczny i finansowy.

„MIMOZA“

T. Z. O. P.

FABRYKA WSZELKICH WYROBÓW CHEMICZNYCH

TELEFON 4113 POZNAŃ UL. RÓŻANA 21

Adres telegraficzny: „MIMOZA“

POLECA SWOJE

WYROBY KOSMETYCZNE
I HYGIENICZNO-FARMACEUTYCZNE

„BATORY“

TOW. AKC.

FABRYKA CYGAR

TELEFON 62 W RAWICZU (Wp.) TELEFON 62

POLECA SWOJE ZNAKOMITE

WYROBY Z CZYSTYCH
ZAMORSKICH
TYTONI

PO CENACH PRZYSTĘPNYCH

NAJTAŃSZE

ŹRÓDŁO ZAKUPU

DLA PP. KUPCÓW I HURTOWNIKÓW

PIERWSZE POLSKIE PRZEDSIĘBIOR-
STWO TEGO RODZAJU
W RAWICZU

»TOWAR«

WIELKOPOLSKIE TOWARZYSTWO HANDLOWE

TOW. AKC.

Adres telegraficzny:

„TOWAR

POZNAŃ

Konto bankowe:

Polski

Telefon: 26-49

Plac Wolności 8

Bank Handlowy

T. A. w Poznaniu

EKSPORT — IMPORT

SUROWCE I MASZYNY DLA PRZEMYSŁU

WSZELKIE TRANSAKCJE HANDLOWE

Antoni Górecki

Telefon 1516 Skład mebli Telefon 1516

Bydgoszcz

Wełniany Rynek Nr. 3

Pokoje kompletne

jako i pojedyncze sztuki we wiel-
kim wyborze zawsze na składzie

Fabryka sukna

pralnia, czesalnia wełny
i czesankowa przedzalnia

Towarzystwo Akcyjne
Sukiennej Manufaktury

„Leonhardt, Woelker i Girbardt“

Wyrób czysto wełnianych materiałów

Wielki złoty medal na wystawie
w Paryżu w r. 1900

ŁÓDŹ

ulica Leonhardta 1 - Telefon 306

SKŁADY:

Warszawa: Juliusz Reiter, Senatorska 8
Poznań: Ryszard Krieger, Pocztowa 5
Kraków: Leon Schwarz, Sławkowska 12
Lwów: Restel i Królewski, Kościuszki 4

Rach. przekaz. w Polskiej Krajowej Kasie Poż. Nr. 402
Rach. bieżący w Banku Handlowym
w Warszawie, oddz. w Łodzi.

BANK POMORSKI TOW. AKC.

Oddziały:

GDANSK, Langemarkt 14. Tel. 2253 i 1592
TORUŃ, ul. Szeroka 25, Telef. 651 i 652
BYDGOSZCZ, ul. Dworcowa 2, Tel 1299 i 599
WARSZAWA, pl. Napoleona 6, Telefon 80 32

Otwiera rachunki bieżące i przekazowe. Załatwia wszelkie transakcje bankowe. Kupno i sprzedaż papierów wartościowych i dewiz wszelkiego rodzaju. Przyjmuje przekazy na Polskę i zagranicę oraz zlecenia giełdowe

ZAKUP ZŁOTA I SREBRA.

Finansuje przedsiębiorstwa przemysłowe. Przyjmuje depozyty [wkłady] i płaci 6% do 2½% stosownie do umowy i terminu wypowiedzenia

BANK DEWIZOWY.

UWAGA: Bank przyjmuje jeszcze zapisy na niewielką ilość akcji — ostatniej emisji — po kursie emisyjnym z prawem repartycji. —

Marchlewski & Zawacki

Pomorska Hurtownia Kolonjalna

Grudziądz

Adr. tel.: Maza — Rok założ. 1879 — Nr. centr. telef. 104

Dział I. Towarów kolonjalnych:

Kawa, Kakaó, Herbata, Korzenie, Śledzie i t. d.

Dział II. Win, spirytuożów i tytuni:

Wina krajowe i zagraniczne — Wszelkiego rodzaju spirytusy — [Wyroby Fabryk Zachodniej Polski]. — Cygara i papierosy w wielkim wyborze.

Dział III. Produktów Krajowych:

Zapałki, Mydła, Mydliki, Oleje do maszyn wszelkiego rodzaju, Smar do osi, Pokosty, Lakiery, Cement, Asfalt, Kalofonium, Smoła naftowa, Tłuszcze techniczne.

Najtańsze źródło zakupu dla pp. kupców. Własna reprezentacja w Gdańsku.

ROBERT PIETRUSZKA

ARCHITEKT - INŻYNIER BUDOWLANY

Najstarsze i najruchliwsze

Przedsiębiorstwo Budowlane na Górnym Śląsku

PRACE NADZIEMNE I PODZIEMNE

Budowy z betonu — żelbetonu — kamienia i drzewa

Skład hurtowny materiałów budowlanych

Laurahuta, Grenzstr. 3

Telefon Nr. 1109

Bytom, Parkstr. 2

Telefon Nr. 1597

I. BUDOWA KOLEI:

Kompletne nowe drogi kolejowe — Prace ziemne — Podwaliny — Roboty wodne — Mury podporowe — Budowa mostów — Budynki dla zwrotnic — Dworce — Domy mieszkalne i gospodarcze — Budowa torów — Nasypów — Budowa dróg — Kanalizacja — Wiercenia podziemne

II. BUDOWLE PRZEMYSŁOWE:

Nowoczesne zakłady przemysłowe — Budynki dla kotłów, maszyn i transformatorów — Fundamenty do maszyn — Obmurowanie kotłów — Piece wszelkiego rodzaju — Budowa kominów

III. BUDYNKI PRYWATNE:

Domy handlowe i Składnice — Śpichlerze — Zbożownie — Budynki gospodarcze — Baraki — Domy dla robotników — Koszary — Budowle komunalne — Kościoły — Szkoły

SPECJALNOŚĆ: PRZEBUDOWY

Najlepszym sposobem reklammy jest ogłosić się w jedynym piśmie codziennym na Mazowszu Płockim

„KURJER PŁOCKI“

DZIENNIK NARODOWY

Broni spraw Ziemi Płockiej, Płońskiej, Dobrzyńskiej, Mławskiej, Lipnoskiej, Sierpeckiej, Gostynińskiej, Rypińskiej i Przasnyskiej

KATALOGI DZIEŁ WŁASNEGO NAKŁADU wysyłamy za zwrotem kosztów przesyłki pocztowej

Adres:

Kolejalna 8, gmach „Hotelu Polskiego“ w Płocku

WINA

WĘGIERSKIE

BORDOSKIE

BURGUNDZKIE

WINA MSZALNE

WYPALANKI

KONIAKI

STARKI

POLECA

HIPOLIT ROBIŃSKI

HURTOWNIA WIN
I SPIRYTUALJI

W POZNANIU

ŚW. MARCIN Nr. 23

ZAŁ. W ROKU 1832

TELEF. 1788 i 1987

ADRES TELEGRAF.:
„HIPOLITUS“

W. Grzesiak i Ska

Skład drzewa budulcowego,
stolarskiego
i opałowego

Poznań

TAMA GARBARSKA Nr. 4-5

TELEFON Nr. 3327

DOM ROLNICZO-HANDLOWY

OSKAR MARCHLEWSKI

POZNAŃ, FILJA W WARSZAWIE

Zakupuje i sprzedaje wszelkie

ZBOŻA

ZIEMNIAKI

MAKĘ

PASZĘ

Reguluje

szybko wszelkie swe zobowiązania

Dysponuje

odpowiednimi kapitałami

Posiada

rozległe stosunki handlowe w b. za-
borze rosyjskim i austriackim,
które dadzą możliwość płacić naj-
wyższe ceny fargowe.

POZNAŃ, św. Marcin 10

TEL. 3240 i 5254

Adres telegraficzny:
Oskar Marchlewski - Poznań

WARSZAWA, ul. Długa 19

TEL. 250-63

Adres telegraficzny:
„MOSKAR-WARSZAWA”

ŻYRO-KONTO:

POLSKA KRAJOWA KASA POŻYCZKOWA W POZNANIU

BANK ZWIĄZKU SPÓŁEK ZAROBKOWYCH W POZNANIU

BANK KREDYTOWY W WARSZAWIE ODDZIAŁ W POZNANIU

POLSKI BANK HANDLOWY W POZNANIU

GNIEŹNIĘŃSKI DOM TOWAROWY

W GNIEŹNIE

UL. MIECZYŚLAWA 42

Oddział: Włóknisty

„ Towarów krótkich

„ Trykotów i pończoch

„ Artykułów męskich

„ Kapeluszy damskich

„ Obuwia

„ Towarów kolonialnych

„ Szkła, fajansów

„ Galanteryjny

PRZESŁAWSKI I CIERNIAK

(DAWNIEJ P. WILCKE)

FABRYKA KARTONAŻY I INTROLIGATORNIA

ul. Wodna 27 POZNAŃ, Telef. 1240

DZIAŁ I.

Fabryka kartonazy

pudełka wysyłkowe

„ do perfum

„ do mydeł

„ do cukierków itd.

DZIAŁ II.

Introligatornia

oprawa książek handlowych, bibliotecznych i sortymentowych od zwykłych do najwykwintniejszych opraw

Centrala Skór

Tow. Akc.

GENERALNA DYREKCJA

POZNAŃ, ul. Rzeczypospolitej nr. 9

TELEFONY NR. 53-52 i 51-43

Adres telegr.: „CENTROGAR“

Zakup i sprzedaż skór surowych

Oddziały fabryczne:

- 1) Garbarnia skór wierzchnich, futrzanych i kruponów w Głównie pod Poznaniem.
- 2) Fabryka cholewek i pasów zapędowych oraz hurtowny skład skór garbowanych w Poznaniu Grochowe Łąki 4.
- 3) Fabryka wyrobów z włosia i szczeciny, materacy włosiennych i pasów meblowych w Rawiczu
- 4) Fabryka obuwia w Gnieźnie, ul. Mickiewicza.
- 5) Garbarnia skór podeszwianych w Gnieźnie, ul. Wrzesińska.

ODDZIAŁ HANDLOWY

W GRUDZIĄDZU, ul. Bracka 12 dom własny

Fabryka wyrobów żelaznych

Zaleski i Czarnowski

INZYNIEROWIE

Telefon 3469

Poznań, Grobla 3

Telefon 3469

WYKONUJE

konstrukcje żelazne, sztachety, kraty, okna z żelaza kutego, okucia stolarskie, taczki blaszано-żelazne, umywalki, kosze do żłobów, puszki blaszane dla celów drogeryjnych
Zakład samospawania [Autogen].

OSTROMECKO

Słynna woda mineralna, naturalna
alkaliczna — leczniczo — stołowa
Wykwintna w smaku, pobudzająca
działanie nerek, regulująca trawienie

Zakłady w Ostromecku (Pom.)

Biuro w Bydgoszczy, ul. Kwiatowa 7

DYREKTOR EKSPLOATACJI:

EDMUND NIEDZIELSKI

**BYDGOSKA PAROWA FABRYKA
CEGIEŁ, DACHÓWEK, SĄCZKÓW etc.**

W. ŁUKOWSKI

BYDGOSZCZ, ul. Wawrzyniaka nr. 14

FABRYKI:

Bydgoszcz — Szvederowo, ulica Stroma 22/32

Bydgoszcz — Ludwikowo, Folwark miejski

Adr. telegraficzny: „CERAMIKA“ Bydgoszcz

ROCZNA PRODUKCJA:

10 milionów cegieł zwyczajnych, 1/4 miliona
dachówek (karpiówka) 1/2 miliona cegieł
do stropów i fasonowych.

Własny tor dojazdowy i port na Brdzie

Proszę żądać przedłożenia oferty!

MAJEWSKI, MACIEJEWSKI i Ska

Hurtownia przetworów ropnych

POZNAŃ KROTOSZYN

Wielkie Garbary 43, ul. Mostowa 34 ul. Sienkiewicza Nr. 1

Telefon nr. 4180

Telefon nr. 112

POLECAMY SIĘ DO DOSTAW:

benzyny, oliw mineralnych, smarów, parafiny, oleju gazowego
oraz wszelkich produktów ropnych.

Wielkopolska Agencja Reklamy

CENTRALA:

POZNAŃ

GWARNA Nr. 19

TELEF. 3924, 3925.

Zadaniem przedsiębiorstwa jest:

przyjmować i załatwiać ogłoszenia do wszystkich pism krajowych i zagranicznych — codziennych, periodycznych — wszelkiego rodzaju reklamy, jak: w książkach, przewodnikach, jednodniówkach kalendarzach, pismach ulotnych, miejscach stałych, tramwajach i wystawach. Uskuteczniamy i projektujemy wszelką reklamę, plakaty, druki, nalepki, wzory. Z Firmami, z którymi stale pracujemy, zawieramy umowy na bardzo dogodnych warunkach. Zobowiązujemy się bezinteresownie załatwiać umieszczanie w dziennikach w dziale redakcyjnym komunikatów naszych klientów.

Zaznaczamy, że dla wygody naszych Szanownych P. T. Klientów posiadamy własne filje:

w Warszawie	Krakowskie Przedmieście 71
w Krakowie	ulica Karmelicka 9
we Lwowie	ulica Chorążczyzny 7
w Wilnie	ulica Mickiewicza 9
w Bydgoszczy	ulica Długa 14
w Gdańsku	Hundegasse 15
New York	Broadway 1777,

Reklamy

w „Roczniku dla Handlu i Przemysłu“ przeprowadzała
Wielkopolska Agencja Reklamy.

L. DRZEWIECKI — GNIEZNO

ZAKŁAD KAMIENIARSKO - RZEŹBIARSKI

POLECA:

KRZYŻE - POMNIKI - NAGROBKI

Z WSZELKIEGO RODZAJU KAMIENIA

**WYKONUJĘ WSZELKIE
PRACE W ZAKRES
MÓJ WCHODZĄCE**

UL. LECHA Nr. 13

Tow. Handl.

„SWIATOPEŁK”

Tow. z ogran. odpow.

Centrala w Krakowie

ulica Grodzka Nr. 15

Telefon 220

Telegr.: „Światopełk” Kraków

Oddziały we Lwowie, Warszawie i Gdańsku

Agentury we wszystkich centrach zagranicznych

DOSTARCZAMY

z własnej fabryki:

**wszelkiego rodzaju artykuły kancelaryjne,
kalkę maszynową, ołówkową, taśmy do
maszyn, farby i papier do powielaczy,
artykuły techniczne i do przemysłu gór-
niczego, artykuły budowlane, wszelkie
maszyny fabryczne i rolnicze, ziemiopłody
i chemikalja**

Specjalność:

Dostawy do wszystkich władz i eksport towarów za granicę

**Towary sprzedajemy po cenach konkurencyjnych
i udzielamy wszelkich udogodnień w płatności**

Kapitały polskie.

CEZARY SUWALIŃSKI

NASIONA

ZAKUP I SPRZEDAŻ

ZIEMIOPŁODÓW

oraz

ICH PRZETWORÓW.

SZTUCZNE NAWOZY

POZNAŃ, ul. św. Marcin 49. Telefon 1434.

Mańczak & Co.

Parowa fabryka mebli i obróbka drzewa

Zał. w roku 1890

POZNAŃ
ZA GROBLĄ 3/4

Telefon Nr. 1684

Adres telegraficzny: Mańczak & Co.

Specjalność: Stoły rozmaitego rodzaju

Masowa fabrykacja mebli i wszelkich artykułów na zamówienie

TOKARNIA

BŁAWAT POLSKI

TOW. AKC.

Stary Rynek,
Nr. 87/88

W POZNAŃU

Ul. Kramarska
Nr. 13/14

Hurtowny i cząstkowy skład

towarów bławatnych

a mianowicie

artykułów pierwszej potrzeby

INOWROCŁAW

HOTEL „WEISS“

Właściciel: F. CHWISTEK

Pokoje — Śniadania — Obiady — Kolacje

HOTEL PIERWSZORZĘDNY

POTRAWY SMACZNE

BOŚNIA
FABRYKA PAPIEROSÓW
STEFAN BILSKI * POZNAŃ

POLECA SWE

PAPIEROSY

Z NAJWYKWINTNIEJSZYCH MIESZANEK TYTONI:

„Akademickie“ z ustnikiem	„Zjednoczone“ z ustnikiem
„Pomorskie“ „	„Specjalne“ „
„Wielkopoiskie“ „	„Esbe“ „
„Pour les dames“ „	„Bośnia“ „

Najstarsza i największa

w b. zab. pruskim

Hurtownia branży kolonj. i spożywczej

[założona] w roku 1817

Alimentaria

T z o p

Ostrów (Pozn.)

Wrocławska 13
Telefon Nr. 38

P o z n a ń

Ul. Skarbowa 17

Grudziądz (Pom.)

Ul. 3. Maja Nr. 8
Telefon Nr. 73

G d a ń s k

Hundegasse 60
Telefon Nr. 386

Adres dla teleg. dla wszystkich oddziałów: Alimentaria

Związki handlowe z pierwszymi domami zagran.

Najtańsze źródło zakupu dla pp. Kupców

Oferty i cenniki na żądanie gratis

„URSUS“

Dom Handlowy J. F. Jasiński W RZESZOWIE

Telef. Nr. 55. Konto: P. K. O. Nr. 142325. Adr. teleg.: „URSUS“ Rzeszów
Rachunek bieżący: Bank Przemysłowy i Bank Małopolski w Rzeszowie

ODDZIAŁ HANDLOWY:

poleca hurtownie z własnych składów naczynia kuchenne, emaljowane, lano żelazne fajansowe. — Cement portlandzki, dachówkę asbestową, i t. p. materiały budowlane.

Kupno — Sprzedaż — Eksport wyrobów polskich

ODDZIAŁ PRZEMYSŁOWY:

Atramenty wszelkich gatunków, farby do pieczętek, gumę arabską, lak, proszek mydłany prawdziwy itp.

CENNIKI NA ŻĄDANIE!

**WIELKOPOLSKI
ZAKŁAD GRAFICZNY
KONRAD ROZYNEK**

POZNAŃ
WROCLAWSKA 38
TELEFON Nr. 3747

LITOGRAFJA - KARTOGRAFJA
DRUKARNIA PLA-
NÓW I RYSUNKÓW

ŚWIETLANE KOPJOWANIE

ZAŁATWIANIE WSZELKICH INTERESÓW
W ZAKRES GRAFIKI WCHODZĄCYCH

WYDAWNICTWO MUZYCZNE

PAPIERY
ŚWIATŁOCZUŁE
PAPIERY DO RYSOWANIA
I KOPJOWANIA

Poznańska Fabryka kołder

St. i K. Kroczyńskie

POZNAŃ

PIEKARY Nr. 1

Rach. bież. Polski Bank Handl. w Poznaniu
Konto czekowe: P. K. O. 202 364

Wykonujemy i mamy na składzie:

kołdry watowane

w różnych gatunkach,
kolorach i wielkościach

Praca i towar li tylko pierwszorzędne
Kołdry puchowe na zamówienie

Wystawiam stale
na „Targu Poznańskim“
i „Targu Wschodnim we Lwowie“

KRAWAT POZNAŃSKI

LUDWIK TUNDAK

POZNAŃ

UL. ROCZTOWA Nr. 31, II
NAPRZECIW POCZTY

PIERWSZA WIELKOPOLSKA
FABRYKA KRAWATÓW

Warszawska Fabryka Fornierów

H. L. Mussman i Syn

WARSZAWA, ulica Srebrna 10
Telefon 30-13. Konto czek. P.K.O. 981
Adr. telegraficzny: „FORNIEROWNIA“

POLECA:

Forniery i dykty z krajowych i egzotycznych drzew

Browar Wielkopolski

I FABRYKA

wód mineralnych

Czajkowski,

Lewandowski i S-ka

BYDGOSZCZ, Dworcowa 36

TELEFON Nr. 5.

Konto bankowe: Bank Ziemian, Bydgoszcz.

SPECJALNOŚĆ:

P O R T E R

Fabrykacja i sprzedaż środków leczniczych dla bydła,
osobliwie przeciw kolce u koni i biegunce u cieląt

Znak fabryczny
prawnie zastrzeżony
rok założenia 1907

Błaszczuka tinktura na kolki i wzdęcia,
Błaszczuka tinktura na żoły,
Błaszczuka tinktura przeciw biegunce u cieląt i prosiąt i cholery drobiu,
Błaszczuka tinktura zapobiegająca czerwonce u świń.

Tysiące poświadczeń i dalszych piśmiennych zamówień.
DO NABYCIA W APTEKACH i DROGERJACH.

J. BŁASZCZYK i S-ka

Skrzynka list. 20

OSTRÓW W POZN.

Skrzynka list. 20

Towarzystwo
Handlowe dla Zaopatry-
wania Przemysłu i Rolnictwa
„KOSMOPOLIS“

Ska. z ogr. odp.

CENTRALA:
WARSZAWA, Widok 6
Telefon 190-15, 263-08
Adres teleg.: Kosmopolis

DZIAŁY:
Rolny, Techniczny,
Chemiczny, Włókienniczy,
Kolonjalny

ODDZIAŁY W KRAJU:
POZNAŃ, Wały Zygmunta Augusta 1
Telefon 23-49
Gdańsk, Łódź, Sosnowiec, Częstochowa.

ODDZIAŁY ZAGRANICĄ:
Wiedeń, Rewel,
Konstantynopol
Dostawy do Kopalń, Fabryk, Kooperatyw,
Stowarzyszeń i Kółek Rolniczych

Reprezentacje krajowych i zagranicznych fabryk
Własne obszerne składy.

ZAREZERWOWANE

**BANK
LUDOWY**

SP. Z N. P.

BYDGOSZCZ

NOWY RYNEK 12

BANKOM
I INSTYTUCJOM
FINANSOWYM
POLECAMY NASZE
**ZAKŁADY
GRAFICZNE**

URZĄDZONE
PODŁUG NOWOCZESNYCH
WYMAGAŃ, DO WYKONY-
WANIA WSZELKIEGO RO-
DZAJU DRUKÓW, JAKO TO:
LISTY
FIRMOWE,
NOTY UGODOWE,
RACHUNKI ZWYCZAJNE
I Z KOPJAMI, POCZTÓWKI
ZWYCZAJNE I MASZYNOWE
DRABINKI PROCENTOWE
KOPERTY KUPIECKIE, DO
AKT I PRÓB, ŻURNALE
AMERYKAŃSKIE ORAZ
WSZELKIE LINJATURY
W DRUKU I LITO-
GRAFJI

WYKONANIE
SZYBKIE I STARANNE!

„POL”

POLSKA MECHAN. FABRYKA
WYROBÓW PAPIEROWYCH
(DAWN. COHN & SIEBURTH) T. Z O. P.

POZNAŃ

GROBLA Nr. 14

TELEF.: 3261 i 3264

ADR. TEL.: „POL”

DRUKARNIA

INTROLIGATORNIA

LITOGRAFJA

80 MASZYN :: 110 PRACOWNIKÓW

NAJLEPSZE
INFORMACJE
DAJE KUPIECTWU
**PRASA
FACHOWA**

ANONS
HURTOWNIKA
I WYTWÓRCY, OGŁOSZONY
W PISMACH FACHOWYCH, DOJ-
DZIE RZECZYWIŚCIE DO
RĄK WŁAŚCI-
WYCH

DO ZNANYCH I POCZYTNYCH PISM
W CAŁEJ POLSCE ZALICZAMY

TYGODNIKI:

„KUPIEC“

ABONAMENT 300 Mk. KWARTALNIE

„DROGERZYSTA“

ABONAMENT 150 Mk. KWARTALNIE

„PRZEGLĄD WŁÓKNISTY“

ABONAMENT 150 Mk. KWARTALNIE

DWUTYGODNIKI:

„RYNEK METALOWY“

ABONAMENT 200 Mk. KWARTALNIE

„DOM GOŚCINNY“

ABONAMENT 120 Mk. KWARTALNIE

NAJPEWNIJSZE ORGANA
REKLAMOWE DLA PP. HUR-
TOWNIKÓW I WYTWÓRCÓW

ADRES ZAMÓWIEŃ:

POZNAŃ
UL. WIELKA 10

SKRZYŃKA POCZTOWA 177

TELEFON Nr. 2277

POZNAŃSKI BANK ZIEMIAN

TOWARZYSTWO AKCYJNE

POZNAŃ

CENTRALA: UL. PODGÓRNA 10

Adr. tel.: „ZIEMIA“

Telefony: 3693, 3697

Kapitał Akcyjny:
100 milionów Mk.

Fundusze rezerwowe:
około 40 milionów Mk.

Oddział Bankowy

oraz jego

Filje: POZNAŃ, ulica 27. Grudnia Nr. 9. Tel. 3451-3458
BYDGOSZCZ, ul. Gdańska Nr. 165. Tel. 310

Przyjmuje

wkłady i depozyty za oprocentowaniem

Otwiera

rachunki bieżące oraz czekowe na dogodnych warunkach

Kupuje

obce waluty i dewizy

Sprzedaje

Dyskontuje

weksle

Załatwia

przekazy w kraju i zagranicą

Udziela

pożyczek hipotecznych za zastawem papierów wartościowych

Zakupuje i sprzedaje

dla interesów wszelkie walory

Zajmuje

się lokatą kapitałów
itd. itd.

.....

Oddział administracji majątków
i księgowości gospodarczej

załatwia wszelkie sprawy,
związane z admini-
stracją majątków.

Poznański Bank Ziemiań

Towarzystwo Akcyjne
w Poznaniu

Centrala: Ulica Podgórna Nr. 10

Kapitał akcyjny:
100 milionów Mk.

Fundusze rezerwowe:
40 milionów Mk.

Oddział Rolniczo-Handlowy

oraz jego

FILJE:

w Bydgoszczy

Ul. Gdańska 165. Telef. 310

w Grudziądzu

Ul. Kwidzyńska 25. Tel. 795

w Lesznie

Rynek Nr. 13. Telefon 13

w Ostrowie

Ul. Kaliska 1. Telefon 180

zakupuje i sprzedaje

wszelkie ziemiopłody
i artykuły rolnicze

mianowicie:

zboże, nasiona,
okopowe, paszę,
słomę, siano,
okowitę, wełnę

sztuczne nawozy

artykuły opałowe.

■■■■■

Adres telegraficzny
CENTRALI oraz FILJI: „ZIEMIA“

■■■■■

Telefony: 1393, 1394

IRI

**POLSKA FABRYKA CHEMICZNA
TOW. AKC. W POZNANIU**

TELEFONY
18-13 i 19-47

FABRYKA I.

KOSMETYKI, MYDŁA
LECZNICZE I TOALET.

FABRYKA II.

PŁYTY I PAPIERY
FOTOGRAFICZNE